

Doslov napísal
JÁN ŠTEVČEK

Copyright © Margita Figuli 1966
Epilogue © Ján Števček 1978

Pohrúžený do myšlienok, vracal som sa pred večerom domov cez les, hustý ako decembrová tma, lebo v tomto kraji sú také husté lesy. Vracal som sa na svojom gaštanovom koni a počúval som v prenesmiernej tichosti hôr cengot jeho kopýt, ktorý sa strácal medzi ťažkým a jednozvučným hučaním stromov. Kráčali sme od hraníc pomedzi kopce a jediným našim druhom bol vietor, ktorý prenikal od severu do úžľabín vrchov, aby v nich strávil v pokoji tichú letnú noc.

Pomaly sa stmievalo a v každej chvíli som čakal, že sa nebo otvorí hviezdám. Tušil som miesta, kde ktorá bude svietiť, a napokon nechal som si zrak pripitý na istom bode, lebo som veril, že práve tam sa musí zjaviť jedna z nich.

Idúcky hľadel som takto na nebo a myslel na svetlo, podobné tejto hviezde. Myslel som na svetlo svojej mladosti, ku ktorému sa vždy vraciam z dlhých ciest. Tým svetlom je moja krásna Magdaléna, s ktorou som strávil detský čas vo svojej rodnej dedine v Turci. Kvôli jej obrazu putúvam nazad do rokov a zakaždým nachodím ho nezmenený tam.

Čaká ma svieža a rozosmiata na prahu ich domu, ktorý susedí s domom naším. Pribehnem dychtivo k nej, chytáme sa za ruky a rozhorúčení utekáme do polí. Nachodíme cestičku pomedzi dozreté žito a pustíme sa tade. Ako vosk žlté Magdalénine vlasy vejú na všetky strany. Jeden klas zamoce sa jej do nich a ja ho vyslobodzujem. Mag-

daléna je dievčatko, ktoré nemôže ešte rozumieť láske. Ale ja sa v ten čas mením na šuhaja, ktorý zápasí s prvým pokušením. Takýto vymotávam klas z Magdaléniných vlasov a nemôžem necítiť, aké sú mäkké a jemné, a chcel by som si do nich vnoriť tvár. Už myšlienka na tento lahodný pocit ma vzrušuje, ale neopovážim sa. Odkladám si to navtedy, keď Magdaléna bude môcť pochopiť význam týchto krásnych vecí. Musí mi stačiť chytiť ju za ruku a letieť s ňou ďalej. V najväčšom slnečnom teple vraciame sa domov, celí zadychčaní a nevinne mladí.

Z pitvora vychodí Magdalénina matka. Od jej prísneho pohľadu púšťajú sa naše ruky. Potom počujem spoza uhla ich domu, pri ktorom som postál, ako Magdalénu hreší, že sa priateli so mnou. S pokoreným srdcom ťahám sa popri múre do nášho dvora. Hoci by sa mi chcelo najradšej plakať, tu zatínam zuby a moje srdce znova sa plní odvahou.

Pocítil som, že odvaha nevyzimla z môjho tela doteraz, ako som kráčal na svojom koni pomedzi vrchy, a preto s takou istou odvahou som pozrel do tváre hviezde, ktorá sa za ten čas vyklúla z oblakov práve na tom mieste, na ktoré som hľadel.

Neviem, či som to chcel povedať jej alebo či som chcel len seba ešte lepšie o tom uistiť, ale povedal som v tej chvíli:

— Žiadam si od života jediné, žiadam si svoju Magdalénu.

Naozaj v ten čas nemal som inej túžby na svete, len poprosiť Magdalénu, aby mi bola ženou a aby Magdaléna pochopila a prikývla. Ešte pred niekoľkými dňami, keď som sa vybral do týchto vrchov, umienil som si, že na spiatocnej ceste sa zastavím u jej rodičov a popýtam ju o ruku.

Magdaléna patrila do môjho života, lebo môj život bez

nej bol daromný a pustý. Preto musela byť mojou, a preto som si ju vybral medzi všetkými ženami.

Nevidel som ju síce už dlhšie, ale to nemuselo byť prekážkou. Spojovalo nás naše detstvo a potom nové stretnutie pred piatimi rokmi v Turci. Zdala sa mi vtedy taká krásna, nežná a dobrá, že som sníval o nej ako o zasľúbenej zemi. Od toho času som myslel na ňu ešte väčšmi, až konečne som sa rozhodol vybrať sa do jej kraja a popýtať ju, aby sa stala navždy mojou.

Mal som aj vhodnú príležitosť. Musel som ísť pozrieť pod Babiú horu drevo, ktoré som skupoval pre žilinskú pílu. Cestou spiatky chystal som sa zastaviť v dedine pri okresnom meste, kde rodičia Magdalénini krčmárčili, ako sa vystaňovali z Turca. Túto noc chcel som prespať tu, v najbližšom stavaní, a potom na druhý deň uskutočniť svoj zámer.

Ako som myslel na to všetko, zachvievalo sa mi srdce, ako sa zachvieva hora vo vetre alebo hviezdy medzi oblakmi, popod ktoré som teraz šiel na svojom gaštanovom koni.

Šiel som od poľských hraníc smerom na dolnú Oravu. Za chrbtom mi ostávala čnieť Babia hora ako najhlbší výdych tejto kopcovitej zeme, vyhladený ostrými víchrami do oblého tvaru.

Pred sebou v údolí zočil som prvú strechu, na ktorej sa črtal proti obzoru kríž. Nepoznal som meno obce, ktorú som objavil po kostole, ale na tom mi nezáležalo. Hlavná vec, že sa budem mať kde vyspať a oddýchnuť si, lebo som bol ukonaný od celodenného chodenia.

Už som zahýnal spomedzi smrekov na čistinku a bol by som sa onedlho dostal na cestu k dedinke, keď vtom zmocnil sa môjho koňa akýsi nepokoj a strach. I ja som trochu ustrnul a znevrady som trhol opratami, aby som ho pohnal do cvalu. Ale môj kôň miesto toho, aby sa rozbehol, zastal, zachvel sa a zastrihal ušami. Prudko som ho pichol ostrohami do podbrušiny niekoľko ráz, ale stál ako z kameňa. Dodal som si odvahu poobzerať sa okolo seba, či nám azda nehrozí nebezpečenstvo.

V tej chvíli rozľahli sa dva výstrely z poľskej strany a dunivo niesli sa v ozvenách cez vrchy. Hneď za nimi prekvapil nás rachot, ktorý sa valil dolu horou proti nám ako ozrutný balvan. Blížil sa v takej rýchlosti, že som ho nestačil sledovať. Počúval som len drúzganie haluzí a otras zeme. Napokon som rozoznal dupot kopýt a vtom som už aj zočil, ako sa rúti pomedzi stromy sedem spriahnutých koní. Hneď mi blyslo hlavou, že to nemôže byť nik iný ako pašeráci z Poľska, ktorých prenasledovala

colná stráž. Boli dvaja. Kone mali pozväzované povrázkami za ohlávky. Jeden viedol dva a druhý päť.

Vyhol som im z cesty, lebo leteli dolu kopcom v najprudšom cvale rovno na mňa.

Ten napredku bol pritisnutý k chrbtu zvierata, aby sa tak chránil pred strelami. Ten za ním visel v strmeňoch s hlavou vyvrátenou proti nebu. Zdalo sa mi, že je ranený.

Môj kôň v zmätku vyhodil sa dohora, zaffkal a potom sa pustil s ostatnými do behu a letel ako divý. Nemohol som ho udržať a neostávalo mi nič iného, len povoliť uzdu a ozlomkrky cváľať cez pašienky.

Tušil som, že pašeráci mieria k osamotenému lesíku za potokom, ktorý vytekal spod Babej hory. Museli sa skrývať, aby ich nepristihli naši žandári, a toto miesto som i ja poznal ako bezpečný útulok.

Dvaja sme hupkom preskočili cez potok. Len ten, čo visel v strmeňoch, zaostal, lebo mu kôň v poslednej chvíli zaváhal a potom sa aj ukázalo, že má prestrelené stehno. Napokon s námahou prehupol ponad prúd, ale na druhej strane klesol na klzký breh, a ako padal, narazil na ostrý peň a prerazil si brucho. Zviera sa ešte trápilo, keď som sa vrátil pomôcť jeho majiteľovi. Hľadelo na mňa tak smutne a prosebne, že som musel odvrátiť oči, lebo sa mi ho uľútilo. Ba chcel som ho zastreliť, ale mi nedovolili, aby nás výstrel neprezradil. Nechali sme ho teda napospas divej zveri.

Rozumie sa, najsamprv som skočil vyslobodiť chlapa, ktorý visel dolu bedrom zvierata. Hlava sa mu máčala v potoku a vlasy podmývala voda. Zdvihol som ho, vytiahol zo strmeňov a vyložil na breh do trávy.

Dýchal, žil a hľadel na mňa. Všimol som si, že hľadá zmeraveno od prekvapenia. Pomaly otvoril ústa, chytil ma za ruku a povedal:

— Sníva sa mi, alebo si to, Peter, naozaj ty?

— Som to naozaj ja, — odpovedám a tiež sa čudujem, že práve jeho tu nachodím.

Hovorím o tomto prekvapení dosť pokojne, ale v skutočnosti srdce mi šlo prsia preraziť, tak sa mi rozhádzalo, lebo ten, čo tu predo mnou ležal, nebol nik iný ako Jožko Greguš z Vyšného Kubína, ako Jožko Greguš, Magdalénin bratanec.

Práve pred chvíľou začal som spriadať históriu z našich dvoch životov. Zo života Magdaléninho a zo života môjho. Zdalo sa mi, že do tej histórie okrem nás dvoch nik nevstúpi, ale spravil som len niekoľko krokov, a už sa to začína zamotávať. Tak som tušil, že toto stretnutie v odľahlých horách na poľskej hranici nemôže byť len číra náhoda. Naraz vošiel nepokoj do mňa ako hrom do vysokého stromu. Znepokojil ma najmä ten, čo utekal s piatimi koňmi, a znezdary zvrchol som sa smerom za ním. Kone už mal priviazané o stromy a teraz hľadel z vršku na nás pri potoku.

— Kto je ten človek? — náhle sa spytujem Greguša.

— To je Zápotočný, — odpovedá bezvýznamne a ohmätáva si hlavu, či ju nemá poranenú.

— Ktorý Zápotočný? — dobiedzam do neho, lebo Zápotočnvcov je veľa.

— Jano Zápotočný... Jano Zápotočný z Leštín, — konečne hovorí a vstáva.

— Počul som už o ňom, — nadhadzujem očistom, aby som sa viacej dozvedel.

— Počuť si mohol, — vraví s úľubou, — veď je prvý gazda v Leštínach a najnebezpečnejší pašerák koní. Nerobieva to často, lebo to nepotrebuje. Má peňazí ako pliev. Len zavše ho schytí náruživosť. Tentoraz zverboval aj mňa a skoro som na to životom doplatil. Druhý raz by som sa nedal zväbiť, i keby boli v Poľsku kone zo zlata.

To len teraz som mu musel spraviť po vôli, lebo pred svadbou si chcel ešte niekoľko tátošov prepašovať. Potom sa už vraj vzdá pašeráctva a bude iba gazdovať. Ešte sa síce odhodláva ísť len na pytačky, ale dúfa, že sa mu to podarí. Na spiatočnej ceste z týchto vrchov rozhodol sa žiadať ju o ruku.

„Na spiatočnej ceste z týchto vrchov...“ opakujem si v duchu za ním.

Opakujem si v duchu za ním a cítim, ako mi prebieha cez telo slabá triaška pri pomysle, že ma čaká podobná povinnosť. Len moje položenie bude trochu ťažšie, lebo nemám bohatstva ako Zápotočný. Nemám ani peňazí ako pliev. Nemám ani koní plnú stajňu. Nemám ani len vlastnej strechy nad hlavou. Som obyčajný tulák, čo skupuje drevo po krajine. Ale nič mi to akosi neprekáža. Dnes som taký smelý a odhodlaný, že sa jej nebojím povedať, aby sa pridružila navždy ku mne. A verím, že moja Magdaléna sa pridruží, lebo dá pred mamonou prednosť láske, veľkej, hlbokjej a čistej, ako je moja.

Takto dumám za celý čas, ako mi Greguš rozpráva o Zápotočnom. Ba medzitým pojali sme si naše dva kone a pobrali sme sa hore vrškom. Tretieho koňa sme nechali na brehu s vyvrátenými očami, v ktorých zmeravelo utrpenie. Bol to ten s rozpáraným bruchom a teraz dokonával. Vytiahol som ešte raz zbraň, že ho zastrelím, lebo mi jeho bolesť zožierala srdce ako hrdza železo.

Zápotočný, rozsrdený, hrozil pästou z vršku, aby som sa neopovážal streliť, lebo sa bál žandárov, ktorí vždy na okolí striehli. A mal pravdu, lebo sme sa mohli ľahko prezradiť.

Napokon i Greguš chytil mi ruku. Aby ma odvrátil od môjho úmyslu, nadviazal na predošlé svoje rozprávanie a hovorí:

— Poď, radšej ti poviem, koho si Zápotočný vybral.

To ťa bude iste zaujímať. Boli ste za detstva v Turci susedia. Lahko sa môžeš rozpamätať.

To ma skutočne zaujalo a pripil som si oči na jeho ústa. Vlastne pripilo mi ich ta tušenie, ktoré ma mohlo vo chvíli usmrtiť. Čakal som s nevýslovným napätím, koho Greguš pomenuje a súčasne som sa toho aj bál.

Vtedy už Greguš hovorí:

— Moju sesternicu Magdalénu.

Tu som spustil kohútik, aby v hukote výstrelu zaniklo jej meno. Nemohol som ho počuť, lebo ma preniklo ako klinec, vbitý cez lebku do ľudského mozgu.

Kým zviera pod výstrelom zachrčalo a mne klesla ruka, Greguš opakuje ešte raz, akoby som pre hukot nerozumel:

— Moju sesternicu Magdalénu si vybral, a je to vlastne šťastie pre ňu.

Nemohol som ešte raz vystreliť a prerušiť zvuk toho drahého mena, lebo Zápotočný na vršku, na ktorom sa jagali prvé večerné hviezdy, zahrešil surovo, že som neďbal na jeho upozornenie a použil už raz zbraň. Musel som jej meno počuť zreteľne a prijať úder, ktorý ma zasiahol pri prvom kroku do vysnívanej radosti.

Ale nemal som už ani toľko času zmieriť sa na mieste s nečakanou zvesťou, lebo môj výstrel skutočne vyvolal pre nás nebezpečenstvo.

Sotva som sa spamätal, už sme počuli z druhej strany kopca brechot psov a približovanie sa žandárov.

Zápotočný s pašeráckou zručnosťou odviazal svoje kone, nám dal znamenie, aby sme tiež nasadli a pustili sa do cvalu. Zabrali sme opačným smerom a leteli sme tak náramne, že sme sa nestačili ani obzrieť, čo sa nám robí za chrbtom.

Žandári nás síce pod Babou horou nepristihli, ale iba na vlásku obstálo, že sme nepadli do ich sietí. Rozbehol sa totiž za nami pes a udával im brechotom smer. Na šťastie, keď chcel už predbehnúť naše kone, Zápotočný ho obratne zrazil hrubším koncom bičiska, takže sa hneď omráčený vyvalil. Cítili sme sa už istejší a istejšie sme leteli čím ďalej od hraníc.

Zatiaľ sa zotmelo. Uháňali sme pri slabom svetle neba a skrývali sa po chotároch.

Môj kôň sa držal dobre, a veď bol to cvaloš znamenitý. I Gregušov by bol ešte vládal. Ale Zápotočného kone boli nadmieru vyčerpané, lebo spravili cestu až od Nového Targu. Od únavy pokľuckávali. Radili sme Janovi, aby im dal oddýchnuť, veď sme boli už oslobodení od hlavného nebezpečenstva. Ale napodiv ani si nevšimol našej rady. Aby ich vzpružil, tľkol im päťami do brucha a zasa ich pichal koncami čižiem. Keď už ani to nepomáhalo, schytil spoza sáry bičisko a začal kone šľahať tak nemilosrdne, že nám, Gregušovi i mne, navierali žily na hrdle, čo sme na neho v behu kričali, aby ich netýral. Najhoršie bolo, že kone boli splašené a ťažko nám ich bolo pristaviť.

Konečne pri Jasenici zdrmal zvieratá za ohlávky, aby stíšili. Nevzpierali sa poslušnosti, zastali, ale bojzливо vykrúcali krky na všetky strany, akoby striehli, skade do-

padnú nové údery. No nebil ich už. Strčil si bičisko za sáru a poobzeral sa po úkryte. Neďaleko bola medza s vysokými krami a ukázal nám na ňu.

Nebolo to celkom bezpečné miesto, ale kým som sa rozhodol upozorniť na to, Greguš ma predbehol.

— Zamýšľaš tu oddychovať? — hovorí mu.

— Hneď uvidíš, čo zamýšľam, — odpovedal Zápotočný, a ani tma nezakryla, ako sa blysol jeho surový pohľad.

— Toto je nie veru najistejšia skrýša pre nás, — dodáva Greguš, — sme veľmi blízko dediny.

— Pre mňa je to práve vhodné, — a rozšíril sa mu úsmev po hrubej čeľusti, — mám tu známú, odbehnem ju navštíviť.

Videl som, ako sa to znepáčilo Jožkovi a ako zhúžval čelo.

Zápotočný na nič nedbal a plnými, chtivými slovami pokračoval, že ani pri jednej ceste ju neobíde. Bolo by škoda vyhriatej posteľe, dobrej pijatiky a sýteho jedla. Veď takéto osvieženie patrí počestnému. Rehotal sa pritom do noci a mľaskal, akoby chuť toho všetkého mal na jazyku.

Ja som sa do nich nemiešal, len som ich pozoroval.

Greguš zvesil hlavu a zahľadel sa do zeme.

— Čo ti je? — zjačal na neho, keď ho zočil odmlčaného.

— Nič, — vraví dosť pokojne Jožko, — myslel som iba na Magdalénu... zajtra sa strojíš na pytačky, či na ňu nemyslíš?

— Na ňu budem od zajtra, — zasmial sa, — dnešnú noc darujem ešte Eve, a keď bude chcieť, darujem jej aj syna na pamiatku. Rozumie sa (pohrozil mu), pred Magdalénou ani muk! Sám uznáš, že by som musel byť oplán, keby som sa s Evou nerozlúčil. Vyčkávala by ma a hriala

posteľ nadarmo. Bola mi verná celý rok a v láske nebola skúpa. Nevie, či sa jej Magdaléna vyrovná. Ale...

Spamätal sa a sám uznal, že takto by nemal rozprávať. Zatišchol a Greguš využil chvíľu, aby ho prehovoril. Ale všetky slová boli daromné a len teraz sa priznal, že preto tak mlátil kone, aby včas dobehol a túto noc mohol stráviť s Evou. Teraz, keď je to prítulné vtáča na dosah ruky, musel by byť bláznivý, aby ho obišiel.

Pretože mu Greguš nechcel ostať strážiť kone pri medzi, Jano sa rozhodol, že si ich pojme k nej. V zatvorenom dvore nik ich potme nevidí. Nám kázal, aby sme šli teda vopred, keď sa bojíme. Ale aby sme šli krokom a on že nás dobehne. Ak by sa oneskoril, určil miesto, kde ho máme počkať v chotári okresného mesta. Do Maliarikov nesmieme vrah bez neho prísť, lebo hneď by vedeli, že za tým niečo väzí. Nechce sa prezradiť, lebo nechce stratiť Magdalénu. Od zajtra zas ona bude jeho a nebude to zlá zámena, také kuriatko.

Gregušovi sa sánky vozili, ako škripal zubami pri týchto hanobných rečiach.

Zápotočný sa už chcel pobrať, ale zaváhal a potom prišiel ku mne.

Strmo mi povedal:

— Ešte tebe by som chcel niečo pripomenúť.

— No.

— Dievky sa rady vešajú na pekných chlapov, — vraví výstražne, — nuž daj si pozor, aby sa nám cesty neskrížili.

Stál som rovno pred ním a neuhol som jeho pästi, ktorú mi vozil pred očami. Díval som sa na neho priamo a s odvahou.

— Totiž nechcem, aby sa mi niekto miešal do mojich vecí u Maliarika, — pokračuje s vytreštenými očami, — lebo každému pustím žilu.

S tým vyskočil na prostredného koňa a pobral sa dolu medzami do záhrad nad domami dediny. Videli sme ho, ako zastal na záhumní pred vrátami a zabúchal opatrne na ne. O chvíľu vybehla otvoriť ženská, ktorú sme z diaľky videli len v nejasných črtách pri svetle hviezd, a hodila sa mu okolo hrdla. On ju schytil do náručia.

— Poďme, — vraví Greguš, akoby omráčený Janovým výčinom.

— Poďme, — súhlasím a uvedomujem si, ako týmto správaním pokoril Magdalénu ten, ktorému mala patriť naveky.

V tej chvíli zacítil som, ako sa vlieva do mňa sila, a keby bolo treba, nebál by som sa postaviť proti celému svetu pre Magdalénu.

Akoby som ju chcel potešiť, hovorím si v duchu a počúvam nárazy kopýt našich zvierat:

„Nebál by som sa postaviť proti nikomu z celého sveta, keby som mal istotu, že sa nevzopriem ochrane mojich rúk. Odhodlal by som sa obnažiť si prsia a holé ich nadstaviť nožu, keby som ti tým pomohol. Nepocítil by som strach, i keby som sa mal biť pre teba s takým surovým človekom, ako je Zápotočný.“

Si iste prekvapená týmito mojimi slovami, Magdaléna krásna, a čuduješ sa, ako som sa od detstva zmenil a ako sa reč moja nepodobá reči vtedajšej. Ale vieš, Magdaléna, i so mnou je to tak, že kým som bol dieťa, hovoril som ako dieťa, myslel som ako dieťa, zmýšľal som ako dieťa, ale keď som muž, opustil som detinské veci.

A som rád, že som tak vyspel a že moje údy naliali sa silou, lebo si budem musieť očistiť cestu k tebe od veľkých prekážok. Niet na to už mnoho času, lebo zajtra jednému z nás, Zápotočnému alebo mne, budeš musieť povedať rozhodujúce áno.“

Na svitaní sme došli do chotára okresného mesta.

Došli sme ta bez Jana, hoci sme ho celou cestou vyčkávali. Nevracal sa, a preto nám neostávalo nič iného, len ho dočkať na určenom mieste, lebo bez neho nemali sme ísť k Maliarikovcom.

Zosadli sme medzi vrbinami pri rieke a kone sme uviazali o stromy. Hustá hmla stála všade po dolinách, a hoci sa rozvidnievalo, ledva sme rozoznali najbližšie okolie. Z dlhej chvíle ustavične sme fajčili a dychtivo striehli východ slnka, lebo sme boli uzimení po studenej noci.

Prvý prejavil nespokojnosť Greguš a povedal:

— Lutujem, že som sa vôbec dal naviesť na to pašovanie. Miesto osohu spravil som si len škodu, lebo som zaplatil za dva kone a teraz mám len jedného. Nástojila na tom vlastne Magdalénina matka, stará Maliarička, aby sa zališkala budúcemu bohatému zaťovi, a ja som sa obetoval. Lipne za ním ako včela za medom. Je pravda, že mu patrí skoro pol leštinského chotára a že druhý taký boháč sa chytro na okolí nenájde. Len neviem, či je to dobre pre Magdalénu.

Hoci ma úzkosť trápila pri tomto jeho rozprávaní, hovorím mu náročky:

— Prečo by to nebolo dobre pre Magdalénu?

A hovorím mu preto tak, ako necítim, aby som nevzbudil dojem, že mi na tom záleží.

— Je trochu surový, — vraví, zamýšľala sa a vľa-

huje dym hlboko do seba, — je trochu surový, a bojím sa, že to Magdaléna neznesie.

— Potom nech sa nevydá za neho, — radím naoko ľahostajne, — Magdaléna sa dočká i lepšieho.

— Lepšieho, — opakuje, chtiac mi protirečiť, — lepšieho sa nemohla dožiť, veď som ti povedal, že Zápotočný je ťažký od peňazí. Mne vrta v hlave len tá jeho povaha, lebo Magdaléna pri všetkej veselosti je dievča citlivé. Mater ju najväčšmi núti, hoci otcovi, starému Maliarikovi, je tento vydaj proti mysli. Drží s Magdalénou a tá tiež akosi vykrúca. No mne sa všetko zdá . . .

Zaváhal, ale po chvíľke zasa pokračoval:

— Mne sa zdá, že preto vykrúca, lebo vo svojom srdci vyčkáva teba.

Zosypal sa mi od prekvapenia popol z obhorka cigarety a potom som už ani nebol schopný dávať pozor, čo Greguš ďalej rozpráva, počul som bez prestania len jedno:

„Vykrúca, lebo vo svojom srdci vyčkáva teba . . . Vyčkáva teba!“

Nemohol som túto svoju radosť dosť zakryť, a nechcel som ju ani skrývať, lebo som sa domnieval, že Greguš je na mojej strane. Cítil som, ako mi oči zapáľuje roztúžený lesk a ako všetky priehlbiny okolo úst vyplňuje úfnosť. Veď vlastne len to bolo spravodlivé, že Magdaléna bude patriť mne. Zdalo sa mi nemožné, aby Magdaléna so svojou nehou, krásou a dobrotou patrila tomu surovcovi.

Keď som sa už najväčšmi uistil, Greguš zahodil obhorok a dôležite začína znova:

— Pretože som si istý, že vyčkáva teba, chcem, aby si mi slúbil, že budeš k nej ľahostajný a chladný, aby sa konečne presvedčila, že o ňu nestojíš. Potom sa ľahko rozhodne pre Zápotočného.

Nuž takto sa vlastne veci majú.

Kým si uvedomujem, k čomu ma chce Greguš prinútiť, on mi už aj podáva ruku a nástojí na tom, aby som mu slúbil, že si Magdalénu ani nevšímam, a ak by sa ona pokúšala vzbudiť vo mne záujem alebo lásku, že ju odmietnem. Niesmiem zničiť radosť Maliarikovcom, že dcéru dobre vydajú. Toto šťastie závidia jej dievčatá z celej Oravskej stolice. Nebolo by vraj múdre a statočné od mňa, aby som jej zmaril výhľad na bohatú gazdinú. Nebolo by to múdre preto, že sám jej nemôžem všetko to nahradiť. Ba že sa mu vidí, že ja možno ani nemám záujem o znenie a dám prednosť radšej voľnosti a bludárskemu životu. Preto bude rád, keď s ním pôjdem do Maliarikov a presvedčím Magdalénu, že zbytočne na mňa vyčkáva. Musím jej nahovoriť, že nemám ani len strechy, kde by si skryla hlavu, a že nemám ani imania, z ktorého by som ju živil. Že som bedár a človek nestály, lebo mám v sebe tulácku krv.

— Musíš jej, slovom, vytĺcť tie hlúposti zo srdca, — tak dokončil.

Keby bol aspoň tušil, že iba za cenu vlastného života vzdám sa Magdalény, iste by takto nehovoril a nežiadal, aby som konal proti svojmu svedomiu.

— Tak teda platí, Peter? — a stíska mi ruku.

— Počkaj, — hovorím, — veď ešte pred chvíľou zarážala ťa jeho povaha a mne samému nepáčia sa jeho spôsoby. Chlap, ktorý poslednú noc pred pytačkami strávi s inou, nie je hoden Magdalény.

— Máš pravdu, ale povedz, kto z nás chlapov je lepší? Tak teda sľubuješ? Možno, že by sa ti potom Zápotočný dobre odslúžil, veď je bohatý.

— So svojím svedomím nekupčím a ľudí nezrádzam ako Judáš Krista, — odbavil som ho a vytrhol som si ruku z jeho ruky na znak opovrhnutia a nesúhlasu.

Stáli sme potom už bez slova pod vrbami. Len raz po-

kúsil sa Jožko presvedčiť ma, že nemyslel pod tým nič zlého.

Nestačil som mu už ani odpovedať, lebo ma zháčil cval koňa popri potoku. Obaja sme sa zahľadeli cez haluze a konečne videli sme vracat sa Zápotočného. Ale zarazilo nás, že letí len na jednom koni.

Dobehol medzi nás červený a spotený.

— Kde máš ostatné kone? — pribehol hneď k nemu Jožko.

— Beštia, — zahrešil surovo, — udala ma žandárom, keď som sa jej priznal, že sa žením a že som pri nej naposledy. Ledva sa mi podarilo z izby vybehnúť a v úchytku odrezať aspoň jedného koňa, aby som sa zachránil. Ostatné štyri ostali tam, a je už po nich.

— Akosi sa nám nevydarila táto noc, — ľutoval ho Greguš.

— To všetko pre tú beštiu, — opakoval Jano a nemohol sa utíšiť.

Aby som aj ja niečo povedal, hovorím:

— A škoda takých krásnych koní.

Jano sa hneď zvrhol ku mne.

— Škoda, — prisviedča, — ale rozmyslel som si, že od teba kúpim toho tvojho. Tým aspoň zakryjem u Maliarikov, čo sa stalo.

Nebol to môj kôň, a preto som nemohol s ním kupčiť. Požičal som si ho od známeho gazdu, keď som šiel na hornú Oravu, a budem ho musieť vrátiť. Takto som to i Janovi vysvetlil, ale pokladal moje slová za výhovorku a skoro ma prepichol pohľadom.

— Obes sa naň, — odsekol mi a dodal, že túto zlo-myselnosť si dobre zapamätá.

Ešte raz preletel po mne zúženými očami a potom nám kázal sadať.

Vysadli sme, a keď sme už v rade stáli pripravení, zba-

dali sme napodiv, že naše tri kone sú všetky jednaké, akoby si z oka vypadli. Všetky boli krásneho rastu a ligo-tavej, tuhogaštanovej srsti.

Na týchto troch koňoch pobrali sme sa konečne za našou Magdalénou.

Slnko pomaly stúpalo hore vrchmi, ktoré boli nasiaknuté nocou a tmou. Sila prvého lúča rozjasknila nebo a otvorila vstup ránu. Priestor sa naplnil svetlom, ktoré zalialo i nás a naše tri kone. Srsť na nich sa blyšťala a krásnela pri vidne.

Za riekou črtalo sa okresné mesto a ako oblúk rúk črtal sa nad parami vody železný oblúk mosta. Za mostom ležala dedina a v nej Maliarikova krčma.

Čím väčšími sme sa blížili k nej, tým prudšie tlklo mi srdce, ale nedal som nič na sebe znať.

Miesto toho Zápotočný sa naraz premenil, akoby to nebol ani on. Veľmi si dal na sebe záležať, len čo sme zočili Maliarikov dom. Hoci bol zmorený, vypál sa ako struna, nadul si sadlom obložené prsia, vyrovnal zaokrúhlený chrbát, pritiahol ohlávku, aby mu kôň držal hlavu dohora a súmerne s krokom zvierata sa nadhadzoval. A podobné parády vystrájal, aby vari len urobil dojem.

My s Gregušom nemali sme v sebe ani nadutosti ani chvastavosti Janovej, a preto sme išli skromne.

Dupot kopýt vyvolal do obloka samého Maliarika a hneď nám utekal otvoriť bránu.

Niekoľko zvedavcov vyšlo z krčmy, a len čo sme poskákali z koní, ktosi zavolať, lebo sa čudoval, že sú naše kone také rovnaké:

— Nože, aby sa vám v stajni nepomiešali! Aby som sa neprezradil, že stále vyčkávam Magdalénu, povedal som len tak naverímboha:

— Naozaj, aby sa nám v stajni nepomiešali.

Neprikladal som tomu nijakú dôležitosť, ale Zápotočného to nazlostilo. Cítil som, že nemôže počuť ani môj hlas.

Ešte väčšími sa nadurdil, keď Maliarik s jasotom ma privítal a skoro s plačom mi stisol ruku. Pobadal som, že rozmýšľa, či by ma nemal vyobjímať a vybozkávať. Napokon sa rozhodol zavolať ma hneď dnu.

Zápotočný na mňa zaškúľil, a preto hovorím:

— Prídem, sváko, len čo dáme kone do poriadku.

— Veď títo dvaja to spravia a ty poď.

— Aspoň sedlo spracem, — náročky zahovárom, lebo Janovi oči ohňom sršali a nechcel som vyvolávať škriepky.

— Len ty poď, Peter, — a ťahá ma za rukáv, — tisíc rokov som ťa už nevidel a nemôžem vydržať od zvedavosti, ako je teraz u nás v Turci.

Potom sa obrátil ešte k tým dvom a povedal:

— Vy sa tiež poponáhľajte a prídte za nami, keď dáte kone do poriadku.

Miesto prikývnutia Zápotočný zabohoval a zdrmal koňa za ohlávku. Bol to práve môj kôň a musel som ho upozorniť, aby s ním tak hrubo nezaobchádzal, hoci vari bolo lepšie zafať zuby a mierniť nedorozumenie. Vynaložil som všetky sily, aby som sa ovládal a šiel som za Maliarikom, ktorý ma nasilu viedol dnu.

Idúcky bez prestania potľapkával ma po chrbte a zasa mi stískal ruku, akoby chcel z mojej dlane pretlačiť do svojej všetku vlahu, ktorá sa ta vstrebała z turčianskych potokov, a všetku vôňu, ktorá mi vnikla pómi do kože z turčianskeho poľa.

Usadil ma vo veľmi útulnej izbičke a povedal, že je to Magdalénina.

Čudný pocit prebehol mi po tele pri týchto slovách a zopakoval sa zakaždým, keď som si pomyslel: keby tak teraz vstúpila. Zdalo sa mi, že by som to nevydržal a že pri prvom pohľade na ňu obrátil by som sa v soľný stĺp, ako sa obrátila Lótova žena pri pohľade na mesto Sodomu.

Maliarik medzitým už aj nalial do kališkov a núka ma, aby som si s ním na privítanie štrngol. Chytili sme sa pohárikov a priložili ich naraz k ústam. Ja som hneď vypil, lebo mi to dobre padlo po tej mrchavej noci. Ale Maliarik s pohárikom na perách prenikavo hľadí na mňa a nepije:

— Čomu sa tak čudujete, sváko? — vravím mu.

— Tebe sa čudujem, — odpovedá, — ako si mi len vyrástol a opeknel. Myslím, že naša Magdaléna bude prekvapená.

Len teraz vylupol kalištek a zmŕštil trochu tvár po ostrej pijatike.

— Prečo by bola prekvapená? — spytujem sa. — Prečo by bola prekvapená... — chcem povedať Magdaléna, ale za svet nemôžem vysloviť to meno.

— Lebo tá si ťa ustavične ešte predstavuje ako chlapca, ktorý jej chytá pstruhy v potoku, ktorý jej krúti písťalky z vrbiny a ktorý raz v zime vydriapal sa na ozrutný strom, aby dal trochu zrna vtáčencom do truhličky, a potom spadol a zlomil si ruku.

Pri týchto spomienkach vdýchol som hlboko, akoby som chcel vsať do seba vôňu, ktorá naposledy v mojich rukách po nej ostala. A nie je to vôňa celkom z detstva. Maliarik sa mýli, lebo my s Magdalénou stretli sme sa už od tých čias pred piatimi rokmi znova v Turci, keď bola navštíviť svojich známych. Ako vidno, toto stretnutie Magdaléna pred rodičmi zatajila, a nevedel som, z akej príčiny.

Ale nemal som ani kedy vysvetliť si to, lebo Maliarik rozprával ďalej.

Rozprával:

— Často ťa s Magdalénou spomíname, keď sme sami. Spomíname i tvojich nebohých rodičov a ako obaja prišli naraz o život pri tom ohni. Keď si ostal sirotou, nahováral som ženu, aby sme si ťa vzali za svojho. Páčil si sa mi vždy. Bol si dobrý a statočný chlapec. Lenže so ženou sme sa nedohodli. Chudina, nemôže za to, pachtila vždy za bohatstvom a nevidelo sa jej deliť náš majetok i cudziemu dieťaťu. Ale ja som ťa vždy rád videl.

— Hovoríte tak, sváko, — prerušujem ho, — ako keby ste ma chceli rozplakať. Ale nepodari sa vám to. Mal som ťažký a tvrdý život, a v tvrdom a ťažkom živote sa človek všeličo naučí i odučí.

— To ti uznám, — prikyvuje mi a spytuje sa, ako som odvtedy žil, čo oni z Turca odišli, čo som robil a čím sa teraz zapodievam.

— Reku, — chcem mu povedať, že skupujem drevo pre žilinskú pílu a tak blúdím po krajine. Ba tento rok že sme vyviezli aj hodne kôry pre fabriku na kožu v Mikuláši.

No len čo som začal, počujem skvičať koňa vo dvore. Viac mi nebolo treba, lebo som šípil, čo sa asi stalo. A skutočne. Zápotočný práve môjho kopol do slabiny. Ani neviem, ako som v najkrajšom rozprávaní nechal Maliarika v izbe a našiel sa pred Janom. Keby som sa nebol ovládal, bol by som ho naučil so zvieratami ľudsky zaobchádzať. Najradšej by som sa bol s ním tam na mieste pokonal, ale stisol som iba pery a strmým pohľadom som mu dal vedieť, aby sa mal na pozore. Chcel som totiž vyhnúť tomu, aby nás v kraji omáľali ako bitkárov.

Bol som taký rozrušený, že som sa potom už ani nevrátil do izby za Maliarikom, ale iba cez oblok som mu

zavolať, že sa neskoršie porozprávame. Beztak sedeli v krčme Iudia, bolo mu ich treba obslúžiť a nemohli sme sa dlho zabávať.

Potom som si sám pojal koňa a sám som si ho uviazal v stajni k žľabu. Pri stene stál už Jožkov. V prostriedku bol Zápotočného. Môj teda celkom na kraji.

A tak sme ich nechali.

Všetci sme sa vrátili do krčmy, aby sme sa občerstvili jedením a pitím.

Tu som sa konečne dozvedel, prečo v celom stavaní nevidno Magdalénu a prečo moje smädné a pachtivé oči nemôžu ju vystriehnuť.

Včasráno, vraj ešte pred naším príchodom, odišla i s matkou na lúky. V tento čas obrábali sa práve sená. Maliarikovci sušili Pod rúbaniskom. Domov sa majú vrátiť pred západom slnka.

To znamenalo, že ešte celý deň budem musieť stráviť, kým ju uvidím. Ale nezľakol som sa toho, lebo moja láska vtedy bola schopná hory prenášať.

Zmrákalo sa, keď som prišiel nazad z okresného mesta, kde som sa vybral vyplatiť gazdom za drevo, ktoré som od nich pokúpil.

Ani som sa nezastavil najsamprv pri Maliarikovi vo výčape, ale ponáhlal som sa priamo do stajne za mojím koňom. Obľúbil som si ho, lebo mal v očiach jasný, privetivý pohľad a lásku k človeku. Pre túto vlastnosť prilipol som hneď k nemu, ako keď pri prvom stretnutí prilipneš k žene, o ktorej si myslíš, že je dobrá.

V stajni som zastihol Zápotočného. Trhol sa, keď som vkročil, lebo som ho prichytil práve vo chvíli, keď sa chystal vraziť otvorený nôž do nohy môjho koňa. Bol by mi ho dokaličil, keby som sa bol trochu oneskoril. Zarazený pustil nôž zručne za sáru do čižmy. Aby ma oblúznil, usmial sa na mňa pokriveným úsmevom. Ale ja sa nedám len tak ľahko oklamať a povedal som mu hneď z mosta doprosta:

— To má byť z pomsty, že som ti ho nechcel predať?

Sčervenel, zaškripal zubami a oboril sa na mňa.

— Dávaj si pozor na reči!

— Ba skôr na koňa! — odsekol som nazlostene.

— Ba na svoj krk, aby ti niekto nepustil trochu z tej tuláckej nespokojnej krvi, — zareval a pobral sa von s blýskajúcim sa ostrým nožom za sárou.

Musel som sa zdržiavať, aby som sa nehodil na neho od chrbta a nepridusil ho na zem. Keby mi nebol vtedy vyvstal v mysli obraz Magdalény, bol by som ho omráčil

proti svojej vôli. Ale jej podoba, jasná, čistá a krásna, stala si medzi nás a zabránila nešťastiu.

Pobral som sa i ja von a z prahu som sa ešte obzrel. Môj kôň si v tej chvíli zvrhol hlavu ku mne, akoby sme si rozumeli. Preletel som očami ešte aj po tých dvoch a naozaj, znova som zistil, že sa všetky podobali ako vajce vajcu. Len môj mal konce uší krojené celkom inakšie, ako mal Gregušov alebo Zápotočného. Mal ich užšie a bystré nadovšetko.

Ako som sa kochal krásou týchto troch zvierat a najmä krásou môjho koňa, počujem, že ma volá Jožko Greguš zo dvora. Ohlásil som sa mu, ale hneď som si domyslel, že ho poslal Zápotočný na výzvedy, či teraz ja neublížim jeho koňovi. Darmo ma podozrieval, lebo som si nechcel obťažovať dušu čiernymi skutkami. Ešte jedna vec vftala v hlave Janovi: záležalo mu síce aj na koňoch, ale väčšmi sa bál, aby som sa osamote nestretol s Magdalénou. Pre istotu poslal Greguša, aby on bol na stráži. Sliedenie za mnou som potreboval najmenej. Musel som odvrátiť od seba ich dotieravú pozornosť, a preto, keď ma volal, odpovedal som náročky:

— Už idem. Bol som len pozrieť, či kone majú čo žrať. Možno, že by sa im zišlo aj trochu ovsa.

— Práve sme im rozkázali.

— Tak je teda dobre, — uspokojujem sa navonok, ale dnu ma pichal ešte Zápotočného hlas, akým ustavične do mňa zapáral.

Očistom pohol som sa za Gregušom.

Chybovali mi vari len zo štyri kroky, aby som ho dobehol, keď tu naraz zočím, že sa mihla akási hlava v oblô-

čiku sypárne, ktorá stála pod šopami. Uhla, akoby chcela zakryť, že sa dívala za nami dvoma.

Hneď ma to nútilo zastať, i keď som nechcel vzbudiť vážne podozrenie v tých dvoch. Ale potom ma dohnevali stále akési ohľady na iných a tu som si povedal: Veď si chlap! Čo sa máš báť! A zastal som.

Greguš nezbadal, že nejdem za ním, a kráčal pokojne ďalej. Videl som ho, ako vošiel do pitvora, ktorý susedil s krčmou.

Práve vtedy buchol v sypárni vrchnák na obilnej sýpke a už aj s chvatom vyšlo dievča, akoby mu záležalo na tom, aby som ho videl.

Na prvý pohľad som ju poznal.

Bola to Magdaléna, a že takto znenazdania stála naraz predou mnou, celkom som ustrnul, hoci som pri pokoji prežil už aj väčšie prekvapenia.

Hrdlo sa mi naplnilo jej menom a chcel som ho vysloviť. Ale vtom začalo mi prudko tlčiť srdce a v obavách, že by sa mi mohol zlomiť hlas, sňal som si len klobúk a mlčky som ju pozdravil.

— Peter! — zašepká ona prvá, ale váhavo, akoby ma rozoznávala z diaľky a cez hmlu, alebo akoby nemohla uveriť, že som to naozaj ja.

Akoby som ju o tom uistoval, vravím:

— Magdaléna, Magdaléna, — a vraciam sa k nej.

Nespúšťam z nej oči a vidím jasne ešte aj dnes pred sebou jej obraz.

V oboch rukách drží meričky s ovsom a hneď si domýšľam, že to pre naše kone. Drží ich holými rukami po lakte a mierne sa prekyvuje na nohách, ktoré má bosé až

po kolená. Na pekne rozvinutej postave vejú jej šaty slivkovej farby s bielymi bodkami. Kraj sukne má prizdobený širokou stužkou pestrých farieb. Cez prsia má krížom previazanú bielu tylovú kosičku. Všimam si, že farbu jej šiat má i podvečerné nebo a jej oči. Nad očami klenie sa pravidelný tmavý oblúk obrv, ktorý vnucuje zvláštny výzor jej tvári pri jasnožltých vlasoch.

Ale z toho všetkého najväčšmi vynikajú oči. Mala ich už aj za detstva také podmaňujúce. No teraz div, že som v ich kráse nestratil hlavu.

Podala mi ruku, stúlila mätko mihalnice a povedala radostne, ale i zdržanlivo:

— Dobrý deň a vitaj.

— Dobrý deň, Magdaléna, — povedal som už istejším hlasom a stisol som jej konce prstov.

Zacítil som, že v tej chvíli zažala sa ako svieca.

Nemal som čo skrývať pred ňou, a preto som sa jej otvorene díval do očí. Ale ona naraz uhla, akoby pod mojím pohľadom, a stúlila mihalnice, akoby chcela schovať pod nimi nejaké tajomstvo.

No ja som tým zreteľnejšie pochopil, čo jej zrak obsahuje. Iba jedno: že za ten celý čas myslievala na mňa, že za ten celý čas vyčkávala ma vo svojom srdci a vo svojej mysli, ako to povedal Greguš. A za to sa nemusela hanbiť, lebo vyčkával som podobne i ja a veril som čistou vierou dieťaťa v toto stretnutie.

Uvedomujúc si všetko, začal som rozhovor:

— No, Magdaléna, aká náhoda, že sa zasa vidíme.

Najsamprv mi nežne prikývla hlavou, ale hneď ma opravuje:

— Nie je to náhoda, Peter, — a zamýšľa sa, — to tak muselo byť. To tak muselo byť, lebo by sa stalo niečo hrozného, — a čudne sa jej predlžuje tvár, z ktorej mizne úsmev.

— O čomsi smutnom mi chceš hovoriť, — (cítim to z jej hlasu), — ale musíš povedať viac, lebo takto nič nerozumiem.

Pozrela na mňa zľaknutá, akoby sa bola prebudila, a stratila sa z jej očí všetka mäkkosť. Potom zasa akoby sa bola spamätala a chcela vyslovené odvolať, pokúšala sa ma presvedčiť o opaku.

— Vlastne nič, Peter, — zahovára a nasilu sa usmieva, — pobrala som sa len koňom dať ovsu, bratanec Jožko mi kázal. Ale pozri, — ukazuje mi skoro prázdne meričky, — nestihla som ich celkom naplniť, lebo som sa ponáhľala vyjsť zo sypárne... kvôli tebe, Peter.

Tie slová „kvôli tebe“ pretiekli cezo mňa ako dravý prúd, ale nedal som nič na sebe zvať.

— No a? — nútím ju ďalej.

— A teraz si ich pôjdem dosypať, Peter, — doplňuje a skoro zúfalo odtrhne oči odo mňa.

— Čo ti je, Magdaléna? — pýtam sa jej priamo a otvorene.

Neodpovedala.

— Vždy som si myslel, že ma privítaš veselá a rozosmiata...

— Peter! — prerušila ma, a aby skryla slzy, ktoré sa jej nezadržateľne tísli do očí, obrátila sa a utiekla do sypárne.

Čo jej len môže byť?

Šiel som za ňou, a keď som prekročil jednou nohou prah a druhou zastal na schodíku, začal som sa jej prihovárať.

Otvorila rezko vrchnák na sypke a priehrštím prehadzovala ovos do meričky, ktorú pridžžala laktom pod pazuchou. Videl som, ako jej vše odpadne slza medzi zrná. Keď sa to viac ráz opakovalo, rozhádzalo sa mi srdce. Poznám som Magdalénu ako statočné dievča a vedel som,

že malá príčina ju nedoženie do plaču. Ale nemala odvahu vysvetliť mi vo svojom správaní to, čo bolo nejasné.

Preto som vošiel za ňou a ako bola sklonená nad sýpkou, chytil som ju od chrbta za obe ruky.

Strhla sa a ustrašene pustila meričku.

— Magdaléna, — hovorím a cítim, že tento dotyk mi mení hlas.

Hoci sa nechcem ničoho dopustiť, čo by ublížilo jej krásu a jej dobrote, nemôžem sa zdržať, aby som ju nestisol v nadlakti.

— Nie, Peter, nie, — bráni sa.

— Ba áno, Magdaléna, musíš mi povedať, čo ťa trápi. A nemusíš sa brániť, veď vieš, že nič iné od teba nechcem. Nič iné, — a odhodlávam sa povedať, — Magdaléna moja ...

Zachvela sa mi v rukách od tých dvoch slov ako púpava pod dychom.

— Chcem, Magdaléna, — hovorím jej bez prestávky, — chcem, aby naše stretnutie bolo radostné, a preto musí byť medzi nami všetko jasné. Nevideli sme sa už roky a roky, ale ja ustavične som bol myslou pri tebe a dúfal som, že i tvoja myseľ bude stále pri mne. Či som sa mýlil, Magdaléna? Ak by nebolo tak, potom viem, že moje ruky nesmú sa ťa dotknúť a že moje nohy, ako našli cestu k tebe, musia si nájsť i nazad cestu od teba.

Keď som jej to takto pekne rozpovedal, možno, že sa odhodlávala so všetkým sa mi zdôveriť, ale ako už dvíhala hlavu, naraz sme začuli kroky po dvore. Magdalénina matka vracala sa s batôžkom merindy z lúk. Rozumie sa, mohla nás tu takto pristihnúť, a preto Magdaléna odhodila si hlavu od oblôčika, vystrela sa a bola nútená privinúť sa ku mne. Mne tiež hneď prišlo na um, ako nám bránievala stýkať sa spolu, a preto i ja stál som ako z kameňa, nepohnúc ani obrvou. Dívali sme sa za ňou, kým

prejde, a ja som si všimol, že je už nie taká svieža ako v Turci. Ale i teraz ešte prezrádzala tvrdú, panovačnú povahu.

Keď vykračovala na posledný schodík, zahľadela sa síce na sypáreň, ale nezbadala nás.

Zašomrala len:

— Ktože nechal tie dvere na sypárni otvorené? Musím ich ísť zavrieť.

I pošla ich zavrieť, ale potom sa rozhodla najsamprv zaniest batôžik do kuchyne.

Neostávalo nám nič, len sa rozísť.

Magdaléna mi v úchytku naznačila, že sa môžeme stretnúť neskoršie. Určila sama miesto a čas: pri včelíne v záhrade o deviatej večer. Tam že mi všetko porozpráva, ale znova hrali jej pri tom slzy v očiach.

Ja som ju potom nechal a ona pribrala sa konečne naplniť meričky a zaniest koňom. Akoby som niesol na pleciah celé Maliarikovské stavisko, uhýnala sa mi chôdza pod nevídanou ťarchou a hlava treštala sňa pohoria pri zemetrasení. V takomto rozpoložení bolo mi treba čakať do večera.

Medzitým začalo sa už stmievať a na západe podlievalo sa nebo krvou.

Čas sa chytro míňal a chýľilo sa k deviatej hodine večer. Stál som pri včelíne a čakal Magdalénu. Hlavu som mal opretú o dopukanú kôru starej jablone. Čelo mi ovievali trepotajúce sa listy a ich tieň mihali sa mi po tvári pri mesačnom svetle.

Pohľad som mal ustavične pripitý na chodník, po ktorom mala prísť ona. Videl som ju už vopred, ako si túli ruky pod ručníček, lebo bolo trochu chladno. Videl som, ako sa jej perli rosa na nohách, ktorú pozbierala z trávy. Videl som, ako sa už zďaleka chce na mňa usmiať a ako pri tom nežne, po žensky stúli oči.

Nemohol som sa ani na chvíľu zbaviť jej podoby. Zabíehal som do detstva a zasa som sa vracal, a tak som si ju prirovnával. Čím väčšmi som na ňu myslel, tým väčšmi som po nej dychtil. Netrpezlivo som čakal, kedy už bude pri mne a kedy jej konečne budem môcť povedať, aby mi bola ženou. Nevedel som síce, ako moje slová prijme, ale ja som bol odhodlaný, lebo som nemal prečo váhať. Nikdy som sa nechystal povedať to inej a nikdy by som nebol dal inej prednosť pred ňou.

Ak ma pochopí a prikývne, potom ju schytím do náručia a vynesiem nad záhradu do polí, na ktorých sa kláčia stebľá žita. Odtrhnem niekoľko klasov a pospletám jej ich s vlasmi. Potom jej ich budem vzrušený vymotávať a sklonenej na moje plece budem šeptať slová, pri ktorých pochopí význam všetkých tých krásnych vecí, čo som jej tajil v mladosti a odkladal na čas neskorší. Ten čas

teraz nadišiel, ako prichodí čas žatvy, alebo čas dozrievania plodov, alebo čas rozvinutia pukov, alebo čas jarný, alebo čas letný. Tento čas patrí nám a dožil som sa ho preto, aby sa mohla Magdaléna naveky pridružiť ku mne.

Už som si všetko tak krásne pripravil. Už nič nechýbalo, len aby ona prišla.

Naraz počujem zo dvora výkrik.

Ani minútky neváham a rozletím sa dolu záhradou. Vo dvore nevidím nikoho a všetko sa zdá v poriadku vo večernej tme. Že by som sa bol, reku, mýlil? Čudné mi bolo, že tento výkrik nikoho iného nevyvolal. Dvor bol síce priestranný, lebo bočné stavy boli hodne vzdialené od krčmy a Maliarikovho bývania, takže tí dnu nemuseli nič počuť.

Poobzeral som sa a rozmýšľal, kde sa čo vlastne mohlo stať. Vtom zopakovalo sa bolestné zavolanie a vzápätí rozľahlo sa erdzanie koní a dupot kopytami.

Niekoľkými skokmi dostal som sa do stajne. Priam som preletel prah a skočil medzi naše tri gaštanové kone.

Nad oblôčikom visel lampáš, takže bolo vidno. Kone sa plašili, erdzali, vypínali, hriebli kopytami. Kôň Jana Zápotočného mal celkom spenený pysk. Gregušov sa chvel a trhal retiazkou, na ktorej bol uviazaný. Môj mal zdvihnutú prednú nohu, a keď ma zočil, pozrel na mňa takým pohľadom, akoby sa mu premenil na ľudský. Bol prosebný i smutný, i akúsi radosť prezradzoval nad tým, že som prišiel. Že som prišiel práve včas, aby som ju zachránil.

Šlo o Magdalénu. Ležala pod koňmi a hlavu mala spadnutú práve pod kopytom môjho koňa. Dobrák, opatrne držal nohu nad jej tvárou a neopovážil sa ju spustiť. Keby mi nebola Magdaléna prednejšia, najradšej by som ho

bol objal okolo krku a pritisol si jeho mocnú šiju na prsia z vďačnosti, že nerozmiaždil túto krásu. Ale teraz som musel zachrániť najsamprv Magdalénu.

Odsotil som Zápotočného koňa a schytil som ju do náručia. Prvou myšlienkou bolo zaniestť ju materi. Ale potom mi prišlo na um, že sme sa mali vlastne stretnúť pri včelíne a že tam by mi mala rozpovedať, čo sľúbila. Možno, že sa mi ju teda podarí samému prebrať a potom sa s ňou dohovoriť. Lebo nemohol by som v noci oka zažmúriť, keby som sa nedozvedel, ako to s ňou a so mnou bude.

Zaniesol som ju pod lampáš a sponoval som, či dýcha. Dýchala ťažko, ale pokojne. Bola omráčená a ležala mi nehybne na rukách. Za dverami zočil som pričnu a na ňu som ju položil.

Hľadal som po stajni putňu s vodou, ale zbadal som len rozkotúľané meričky a pásiky ovsa po zemi: Iste jej vypadli, keď ju zrazil jeden z koní.

Vody som nenašiel, a preto neostávalo nič iné, len Magdalénu vzkriesiť slovami.

Nahol som sa nad jej tvár, ktorú mala bledú ako Kristus zvesený z kríža, a mätko som zavolať:

— Magdaléna.

Ani znaku, že by bola počula.

— Magdaléna, — opakujem hlasnejšie, ale obávam sa, aby ma niekto nepočul a neprekazil mi zasa porozprávať sa s ňou.

Viac ráz som sa pokúsil o to isté, ale zakaždým som si uvedomil len svoju nesmiernu bezmocnosť. Čokoľvek som robil, všetko bolo zbytočné a márne. Naposledy znova som ju vzal na ruky a s pocitom, akoby som ju navždy strácal, zaniesol som ju materi do izby.

Vrava a štrngot skleničiek z krčmy mi pripomenuli Zápotočného, ako tam sedí s medvedími rukami a širokou čelustou. Ako tam sedí s Gregušom a strojí sa na pytač-

ky. Všetko to ma huckalo i zdržiavalo, ale musel som konať ako chlap, a miesto toho, aby som ju zaniesol pod jabloň ku včelínu, zaniesol som ju vo meno božie na posteľ do jej chyžky.

Keď ju mať zočila, skoro omdlela. Nevedel som chytro, ktorú prvej ratovať. Najväčšmi mi záležalo na tom, aby nespravila krik, lebo ešte stále som dúfal, že budem môcť prehovoriť s Magdalénou osamote. Bolo mi jej treba povedať o svojom úmysle prvej, ako Zápotočný požiada rodičov o jej ruku. Ale kým som ju kládol na posteľ, matka sa rozbehla do krčmy a kričala na ratu.

Hneď sa domlel otec, Zápotočný i Greguš. Za nimi tislo sa plno ľudí z krčmy.

— Tu vás netreba, — povedal som dosť ostro a prirazil som dvere pred cudzími.

Keď sme ostali v izbe všetko len svoji ľudia, rozkázal som otcovi priniesť trochu vína. Zápotočný na mňa pozrel, akoby ma chcel rozmrviť. Ale nedbal som na nič. Vedel som, že musím Magdalénu zachrániť, a to som robil. Najradšej by ma bol odtisol od posteje. Ale keď doniesli víno, ukázalo sa, že si nevie s tým rady. Chytil som preto sám pohár do ruky, namočil handričku a poutieral som jej celú tvár. Ba potom matka rozopäla jej gombičky na šatách a ja som jej čapkal vínom hrdlo a kus hrude.

Konečne otvorila oči.

Zápotočný sa hneď zohol nad ňu, ale odvrátila si hlavu. Keď našla svojím ťažkým, unaveným pohľadom mňa, nechala ho na mne dlho spočívaj, akoby mi chcela povedať, že mi ďakuje a že ju moja bedlivosť dojíma.

— Magdaléna, — skričala neľútostivo matka, keď to spozorovala, a dala jej znamenie za chrptom Zápotočné-

ho, aby sa na mňa neďívala, lebo že si to Jano rozmyslí s pytačkami.

Ale nevšimla si výstrahy. Hľadela ďalej na mňa a prosila. Prosila, aby som ju vari zachránil.

Zasa mi zišlo na um, prečo som ju nevyniesol na záhumnie a stade niekam do mesačnej noci. Bol som si istý, že v takýchto okolnostiach bola by s tým súhlasila. Ale teraz je už neskoro.

A bolo, lebo Zápotočný popýtal Magdaléninu matku, aby ma poslala von, že sa má s nimi o čomsi dôležitom rozprávať. Nemohol som sa tomuto rozkazu vzoprieť v cudzom dome. Hoci som bol presvedčený, že teraz príde to hlavné: pytačky. Nepodarilo sa mi ho predbehnúť, ale mohol som dúfať, že Magdalénino srdce neotvorí sa nikdy Zápotočného láske.

To bola jediná viera, s ktorou som odchádzal z izby. Prekračujúc prah, zachytil som Maliaričkine slová, ako mi káže počkať v krčme, kým mi pripraví nocľah.

Nič mi vari nikdy v živote neprišlo také ťažké, ako teraz sadnúť si do krčmy a nalievať vnútornosti vínom. Nič mi nebolo nikdy také odporné, ako počúvať veselost iných a drhnúť sa pritom vlastným smútkom. Nič som nepokladal za také vražedné, ako keby ma v tej chvíli nútil niekto ostať medzi štyrmi stenami, kde sa mi nedostávalo povetria.

Preto som neposlúchol Maliaričku a pobral som sa hore a potom dolu dedinou. Blúdil som pomedzi domy a pomedzi ľudí, nosiac v myšlienkach Magdaléninu izbu a to, čo sa v nej práve odohrávalo. Hľadal som prostriedok, ako vyhnať nepokoj z tela a nájsť utíšenie. Bezmyšlienkovite vybral som sa na cestu a našiel som sa až v susednej dedine. Stade som sa vrátil a premeral som okresné mesto a hradskú až nad Vyšný Kubín. Pustil som sa napokon okľukou cez polia a tak zas nazad. Nohy ma už nevládali niešť, a keď som sa dostal znova na most, ktorý spojuje okresné mesto s Magdaléninou dedinou, oprel som sa od únavy na zábradlie a hlavu som zvesil nad vodu. Poza mňa vliekli sa posledné vozy s pieskom a kamením na akési stavisko. Ich ťažké dunenie otriasalo mi dušu.

Z oboch mestských veží zazneli súladné údery hodín a rozniesli sa ponad strechy domov. Možno nie menej tlklo mi srdce, ale pridusil som ho o železnú traverzu mosta.

Ponad riekou hrnul sa kúdeľ oblakov a to mi pripomenulo jeden obraz z mojej mladosti. Teraz mi prišiel práve

vhod, lebo jeho tvary vytisli aspoň na chvíľu súženie z mojej mysle.

Stalo sa to u nás doma na holiach.

Bolo pred večerom a chystali sme sa spať. Sváko Baďo zalial posledné uhlíky na ohni. Ja ostal som ešte trochu pred kolibou, aby som osamote privítal tmu, ktorá nám prinášala spánok po každom horúcom, vyčerpávajúcom dni. Privrel som oči a tak som ju chcel cítiť, keď sa ma dotkne. Naraz len dýchlo mi čosi teplé na šiju a zvlažilo mi kožu. Zvrtol som sa a za sebou našiel som stáť jeleňa. Mali sme tam jedného skroteneho. Hlavu držal zdvihnutú dchora a hľadel vyjavene na nebo ako na zázrak. Oči mal pomáтанé ako chtivý chlap. I ja som bol zvedavý, čo ho tak uchvátilo, a pozrel som hore.

Cez haluze smrekov šumel vietor a nízko ponad nás niesol oblak, ľahko a vzdušne, ako na chrbte žrebca. Tento biely, nežný a čistý oblak mal krásny tvar ženy, ktorá pokojne a s odovzdanosťou ležala vetru v náručí. Niesol si ju, aby kdesi v hlbokom lese za vrchmi strávil s ňou tichú noc, a tak sa stratil nášmu zraku.

Pochopil som túžbu jeleňa a sledoval som odchod vetra hladnými, závistlivými očami. Zachcelo sa mi tiež vznášať sa ponad hory a v priehlbni rúk niešť tú, ktorú som nosil v sebe, ako nosí človek v sebe svoje srdce. Odvtedy často som myslel na prešlý večer a cítil som, ako mi dušu zaplnila ťažká vec: obraz ženy, ktorá sa podobala tomuto oblaku a volala sa Magdaléna.

Dnes večer malo sa vari uskutočniť moje želanie, ako som ju odnášal spod kopýt koní.

Zasnenému nad zábradlím mosta zdá sa mi, že stojím v stajni pod lampášom a že ju držím v náručí.

Tvár má bledú a pritúlenú o môj bok. Teraz sa mi vidí ešte krajšou, a v rozpakoch, že túto krásu mám tak blízko, stávam sa bezradným. Som ako decko, ktorému dali

do rúk hračku, čo po nej dlho túžilo, čo ju teraz už dostalo, ale nevie si s ňou rady od prekvapenia. Keď som sa trochu spamätal, prvé, čo bolo, pocítil som strach a obavu, že ju zasa stratím. Ako keby sa v tej chvíli naozaj chcel so mnou niekto biť pre ňu, pritisol som si ju k telu a cítil som, ako mi navreli žily a do rúk mi vošla strašná sila. Za nič na svete sa jej nevzdám, lebo patrí iba mne, ako mi patrí môj zrak, alebo môj dych, alebo moja krv, a na ktoré nemá nik iný práva.

Keď som si to takto hovoril, myslel som na Jana Zápotočného. A keď som si predstavil, že ju pýta, že mu ju dajú a že bude jeho ženou, bolo mi horšie, akoby ma Jano Zápotočný drhol svojou veľkou, hrubou rukou za hrdlo.

Mohlo byť všetko inak, keby som nebol Magdalénu zanesol do izby, lebo ju bolo treba kriesiť. Ale to je tak, keď človek nechce obchádzať spravodlivé cesty.

Síce, keď som prekračoval prah stajne, zaváhal som.

Spod strechy videl som kus neba, plného hviezd, a pod nimi vrchy tejto krajiny. Prešiel som po vrchu jednom, po vrchu druhom a po vrchu treťom. Medzi prvým a druhým vrchom bola dolina, vystlaná belasou tmou ako mäkkou svadobnou perinou. Tam by som ju mal zaniest, ako vietor vtedy svoju družku. Tam by som mal pri jej boku stráviť pokojnú noc. Ráno by nás potom zobudila rosa a ja by som prvý raz pochopil tú veľkú vec, že Magdaléna stala sa mojou ženou.

Zdalo sa mi, že všetko to tak spravím, a znova som cítil prenesmiernu silu vo svojom tele. Cítil som v tej chvíli i šťastie, ktoré ma zakaždým preniklo, kedykoľvek som jej pozrel do tváre.

Neďaleko zočil som vráta cez humno do záhrady a už som sa aj k nim pohol. Ale zdalo sa mi, že otvorila oči a pozrela na mňa takým spôsobom, že sa mi celkom za-

krútila hlava. Viem, nechcela mi mútiť zdravý rozum. Naopak, chcela ma priviesť k rozumu.

Chcela mi povedať:

„Čo to chceš spraviť, Peter? Nevidíš, aká som čistá a nevinná? Nevidíš tú čistotu a nevinnosť vo mne? A ty, ktorému chcem patriť navždy, priberáš sa ju poškrvniť ako lotor?“

To slovo *lotor* rozhodlo a uvedomil som si svoje hriechne myšlienky. Ale uvedomil som si ešte jedno: že keď nie dnes, že už možno nikdy. A tu v bolesti, v tvrdej chlapskej bolesti privinul som si ju na prsia.

Rozhodoval som sa zaniest ju matke do izby. No rozhodoval som sa zaniest ju aj do záhrady a stade medzi tie dva vrchy. Hoci som mohol oboje, ani na jedno som sa veľmi neodhodlával.

Len som tak stál pod nebom a pod hviezdami. Okolo nás rám belasých hôr osvietených mesiacom. A zo stajne dýchal mi do šije môj gaštanový kôň, ako vtedy rozťúžený jeleň večer pred kolibou. Schlo mi od toho všetkého hrdlo a prežrel som akési suché sliny.

Rozkladajúc si všetko takto pekne znova nad zábradlím mosta, ktorý spojuje dedinu s okresným mestom a pod ktorým sa vlní rieka ako záhon žita, zacítil som na svojom pleci strážnikovu ruku. Iste som mu bol podozrivý, že už tak dlho tu nehybne stojím. Hádam sa obával, že sa pripravujem na samovraždu. Poslal ma preč a ja som ho poslúchol, aby som ho zbavil starostí o môj život. Nevysvetľoval som mu, že sa mi nechce umrieť, kým žije moja Magdaléna.

Vracajúc sa, pred bránou zastihol som Greguša. Držal v ruke fľašku s hruškovicou a dva poháriky. Vyprevádzal mládencov, ktorí odchodili, veselo si pospevujúc.

Ako ma Greguš zočil, hneď nalial a núkal ma, sám dobre už nahnutý.

— Pi, — kázal mi rozkazovačne a sebe plnil pohár za pohárom, akoby sa musel ponáhľať.

— Nemôžem piť, — vzpieram sa, lebo som necítil veselost, ba naopak, čoraz nemilosrdnejšie mi úzkosť zapláňala hrdlo.

— Ba pi, — bezočivo ma núti, — ja by som dnes od radosti prevaľoval vrchy.

— Ja nie, braček, — hoci som bol smutný, usmial som sa núteným, ale čistým smiechom.

— Prečo nie? Si smutný, lebo dosť nepiješ. Vidno, že si cudzí a že sa nevyznáš v našich liekoch.

— Vyznám sa sám v sebe, — odpovedal som, — lebo keby som pil, iste by som zabil niekoho. Musím si dať pozor.

Myslel som pritom zasa na Zápotočného, na bielu posteľ a na bielu Magdalénu. Predstavoval som si pritom podobnú posteľ, oblečenú do svadobného, i tie jeho tľapy, ako sa jej zmocňujú a ako si berú vlastne to, čo bolo určené naveky mne. Mal by som sa dožadovať svojho práva. Mal by som ho odstrániť akýmkoľvek spôsobom. Naozaj, hoci i zabiť.

— Potom si ty nebezpečný človek, — hovorí mi Greguš, ale netuší, o čo ide.

— To len tak niekedy prichodí na mňa a vtedy nech si dajú všetci ľudia pozor. Bolo by lepšie, keby som šiel spať.

Straším ho preto, lebo sa bojím, že v tejto veselosti zapíja pytačky a chcem sa ho zbaviť. Bojím sa aj toho, že ma bude mučiť slovami o Magdaléne, ako už otváral ústa.

— Škoda, že ma nechceš počúvať, — hovorí, — a že sa ti chce ísť spať.

— A čo by si mi rád?

Kníše sa od pitia a začína:

— Vieš, veď vlastne preto som sa takto docengal, lebo pytačky sa vydarili. Starý so starou sú celí uveličení. Zápotočný je predsa len prvý gazda v Leštínách, i keď som spomínal, že sa mi nepáči jeho povaha.

Ako keby sa bola podo mnou prelomila železná konštrukcia mosta, na ktorom som pred chvíľou stál, tak zapôsobila táto novosť na mňa, hoci som sa na ňu pripravoval.

— No, a čo si tak zbledol? — prizerá sa mi na tvár, — robíš sa, akoby ťa topánky omínali.

Kým som ja nijako nemohol pochopiť túto skutočnosť, on pokračuje:

— Síce ona trochu vykrúca, ale zvykne si. Doteraz si každá zvykla. Veď bude gazdinou na veľkom gazdovstve. Také šťastie sa chytro netrafí. A ešte by nebola veľmi pristala, keby neboli otec a mať prikývli. Hlavne mať. Taká je vychichotaná, akoby jej dušu do sadla zalial. Všetko hovorila za Magdalénu a povedala miesto nej aj posledné áno. Môžbyť, dobre spravila, lebo na dievky treba dať pozor. Vlni utiekla Magdalénina priateľka s akýmisi tulákom. Treba sa poponáhľať s vydajom, lebo to môže

podľa nej spraviť i táto. Uvrhla by rodinu do večnej hanby.

— Ty myslíš, — lebo jeho slová týkajú sa aj mňa, miešam sa mu do reči, — ty myslíš, že Magdaléna nemá právo rozhodnúť sama o svojej budúcnosti?

— A čo má rozhodovať, keď lepšieho ani niet na okolí. Vieš, čo to znamená, bratku, byť prvou gazdinou v dedine?

Aby som ho najedoval, lebo ma jeho táračky pichali do prs, povedal som:

— Byť dievkou, vybral by som si podľa srdca a cti. Dival by som sa na statočnosť, a nie na mešec.

— To si tiež akýsi pobehaj, — skričal na mňa, — keď takto vravíš! Akože môže byť trhan statočný?

Keď som ho bodol ešte dvoma-troma slovami, rozčertil sa tak, že hodil oba poháriky o zem, lebo to, čo som zastával ja, bolo v rozpore s ich zákonmi o dobrom vydaní.

Nechal som ho takéhoto nasršeného, a akoby sa ne-bolo nič stalo, popýtal som ho, aby ma zaviedol niekam, kde môžem do rána prespať.

Kým sa rozhodol preukázať mi túto priateľskú službu, niekoľko ráz v hneve zašomral:

— Si tiež akýsi pobehaj. Si tiež akýsi pobehaj.

Nechceli sme Maliarikovcov vyrušovať, keď mali práve najviac roboty. Ba priznám najpravdivejšiu pravdu, po tom všetkom protivilo sa mi stretnúť sa s nimi zoči-voči. Ako len mohol Magdalénin otec prikývnuť, keď v istom zmysle dával prednosť mne pred Zápotočným? Viem, podľahol nátlaku svojej ženy. Nemala páru v lakomosti naširoko-naďaleko. Skôr by privolila vidieť Magdalénu na

márach, ako sa vzdala leštinského chotára. Bola to nenásytná vlčica, dravá a našej láske najväčšími nebezpečná. Nič by nepomohla v tej chvíli moja chlupská rozhodnosť a otvorenosť. Naopak, bolo treba obísť priamu cestu a Maliaričku prekvapiť dobre premysleným úskokom. Nechcel som sa prenáhliť a svoje zlé polozenie spraviť ešte horším. Treba bolo osamote a pokojne porozmýšľať o veci, a potom konať. Pred Gregušom som sa naschvál tváril, že sú mi pytačky ľahostajné a že jedinou mojou žiadosťou je uložiť sa na spanie.

Greguš našiel kdesi v drevárni dva konské pokrovce a na tie som si ľahol do šopy. Reku i takto sa vyspím a zajtra potom hajdy do širého sveta.

Greguš mi i tu začal znova rozprávať, ale poslal som ho preč so slovami:

— Brat môj, i zajtra svitne, dnes som už hrozne ukonaný.

— A od čoho? — habkajúc v opitosti po rebríku, posmešne sa rozrehotal do môjho zármutku, ktorý ma vyčerpával viacej, ako keby som bol od rána buky kálal.

Darmo som privieral oči a chcel spať, keď sa valila na mňa ťarcha ako kedysi na zem potopa sveta. Dlho som sa prehadzoval a zatínal nechty do dlaní, že som sa dal tak ničomne prekabátiť. Zbytočne som si zakladal na svojej hľbokej a čistej láske. Chybovala mi k nej druhá polovička leštinského chotára, aby som sa vyrovnal Zápotočnému. A to bolo hlavné.

Hoci som vedel, do akého položenía som sa dostal, chcel som mať ešte väčšiu istotu. Toto nutkanie vyhnalo ma zo senníka pod Magdalénin oblok. Mienil som jej ticho zaklopať a potajomky, bez svedkov sa s ňou dohovoriť. Opatrne som sa priblížil k oknu jej izbičky. Vyhol som sa lúčom svetla a postavil na podstenu do tmy. Stade som sa zahľadel dnu.

Pri slabom svite lampy Magdaléna ležala na posteli ako predtým. Videl som, že sa jej znova vrátila krv do líc a že sa má lepšie. Tomu som sa potešil.

No prekvapila ma iná skutočnosť. S Magdalénou v izbe bol Zápotočný. Práve jej podával kalište, aby si s ním štrngla. Prudko a s odporom mu odtisla ruku. Nedal sa, pravdaže, mal neporovnateľne viacej sily. Spurte jej vnútil pohárik, hoci sa snažil mierniť svoju vôľu istou chlupskou pozornosťou. Lenže sa mu to nedarilo. Hrubo sa usmial a víťazne čakal, že Magdaléna začne piť. Ani sa nedotkla nápoja, naopak, dotuha stisla pery a hodila opovrhlivý pohľad na Zápotočného. Takto hľadeli na seba.

Naraz Jano urobil prudký pohyb, zo vzdoru vylupol pálenku z oboch kalíškov a prázdne odložil na stôl.

Vylizujúc si kútiky jazykom, sadol si na peľasť a zohol sa nízko nad Magdaléninu tvár. Ustavične čosi do nej hučal a potom šiel zamknúť dvere. Počul som, ako jej tára, že musí mať istotu a že to bude ako závdavok. Inak jej vraj neverí. Chcel zhasiť lampu, ale si to rozmyslel. Chytil Magdalénine obe ruky, odkopol stoličku a zvalil sa na posteľ.

Prišiel som teda v najvhodnejšej chvíli. Nebolo to podaromnici, že som nemal na šope pokoja. Nechcel som sa miešať zavčasu do vecí, ale s jedným som si bol na čistom: že jej nedám ublížiť. Ako som pozoroval tento výčin Zápotočného, stisol som miesto jednej hneď obe päste.

„Reku, bratku, takto sa to nerobí,“ povedal som si a už som sa aj chystal vylomiť oblok a vhuľnúť dnu.

Na šťastie vtom ktosi pohl na dverách kľučkou. Zápotočného to síce nemýlilo, veď bolo zamknuté, ale Magdalénu to posmelilo. S celou silou vytrhla si ruky z jeho a pri tom zasiachla ho nimi do tváre, ako jej odskočili. Úder bol iste poriadny, lebo Jana zaliala hneď krv.

Pohyby kľučkou sa opakovali. Magdaléna sa chcela ohlásiť, ale položil jej dľaň na ústa a sám zavolať:

— Kto je to?

— Ja, — ozval sa ženský hlas a poznal som, že je to matkin.

— Ste sama? — spýtal sa Zápotočný, zdvihnúc sa z postele a utierajúc si ručníkom krv.

— Sama, syn môj, — povedala.

Otvoril.

Zdesila sa, keď ho videla zakrvaveného. Ale chytrou ju utíšil a vyhovoriť sa, že sa prevrhol na stoličke. Prevrhnutá stolička ju naozaj o tom presvedčila. Dodal ešte, že

zamkol preto, aby ho nik tu nepristihol a nepodozrieval, že viacej pil, ako znesie.

Mať ho s pochopením vypočula, potom ho pojala do kuchyne, aby sa šiel poumývať.

Len čo vyšli, Magdaléna skočila a sama zamkla. Preložila zakrvavenú perinu s hnusom na stoličky a hodila sa zúfalo na holú posteľ. Zakryla si tvár a plakala tak, že mi kvapkala krv zo srdca.

Zaklopal som jej zo dva razy na obločnú tabuľu, ale ma nepočula. A lepšie bolo, že sa neohlásila, lebo aj tak toto nebola vhodná chvíľa, aby sme sa my dvaja videli. Pokladal som za rozumnejšie vyčkať do zajtra, hoci každá minúta znamenala večnosť.

Ale teraz už vlastne nemal som sa ani prečo náhliť. Mal som istotu, že zamknuté dvere budú chrániť Magdalénu až do rána a že ich už nikomu neodomkne. Ráno potom uvážiac veci zo všetkých strán, začneme nový deň a skončíme svoje povinnosti. Umienil som si, že za každú cenu musím sa dozvedieť rovno od Magdalény, či naozaj sa odhodlala patriť mne. Inak by moje počínanie nemalo zmysel. Nemohol som si násilím vynucovať náklonnosť. Nemohol som robiť to isté čo Zápotočný, lebo sa mi to z duše ohavilo. Veď Magdaléna mohla vo svojom srdci nosiť niekoho tretieho. Nemusel som to byť ani ja, ani Zápotočný. Na to som prvej nepomyslel. Preto z jej strany musí prísť vyjasnenie. Ona musí zreteľne povedať, pre koho na tomto svete sa rozhodla.

— Vieš, Magdaléna, ty musíš chcieť, — šepkal som si, keď som odchádzal spod jej obloka, — ty musíš chcieť a potom už ja budem vedieť, čo robiť. Mohol by som i teraz vylomiť oblok a odnieť si ňu. Ale tvoj bratanec, Jožko Greguš z Vyšného Kubína, povedal mi dnes večer, že treba dať i na teba pozor, aby si neutiekla s nejakým tulákom. Nechcem pošpiniť tvoju česť.

S tým ľahol som si zasa na šope do sena a prihodil sa konskou prikrývkou.

Cez škáru strechy hľadela na mňa práve jedna hviezda. Pokúšala sa na mňa usmiať, ale jej úsmev bol mi málo. Díval som sa síce na ňu, ale myslel som na tú druhú, čo som ju v plači nechal v izbe. Myslel som na tú a v súvisi s ňou na všetky borovice sveta a na všetky lúče slnka, ktoré od prapočiatku dala príroda ľudstvu. Myslel som na všetky vrchy a doliny, cez ktoré sme spolu mohli kráčať. Myslel som na všetky mestá a dediny, ktoré sme mohli prejsť šťastní a veselí. Myslel som na všetky dni a roky, ktoré by sme vyplnili naším životom.

Lenže pred nami stála hora prekážok, a nemal som tušenia, čím ma chce budúcnosť prekvapiť.

Náhle obliol ma pocit trápenia i márnosti z týchto predstáv a hľadajúc utíšenie, zaryl som si tvár do čerstvého sena. Voňalo silne a omamujúco, takže ma po chvíli začalo uspávať v nevysloviteľnej únave. Tratili a rozplývali sa mi myšlienky. Všetko sa okolo mňa kamsi podelo, len tá vôňa sena zostala a vravela mi, že Magdalénu mám pri sebe, že spíme spolu pod borovicami v mesačnej doline a že nás chránia dva ozrutné vrchy. Jeden z nich sa volal Choč.

Zobudil som sa nad svitaním, zmorený, akoby som ani nespál. Výhľadom šopy striehol som na Magdalénu, ale neukazovala sa. Nepochyboval som o tom, že proti jej vôli donútili ju ísť za Zápotočného, no nemal som istotu a nedávala mi príležitosť presvedčiť sa, že vo svojej mysli neskrýva kohosi tretieho. A to ma najväčšmi sužovalo.

Práve som sa strojil zájsť do krčmy a niečo si zajesť, keď Maliarička, sviatočne oblečená, seabedome vykročila na verandu. Za ruku viedla Magdalénu, prizerala sa jej na prsty a rozprávala o obrúčkach. Za nimi sa vytiahol z pitvora Zápotočný; idúcky hrdo urovnával peniaze v mešci a náročky ich pretriasal pred budúcou testinou, aby rozpaľoval jej lakomosť. Maliaričke naozaj iskrili oči. Cez noc si narozmýšľala, že hneď zrána a za horúca mladých sputná obrúčkami. Ako vidno, vybrali sa ich vospolok kúpiť u zlatníka v meste. Magdaléna mala sklonenú hlavu, ale bez žiaľu, bez vzdoru a utrpenia na tvári. Kráčala ľahostajne, zahľadená pred seba. Striehol som, či sa bude obzerať, či ma bude aspoň očami vyhľadávať. Ani jediným pohľadom nedala najavo, že myslí na mňa a že by sa chcela so mnou stretnúť. Neosmelila sa, alebo nechcela vyvolávať pohoršenie? Alebo naozaj nebol som to ani ja, ani Zápotočný, ale ktosi tretí, mne neznámy? Potom by nemalo zmysel zostať a robiť si zbytočné nádeje! No nevzdal som sa a nerozhodol tak ľahko.

Po ich odchode zišiel som zo šopy. Vo dvore som po-

stál, lebo ma pristavili otvorené vráta zo stodoly do záhrady, cez ktorú sa ťahal rad jabloní. Za poslednou bolo vidno včelín a neďaleko na kosienke popásali sa naše tri kone. Iste ich Maliarik vyviedol na čerstvú pašu. Zašiel som medzi ne, potľapkal všetky a svojmu som dlhšie prečesával rukou hrivu, akoby som sa uisťoval, že som nie celkom sám na svete, že mám tu v blízkosti aspoň niekoho verného. Najlepšie by vari bolo vysadnúť do sedla a pobrať sa ďalej svojou cestou. Čo mám takto nechlapsky váhať, veď som mal jasný dôkaz, že šli spoločne kupovať obrúčky. Nebudem si ešte väčšmi zhrýzať srdce pohľadom na Magdaléninu ruku, keď sa vráti zo zlatým putom na nej. Vo chvíli som sa rozhodol.

Vošiel som do krčmy, aby som sa rozlúčil s Maliarikom, lebo som tu nemal viac čo hľadať.

Práve nalieval do pohárikov, keď som sa zastavil vo výčape. Musel som chvíľu počkať, lebo sa nahrnulo mnoho ľudí a nestačil ani obsluhovať. Znoj mu zalieval čelo a tvár sa mu liskla, lebo ju mal sparenú.

Nevedel som, čo robiť z dlhej chvíle, lebo piť sa mi nechcelo. Na šťastie objavil som medzi skleničkami ušúľanú guľku z chleba, vzal som si ju a šúľal ďalej. Pri tejto tichej robote myslel som na svoje súženie a na Magdalénu, ktorá sa stane Zápotočného ženou, ako sa stala Sára ženou Abrahámovou, Rebeka ženou Izákovou, Ráchel ženou Jakubovou, Betsabe ženou Dávidovou. Všetci v dvojici kráčali životom. Len ja budem bludáriť ďalej sám, lebo tá, ktorá mi mala patriť, pridružila sa v omyle k inému. Keby som vedel zabíjať, napravil by som tento omyl, lebo Zápotočného bolo by možno premôcť iba smrťou.

Lenže čo by som mal z takej radosti, že som si získal Magdalénu, keby som si vovedno dušu zaťažil mučivou výčitkou a hriechom zabitia človeka? Najlepšie bude, keď sa vzdám blúznenia a pôjdem zasa svojou cestou.

Keď Magdaléna už rozhodla o svojej budúcnosti a sľúbila sa Janovi, nemôžem ju donútiť, aby sa vydala za mňa.

Teraz už aspoň viem, na čom som, a teda nemusím sa ďalej zdržiavať a krvaviť si srdce v jej blízkosti.

Nahol som sa ponad pult a podal som ruku Maliarikovi, lebo práve skončil prácu.

— A čože, Peter, — hovorí mi prekvapený, — ty chceš odísť v najlepší čas?

— Hej, sváko, — prikyvujem a cítim, ako sa mi v hrdle zadierajú slová, — už som si tu všetko pokonal a nemám viac roboty.

— Ale aspoň dnes ešte zostaň, — zdržiava ma, — večer sa pália svätojánske ohne po vrchoch a pôjdu aj naši. Magdaléna bude rada, keď neodídeš.

— Čo môže byť Magdaléna rada, že neodídem, — vytratilo sa mi nahlas z úst, — čo môže byť rada, keď má tu Zápotočného?

— Vieš, že ste od malička rástli spolu, — nadhadzuje ako dôvod, — na to sa nezabúda.

— Na to sa naozaj nezabúda! — opakujem rozhorčene, a aby som zalial horkosť, ktorá sa mi vpíjala do jazyka, kážem si naliať deci.

Preglgol som ho ťažko, ako ohryzok z jablka, a keď som postavil prázdny pohárik na pult, nemienil som už viac otáľať a podal som znova Maliarikovi ruku na rozlúčenie.

— Tak teda naozaj pôjdeš?

— Naozaj, sváko.

Ešte raz ma unúva, aby som len počkal. Oddá sa pre večer. Na každom kopčeku bude svietiť vatra. Sám že sa rád na to dívava. Akoby nebo horelo od tých ohňov.

Naraz sa v rozprávaní zastaví, zahľadí sa na mňa, naznačí mi, že ešte niečo dôležitejšieho skrýva pre mňa, a konečne nachýli sa mi dôverne k uchu.

S nedočkavosťou skloním si i ja hlavu k jeho ústam, lebo sa domnievam, že má pre mňa nejaký tajný odkaz od Magdalény. Ale Maliarik chce ma namaškrtiť na to, že tam bude hodne pekných dievčat a že si môžem niektorú z nich vybrať. Dokladá, že si síce vždy myslel, že si vezmem ich Magdalénu, ale už sa nedá nič robiť, lebo pôjde za Zápotočného.

Akoby ma bol had uštipol. Odtiahol som sa od neho a obrátil som si hlavu smerom do krčmy. Hoci bola preplnená, nevidel som nikoho, a hoci sa až steny triasli od kriku, nepočul som jediného slova. Myslel som si len jedno: že nesmiem ostať tu už ani minútku.

Práve som sa chcel pohnúť, keď vstal od jedného stola mladík s čiernymi úzkymi fúzikmi, bystrý a švihácky, a práve tak bystro a švihácky zdvihol kalištek, vylupol ho až do dna a zavolať:

— Vám a vašim trom gaštanovým koňom!

Nepoznal som ho, ale donútil ma, aby som si pripil s ním a posadil ma nasilu ku svojmu stolu.

Hneď začal, že sa iste čudujem, že vie o našich troch koňoch. Ale vraj pred chvíľou chcel Zápotočný pokupčiť s ním na jedného. Videl všetky a čert vie, kde sme také rovnaké vypriadli. Môj že sa mu páči najlepšie a na toho by pokupčil.

Pri tomto rozprávaní Maliarik stále žmurkal na mladíka a vari takto očami sa s ním dohovoral, len aby ma zdržal.

Ja odpovedám:

— Áno, je to dobrý kôň. Ale nie je môj, lebo som si ho len požičal a musím ho vrátiť.

— Škoda, — ľutuje mladík, — ale i tak si môžeme spolu posedieť, — a rozkazuje hneď liter vína.

Hovorím mu, že nebudem piť, lebo že sa stadeto ponáhľam.

— To pre toho Leštinca? — hneď mi takto. — Ste vino-vatý. Pozrite na mňa. Nemám vôbec u nej úspech, a veselím sa, lebo si trúfam. Keby som bol na vašom mieste, preletel by som Zápotočnému i s koňom ponad hlavu.

Šibalsky si prihladil fúziky a usmial sa mi prívetivo do očí. Zdalo sa to milé chlápä, len som pozrel na Maliarika, ale ten bol veľmi spokojný, že s ním sedím a neodchádzam.

— A čo by ste vlastne rád? — vyzvedám sa.

V krátkosti mi naznačil, že kým Maliarička s Magdalénou kupujú po obchodoch, Zápotočný spíja sa v okrese meste a každému naporad rozpráva, ako sa mu vydarili pytačky. Chvasce sa, že okrem neho Magdalénu chcem i ja i tento s fúzikmi, ale Magdaléna vie, čo robí. Keď má možnosť vybrať si boháča, nevyberie si trhana. A tak onedlho Magdaléna bude jeho a my môžeme labu lízať. Tulák nech si vezme tuláčku. Vykrikuje podobné veci, rehoce sa na svojich vlastných slovách a trieska poháre.

— Vidíte, — hovorí mladík, — a takému ju dali. Zápotočný s penou na papuli vyslovuje vaše meno od nenávisti, nuž som si vás náročky prišiel pozrieť. Už dlhší čas vás pozorujem s Maliarikom pri pulte a priznám sa, že sa mi páčite. Na dôkaz toho vám poviem toto: hoci žiarim na Magdalénu ako pes, vám by som ju dožičil.

Usmial som sa jeho zábavným spôsobom:

— Trochu prineskoro, brat môj, — a myslím na väčrajšie pytačky, i na obrúčky, ktoré už iste kúpili.

— Nevravte tak, — zahriakol ma, — pre človeka, kto-

rý má odvahu, nikdy nie je neskoro. Na vašom mieste dal by som sa i s čertom do pračky, a nie so Zápotočným. Keby mi prišlo voliť medzi tými dvoma, skôr by som neváhal prepustiť ju čertovi. Taký mi je protivný ten chlap. A neverte, že Magdaléna šla za neho z lásky. Mať ju donútila. Nebyť toho, vybrala by si jedného z nás.

Švihácky sa rozosmial a o chvíľu doložil:

— Pretože vy ste lepší chlap, dala by prednosť vám.

— Chcete ma šteklieť slamkou popod nos? — spytujem sa ho už i ja trochu veselšie. — Ak áno, môžem vám poslúžiť podobným.

— Ďakujem, — chichoce sa, — lepšie mi padne pohárik.

Už ho aj dvíha, štrngáme si a pijeme.

— Tak, — zasa začína, — a teraz vám poviem to hlavné.

Aj on sa ma pribral nahovárať, aby som ostal do večera kvôli tým svätajánskym ohňom. Magdaléna pôjde s mládežou a tam sa mi môže podariť porozprávať sa s ňou. Musíme ju spoločnými silami vyslobodiť z polohenia, v ktorom sa dusí ako človek zasypaný lavínou zeme.

Pri jeho rečiach znova mi prišli na um včerajšie jej slzy a zúfalstvo, s ktorým sa utiekla skryť do sypárne. Ba priamo ma ohromoval jej pohľad, ktorý naposledy nechala na mne, keď ma poslali pred pytačkami z izby. A ja miesto toho, aby som ju zachránil, vyšiel som zronený do tmy ako zblúdená ovca do chrasti. Bol som vtedy bezradný, lebo to tak nečakane prišlo. Ale keď si znovu na to pomyslím, zdujú sa mi prsia, akoby som mal nimi niekoho rozmliaždiť. Nedajbože, aby sa to opakovalo ešte raz, lebo by som všetko rozdrvil. Tak ma ten jej pohľad

naraz vyzýval a podnecoval do boja. Viac možno preto, že ma tento s fúzikmi priviedol k rozumu. Mal pravdu, že pre človeka, ktorý má odvahu, nikdy nie je neskoro. Veď ja nemusím Zápotočného zabíjať. Mne sa stačí s Magdalénou osamote porozprávať ešte i teraz.

— Tak čo, ako ste sa rozhodli? — spytuje sa ma a škrabká sa prstom medzi fúzikmi.

— Vari ostanem, — vravím mu konečne.

Od radosti objednáva nový liter a volá i Maliarika, aby si šiel s nami pripíť, a klame ho, že sme pokupčili na kone.

Kým Maliarik došiel s fľašou, mladík hovorí:

— Takto je to v poriadku... Ten medveď si darmo na ňu zuby ostrí.

Vybral som sa teda s mládežou do vrchov páliť svätójánske ohne. Schodili sme sa večierkom na pasienku poniže bujne zelenej mlade. Kraj bol zvlnený kopcami ako more. Pod jedným z nich čakali sme, kým sa všetci zídeme, aby sme mohli spoločne vystúpiť naň a zapáliť oheň sv. Jánovi.

V údolí ťahala sa rieka s bujnými trávnatými brehmi. Jej tok jagal sa proti nebu, ktoré malo tento večer tvar a farbu cínovej misky. Na jej dne ležal hodný mesiac ako zlatý dukát.

Sedel som pod stromami osamote a počúval, ako mi za chrptom hučí hora. Predo mnou na lúke stála skupina mládeže, medzi ktorou bol i Jožko Greguš i Jano Zápotočný. Myslel som, že bude tu i mladík s fúzikmi, ale nikde som ho nevidel.

Čakalo sa vlastne už len na Magdalénu. Nik viacej nechýboval okrem nej. Jastril som očami po okolí a dychtivo som strichol, kedy sa ukáže. Bez nej nemal pre mňa zmysel tento večer, ako nemali pre mňa zmysel bez nej všetky svätójánske ohne.

Spozoroval som, že i Zápotočný je pre jej neprítomnosť namrzený a že sa pred ostatnými hodne zdržiava, aby neprepukol v ňom hnev. Vedel som, že sa nebude môcť dlho ovládať, lebo nebol celkom triezvy.

O chvíľu, keď prechodila trpezlivosť aj ostatných a začali pomaly po skupinkách odchodiť na kopec, Zápotočný povedal:

— Nevieť, čo si tá myslí. Už mám toho vykrúcania dosť. Raz ma dožerie.

— Ale veď príde, — miernil ho Greguš, — chce sa ti páčiť, nuž sa dlho cifruje.

— Alebo niekomu inému, — zahundral Jano a pozrel na mňa. — Hoci je po pytačkách, podozrievam ju, že sledí za kýmsi iným.

Jožko ho prosil ticho, aby jej zbytočne neublížoval a aby takéto nezmysly nerozprával pred cudzími ľuďmi. Toto chlácholenie ho ešte väčšmi pobúrilo a zdalo sa mi, že od zlosti vyskočí z vlastnej kože. Greguš ho napokon vzal popod pazuchu a odviedol od ostatných ku mne.

Predo mnou hovorí:

— Ale mňa neoklame, už viem, ako jej prejdem cez rozum. Už som si dopodrobna premyslel, ako sa presvedčím.

— A čože strojíš? — vyzvedá Jožko.

— To je moja vec. Nech nezabúda, že ja sa nedám za nos ťahať, nie som hocikto.

Zafuňal a ziskrilo sa mu v očiach.

Nevediac si so sebou rady, napokon chytil sa svojej najlepšej zbrane a začal sa chvastať majetkom. Najviac táral o svojich peniazoch a dokončil takto:

— Vidíte, mohol by som si vybrať, akú len chcem. . . a ona . . . Ale už to nevydržím dlho.

Z nás sa mu ani jeden do reči nemiešal.

Ďalej rozprával o svojom bohatstve a o všetkých dievkach v kraji, ktoré sa mu na krk vešajú. Konečne sa znova zvrtol od nás smerom k ostatným, čo ešte tam ostali, a povedal:

— Ľaľa, i tu čo krásavíc. Hociktorú by som mohol mať,

lebo každá vie, kto je Zápotočný. Ak neveríte, dokážem vám.

Už sa aj pobral k nim, ale Greguš ho zadržal.

— Tak potom nech príde, — hromžil, — lebo bohuotcuprisám, prekabátim ju s niektorou inou.

Ešte raz si poprezeral lúky, a keď sa presvedčil, že Magdaléna nejde, nedal sa viacej tíšiť. Vrátil sa k čakajúcim a vybral si z dievčat naozaj najkrajšiu. Cítil som, že je hrdá, že ju Zápotočný vyznamenáva. V opitosti začal jej dvoriť a správal sa k nej tak, že pomaly trátili sa aj ostatní.

Nakoniec ostali sme tam sami.

Ani my dvaja s Gregušom nemohli sme sa dívať na Janovo vystrájanie, a preto sme prešli pod smreký k našim koňom, kde boli uviazané. Odišli sme totiž od Maliarikovcov s nimi, lebo sme sa nemienili už k nim vrátiť. Zamýšľali sme po zapálení vaty pobrať sa konečne domov.

Medzitým Magdaléna prišla aj so svojou priateľkou. Bola to vyvolená Jožka Greguša. Magdaléna hneď hľadala kohosi z nás.

Vyšiel som spomedzi smrekov, a tu sa naše oči stretli. Spozoroval som, ako sa jej tvár vyjasnila a ako sa celá preinačila.

Keď ju Zápotočný zbadal, začal objímať dievča, ktoré ostalo s ním. Robil to akiste preto, aby spravil Magdalénu žiarlivou, lebo sa mi zdalo, že sa musí namáhať, aby to vyzeralo opravdivo.

Bolo sa nám treba pobrať za ostatnými, a keď Janova zábava s dievčaťom nemala konca-kraja, Greguš zavolať na neho, aby už šiel, lebo sa oneskoríme.

— Lahko ich na koňoch dobehneme, — odpovedal roz-

jarený a zodvihol sa zo zeme, na ktorej doteraz pod kríkom sedeli.

Prvý vyskočil na koňa Jano a hoci sme všetci čakali, že si na neho vysadí Magdalénu, podal ruku dievčaťu, s ktorým sa doteraz zabával. Greguš si vyvolil Magdalénu priateľku, a my dvaja, Magdaléna a ja, priznám sa, ostali sme stáť trochu bezradne.

Vtedy Zápotočný skríkol a usmial sa skrivenými ústami:

— A vy dvaja, čo stojíte ako stĺpy!

Magdaléna pozrela najsamprv ubolene do tmy, lebo sa jej iste dotklo Janovo správanie ako nepatričné po včerajších pytačkách. Ale keď som ju potom vysadil na svojho koňa, pobadal som na jej tvári tiché, zmierlivé rozveselenie. Čo sa mňa týka, priamo som sa topil v radosti, že sa to takto stalo.

Keď sme sa pohli, práve na vrchu kopca vyšľahli prvé plamene a vyrástli do zlatého stípa. V tej chvíli rozsvietili sa ohne i na ostatných vyšších vrškoch chotára a cez horu zdali sa ako v zajatí stromov.

Zamierili sme do lesa.

Hoci Jano vyhlásil, že nás povedie, kázal ísť Jožkovi prvému, my dvaja sme boli v prostriedku a on posledný.

Toto usporiadanie vysvetlil som si tak, že iste chce mať kryt pre svoje vystrájanie, ale pritom chce mať na očiach i Magdalénu.

Šli sme mlčky, len kopytá koní raz cengali, raz družďali, raz tĺkli, podľa toho, aká bola cesta. Okrem týchto hlasov nepočuli sme nič iné, lebo hora bola tichá. Len keď sme sa dostali hlbšie medzi stromy, dievča, s ktorým šiel Zápotočný, vykričlo, ako keď niekto človeka uštipne. Rozoznali sme i zvuky bozkávania a ihravého pišťania pri objímaní.

Nik z nás sa neobzrel. Greguš tiež stúpil so svojim koňom a so svojou spoločnicou. Bolo to milé, slušné dievča, o čom presviedčala i tá skutočnosť, že by si Magdaléna nebola vybrala hocikoho za priateľku. A Jožko sa naozaj aj tak správal k nej. To sa už pozná po prvom pohľade.

Doliehali mi k ušiam všetky výčiny tých dvoch za nami, ale ani ja som sa neobrátil.

Držal som oboma rukami uzdu koňa a medzi lakťami mi sedela Magdaléna. Zakaždým, keď kôň stúpil do jamy alebo na hrboľ, opreli sa moje ruky o jej boky. Pri každom silnejšom prenutí chrbta koňa sme sa znova stretali. Nič sme nehovorili, lebo sme vari ani hovoriť nemohli. Mal som hrdlo zadebnené vzrušením a skutočnos-

ťou, že ju mám naraz takto blízko. Nemohol som síce vidieť jej oči, čo ma celého opantali nežnosťou, ale mohol som sa dotýkať a cítiť jej ruky, ako si ich držala opreté o chrbát koňa, aby nespadla.

Stúpali sme čoraz viac do kopca a cesta bola stále neschodnejšia. Zbadal som, že sedí neisto, preto som sa jej ponúkol.

— Magdaléna, — vravím zadrhnutým hlasom, akoby mi ohryzok zaskočil do hrdla, — Magdaléna, môžeš sa ma chytiť, je tu už veľmi strmo.

Miesto toho, aby sa ma chytila, načiahla sa za hrivou koňa a pritúlila sa mu na šiju. Po chvíli som začul tlmený plač.

— Magdaléna, — prihováram sa jej, — Magdaléna, — ale mi neodpovedala.

Privinula sa ešte väčšmi ku hlave zvierata a zatíchla. No plecيا jej trhalo ďalej a ony naznačovali, ako veľmi trpí. Domýšľal som si, že pre Zápotočného. Len som si nebol ešte načistom, či preto, že sa musí za neho vydať, alebo preto, že hneď v prvý deň po pytačkách osvojuje si také nepatričné spôsoby. Umienil som si, že nebudem už nič odkladať a povyzvedám sa jej všetko, keď konečne mám ju takto blízko. Musel som byť pri tom opatrný, lebo mi bol za chrbtom Zápotočný. Ako som práve o tomto rozmýšľal, naraz sa mi zdalo, že nepočujem kroky jeho koňa za nami. Opovážil som sa obzrieť, a naozaj v tom svojom zahrúžení ani som nezbadal, že sa nám stratil.

Volám na Greguša:

— Jano zaostal!

Zastavili sme kone a poprezerali najbližšie okolie, koľko sme dovideli. Odbočil neďaleko na cestu a práve vtedy, keď sme ho spozorovali, skočil z koňa a potom zložil aj svoju spoločnicu.

— Poďme, — povedal Joško, keď videl, čo sa robí, a obaja naraz sme pochopili, že sme nepríležiti pre ich zábavu.

Ale táto vec bola náramne vhodná mne. Nemal som za sebou najväčšieho svojho nepriateľa, vlastne nepriateľa Magdaléninho, a tým som ho pokladal aj za svojho, lebo som pokladal Magdalénu za svoju.

Greguš, ktorý šiel napred nás, nemohol tiež nič pozorovať, a preto s odhodlaním nachýlil som sa k Magdaléne tak, že som do jej šiat vdychoval vlažný dych a zavolať som ju po mene.

Zavolať som:

— Magdaléna.

Ale nepohla sa.

Čakal som a v sebe vyslovil som medzitým milión ráz jej meno. Dýchal som jej na chrbát a videl som pri mesačnom svetle, ako sa poddávajú vlákna jej šiat. Videl som jej lopatky a hrdlo, ako prezeralo cez vojky vlasov. Videl som jej vlasy, ktoré pri tomto bielom svetle dostávali ešte bledšiu farbu. Bledšiu od ľanových nití. Videl som jej napokon ruky, zakvačené do hrivy koňa.

Tu som neodolal. Pustil som uzdu a schytil som ju. V tomto pohybe bolo obsiahnuté všetko to odriekanie predošlého večera a predošlej noci. Hoci som ju držal a cítil v rukách, jednako zdalo sa mi to takou nemožnosťou, akoby som bol strhol z neba hviezdu, čo cez škáru šindľa svietila jediná na mňa. Držal som ju mocne, ale bál som sa ju privinúť k sebe. Veď Magdaléna patrila komusi inému a ja nepočul som ešte z jej úst, že by chcela patriť mne.

„Prečo mi to nepovieš, Magdaléna?“ myslím si, „prečo mi to nepovieš teraz, keď je na to čas? O chvíľu možno už zasa bude neskoro.“

Chvela sa a mala studené plecia i lakte. Prešiel som po

nich dľaňami až ku končekom prstov, šeptajúc bez prestania: „Magdaléna, Magdaléna, Magdaléna.“

Hlas sa mi pritom väčšmi a väčšmi boril do hĺbky, ako ľudská noha do vysokého snehu. Čo sa to so mnou vždy robí v jej prítomnosti? Keď som videl pri nej Zápotočného, plnil som sa tvrdou, chlapeckou odvahou a bol som schopný uniesť ju medzi vrchy a spraviť tam z nej svoju ženu. Teraz, keď som s ňou sám, nezmôžem sa ani na slovo, hoci to vrie vo mne sťa v sopke.

Magdaléna! Magdaléna!

Vždy hovorím, že udalosti v živote súvisia ako ohnivká na reťazi.

Keď mi už ťažšie nemohlo ani byť, tu naraz môj kôň zjastřil ušami. I Gregušov kôň zdúpnel. Zacítili rozzúreného medveďa, a pri mesačnom svetle bolo vidieť, ako labami lomil porast a valil sa proti nám. Rozjarená mládež splašila v hore divú zver, a tá zas naše kone. Najprv vyskočil Joškov a dal sa ako šialený do behu. Za ním sa rozbehol aj môj. Stačil som ešte dochytiť rukou uzdu a druhou Magdalénu. Len tak drúzgali haluze pod nami, ako sme leteli.

Síce som kričal: „Hóóóha, hóóó!“, ale kôň čerta starého postojí. Uháňa ostopät a sám neviem, ktorým smerom. Napokon i Greguš sa nám stratil z očí a podaromnici na neho vyvolávam. Sústreďujem sa už len na to, aby som koňa nejako utišil.

Spomedzi stromov a húštin konečne vybehol na čistinku. Príťahujem mu remence, aby som ho nejako skrotil. Začína sa mi zvrtať a vypínať prednými nohami dohora. Stojí len na zadných a tancuje proti mesiacu. Erdží do neba a hádže samopašne hlavou. Ledva sa držíme na jeho chrbte, ale nemôžeme nič iného robiť. Musíme počkať, kým mu táto samovoľnosť vyšumí z hlavy.

Konečne sa postavil na všetky štyri nohy. Chytrý som

sa obrátil smerom, kde som zamýšľal ísť, a pichol som ho do bokov. Skríkol som ešte na Magdalénu, aby sa držala. Potom sme leteli ako postihnutí besmi.

Magdaléna sa pritúlila ku mne, lebo jej iné nezostávalo. Vtedy som ešte nevedel, čo urobím. Predbežne som sa chcel zbaviť tých dvoch a ostať s ňou sám.

Precválali sme hodný kus hory, kým sme sa dostali na úpätie, pod ktorým tiekol potok. Striebril sa v údolí ako ryba s ligotavými šupinami. Zbehli sme dolu brehom a hupkom sme preleteli ponad vodu. Stade hybaj znova hore stráňou z druhej strany doliny, kým sme sa nedostali za kopec, ktorý nás chránil pred zlým zrakom cudzích.

Bolo mi len jedno čudné, že sa Magdaléna nespýtuje, kde ideme. Že nie je zvedavá, prečo sa toto všetko robí. Že toto všetko prijíma pokojne a nežiada vysvetlenie.

Náhle som sa cítil bezpečný, zastavil som koňa. Potľapkal som ho po krku a povolil uzdu. Fňkal, ale už sa neplašil. Hriebol kopytom, kým som ja oboma rukami chytil Magdalénu. Tu som sa už nebál svojich skutkov. Tu som si už bol istý, že sme sami a že vari okrem boha niet nikoho prítomného. A prítomnosť božia nám nemohla byť na závade.

Takto uspokojený, držal som v náručí Magdalénu, a ukazujúc jej na dolinu, ktorá bola zaliata svetlom ako na poludnie, povedal som:

— Magdaléna, vidíš tú dolinu?

Prikývla a pozrela mi do očí. Jej pohľad bol by sa ma skoro zmocnil ako závrät človeka nad priepastou. Lenže teraz nemienil som sa dať už ničím podlomiť.

Spytujem sa jej pevným hlasom znova:

— Či vidíš tú dolinu? — a priznávam sa, — predošlú noc som hľadel na ňu a želal som si tam stráviť s tebou chvíľu toho svätého sľubu, že naveky stávaš sa mojou.

Užasnutá pozrela na mňa a chcela skočiť z koňa.

— Bojíš sa, Magdaléna? — pýtam sa jej a túlim ju k sebe, aby mi neodišla.

O chvíľu dokladám:

— Neboj sa, mňa sa nemusíš báť. Ja ti neublížim. Aby si videla rozdiel medzi mnou a ním.

Neviem, či mi už vtedy verila, ale keď som pripomenul jeho, vystrela sa a poobzerala dookola. Zbystrila sluch a započúvala sa. Vedel som, že sa bojí, aby nás tu ne našiel.

— Ostal ešte na začiatku lesa, — posmeľujem ju, — nemôže nás nájsť. Tento vrch patrí len nám a on nás chráni od všetkého zlého.

Ale i teraz čušala a nehybne počúvala šum hory. Mala ustavične akýsi ľak na tvári a pri mesačnom svetle vyzerala sťa mŕtva. Nevydržal som znášať už ďalej jej bolest. Preto som ju privinul k sebe a povedal:

— Nemusíš sa už nikoho viacej báť.

Aby vedela, akú mám silu, oblapil som ju mocne, a aby vedela, že som láskavý a dobrý, oblapil som ju aj nežne. Vari to naozaj vytušila z mojich rúk, lebo sa prvý raz dobrovoľne oprela o mňa a pomaly poddávala sa môjmu náručiu.

Pochopil som, čo toto jej odhodlanie znamená, a preto, stojac takto s koňom na samom vrchu kopca, prosil som všetky dobré sily tohto sveta o ochranu a požehnanie. Prišlo k nám vari v podobe mesačného svetla, ktoré sa spojilo s vlažnou nocou a naplnilo nás celých.

Nemali sme tu viacej na čo čakať. Trhol som za remene a rozcválal koňa do borovíc. Ako sme si kliesnili cestu pomedzi husté haluze, šibali nás z oboch strán, ale v týchto úderoch cítili sme milosť nerozlučiteľnosti.

Kde bola hora najhustejšia, zastavil som koňa. Prvý som skočil do vysokého machu a zložil som aj ju. Koňa som uviazal o strom a ju som zanesol pod borovicu.

Tak sme boli skrytí pred svetom, že iný na mojom mieste mohol ju tu ničomne zneužiť. Mohol si ju slovami okolo prsta omotávať. Mohol ju významnými sľubmi popliesť. Mohol si ju zaviazať naveky odovzdaním. Mohol sa rozhodnúť pre akýkoľvek plán, ak dobre poznal ženy.

Ja som nechcel ani jedno z toho. Myslel som to s Magdalénou čestne a vážne, lebo mi záležalo na jej budúcnosti. Veď aký by som to bol chlap, keby som ju zachránil pred jedným podliakom a potom sám sa k nej podliacky zachoval?

Hoci mi teda nestálo nič v ceste, aby som nevošiel do pokušenia, zložil som ju pod borovicu na mach len preto, aby sa presvedčila, aký som statočný človek, aby mi verila a aby sa nebála toho, čo jej poviem.

Pretože nebolo mnoho času, sklonil som sa nad ňu a povedal som jej hneď prosto a s odvahou, nech sa už robí potom, čo chce:

— Viem, že si nešťastná, Magdaléna, a preto by som ťa chcel urobiť šťastnou, lebo si to zaslúžiš. Spomeň si na naše detstvo a nebudeš pochybovať. Všetky ženy, ako si ty, krásne a nevinné, zaslúžia si, aby boli šťastné. Pretože ty okrem čistoty si ešte aj nežná a dobrá, chcem nájsť na svete kútik pre teba, kde by všetky tieto vlastnosti mali zmysel a kde by ani jedna z nich netrpela. Len povedz, Magdaléna, či aj ty to tak chceš, lebo moja vôľa bez tvojej nie je nič platná.

Po týchto mojich slovách pôsobila dojmom, akoby sa prebúdzala zo sna a akoby nemohla chytrou pochopiť veci okolo seba.

Poberal som sa jej ešte raz zopakovať všetko, čo som už povedal, a zopakovať ešte zreteľnejšie. Práve vtedy zahľadela sa na mňa a spýtala sa:

— Či vieš, ako sa voláš?

Začudoval som sa tejto otázke.

— Peter! Veď vieš. Či si azda zabudla?

— Peter, — opakovala za mnou váhavo.

Spýtala som sa, čo to má znamenať.

— Bojím sa, — odpovedala, — aby to nebolo ako s tým v biblii.

— Ako, Magdaléna?

— Aby i mňa Peter nezradil prv, než sa rozvidní a z dvorov zaznie hlas prebúdzajúcich sa kohútov. Toho sa bojím, hoci som nie bojzlivá.

— Čím ťa presvedčiť? — šepkám jej do tváre a pozorujem, ako sa jej chvejú vlasy, keď do nich dýcham.

— Čím ťa presvedčiť? — opakujem o chvíľu, lebo mi neodpovedala.

Konečne začala:

— Možno čakáš, že budem chcieť, aby si mi povedal, že ma máš rád. Ale to nečakaj. Ty, ako pekný chlap, poznáš už veci, ktoré vedia tak krásne hovoriť a zavádzať ženské. A preto ani tým najkrajším by som neuverila. Ale...

Odmĺčala sa.

— Čo žiadaš teda odo mňa?

Rozprávala dlho o našom detstve. Rozprávala kypiacimi i smutnými slovami. Rozprávala o mojich drobných chlapčenských skutkoch, ktoré sa jej vryli do pamäti a ktoré sa nikomu nepodarilo zmazať. Vrávela o pánovitej, cti-bažnej a pachtivej matke. Vrávela i o tom, že síce včera ju sľúbili Zápotočnému, ale to ju sľúbila len matka.

Priznala sa, že je jedno, kde človek žije so svojím utrpením, a nevzpierala by sa vydať za Zápotočného, ale len v tom prípade, keby zanevrel na ňu ten, pre ktorého zamkla pred inými svoje srdce. Priznala sa, že myslievala v samote na mňa a túžila, aby som prišiel. Priznala sa, že často rozprávala otcovi príhodu, keď som sa v zime vybral na omrznutý strom vyniesť vtáčencom zrno a po-

tom ako som spadol a zlomil si ruku. Ležal som dokaličený, a keď ma ľutovala, povedal som jej vraj: „To je nič, hlavne, že vtáčence nepokapú od hladu.“ Ako v horúčke chodila odvtedy s touto vetou a uistovala sa, že niet lepšieho človeka na svete.

Keď dokončila, zaváhala, a to ma nútilo spýtať sa jej:

— Azda si sa sklamala?

— To nevravím, Peter. Len istotu nemám. Prežili sme jeden bez druhého veľa rokov. Povaha človeka sa mení. Poznala som ťa ako chlapca, ale nepoznám ťa takého, aký si dnes.

— Máš pravdu a nezazlievam ti, keď si opatrná. Slova mi ťa nemôžem presvedčiť, lebo ty slovám neveríš. Urči si sama, čo by som mal spraviť. Nemal som v mysli nikdy inej okrem teba, Magdaléna, a na to pamätaj. Nemám v mysli ani teraz inej, iba teba. Nechcem a nebudem mať do smrti už nijakú.

Ďalšie povedala tak prosto a otvorene, že mi pukala hlava od jej ušľachtilej smelosti, lebo takto som ešte nikdy nepočul hovoriť ženu.

S očami upretými do mojej tváre vravela:

— Pred piatimi rokmi si mi povedal, že pre svetlú pamiatku drahých mŕtvych chceš očistiť staré pohorenisko a na tom mieste, kde kedysi stál domec tvojich nebhých rodičov, vystavať chalúpku pre nás dvoch. Zdôveril si sa mi, že u tvojho ujca pod ústreším máš na ňu prihotovené okresané brvná a pri potoku navozené kamene. Pôjdeš teda do svojho rodného kraja a prihotovíš kútik, do ktorého by sme sa mohli uchýliť. Najradšej by som bola, keby si sa vzdal túlania po svete, lebo škoda pre tuláka srdce, aké máš ty. Lepšie by sa uplatnili moje vlastnosti pri tebe, keby si sa chytil gazdovstva. Nie preto ti to hovorím, že túžim po imaní, veď bohatstva mám dosť, ale týmto činom potvrdíš mi slová, ktorými ma pre-

sviedčaš o svojej láske. Za ten čas budem ťa čakať verne a odovzdané.

— Magdaléna, — skríkol som od radosti nad jej telom a v očiach zjasalo sa mi toľko hviezd, koľko ich len bolo tej noci na nebi.

Zastavila ma:

— Ešte som nedopovedala všetko.

Pýtam ju teda, aby dokončila.

— Budem ťa čakať slobodná a čistá, i keby to trvalo rok, dva, tri roky.

— Magdaléna, — opitý týmito jej slovami, ako ľahko-myselník, šeptám a vdychujem do seba vôňu machu a vôňu smoly i vôňu borovic, čo vietor roznáša ponad jej telo. Potom cítim i vôňu jej tela i vôňu vetra.

Nahýnam sa celkom nízko nad ňu. Nahýnam sa ako smädný človek nad studňu v poli. Ale úmyselne povedal som si, ak vydržím a neublížim jej, že mi ju bude boh chrániť za ten čas, kým si nenadobudnem v Turci akú-takú strechu nad hlavou a prídem si po ňu. Vtedy som veril, že to dosiahnem týmto odriekaním. A preto, len sklonený nad ňou, díval som sa žiadostivými očami do jej očí a vychutnával som z tejto chvíle všetku budúcu slasť, keď bude medzi nami to, čo patrí zákonite medzi muža a ženu.

Len čo sme dohovorili, Magdaléna sa znova znepokojila. Ustavične sa strhávala a kázala sa mi popozerať po okolí, či tam nikoho niet. Musel som niekoľko ráz vstať a uistiť ju, že jej obavy sú zbytočné. Raz sa mi aj zdalo, že je niekto v kríku hneď za našimi chrbtami. Ale vysmial som sám seba, mysliac, že som podľahol len Magdaléninmu strachu.

Bolo síce možné, že Zápotočný nás mohol vystopovať. Že tu mohol striezť na nás, kým sa vrátíme. Schoval sa medzi najhustejšie borovice, ktoré jemu i nám vospolok stali sa ochranou. Jeho kroky sme nemuseli počuť pri cválení a dupote nášho koňa. Ale na podobné opravdivo myslieť zdalo sa mi smiešnym.

Vracal som sa i tentoraz k Magdaléne s uistením, že nám nehrozí nebezpečenstvo, keď naraz zaerdžal neďaleko kôň a od prekvapenia nevedel som chytrou rozoznať blízkosť.

Magdaléna vyjavene pozerala na mňa a spozoroval som na jej tvári strach zo smrti.

Kľakol som si k nej a chcel som ju pohladať po vlasoch, aby som ju uchlácholil. Keď som jej dľaň držal už nad čelom, zopakovalo sa erdžanie koňa. Započúval som sa, ale vtom Magdaléna strhla ma za golier kabáta oboma rukami k sebe. Držala ma takto pevne, ako chlap pri zápase a dívala sa na mňa prisne a odhodlane.

— Čo mi chceš ešte povedať, Magdaléna? — spýtal som sa, lebo som videl podľa zloženia perí, že mi chce čosi povedať.

— Teraz sa budeme musieť rozísť, Peter, ale keď príde náš čas, znova sa zídeme.

— Áno, Magdaléna.

— Budem ťa čakať a budem odďaľovať svadbu so Zápotočným, ako sa len dá.

— Dobre, Magdaléna.

— Nezabudni, čo sme si sľúbili.

— Prisahám, Magdaléna.

Prosila ma pritom, aby som nikdy ani slovíčkom nedal o sebe znať, lebo by sme sa mohli prezradiť a potom by ju donútili vydať sa za Zápotočného. Budeme si navzájom dôverovať, a táto dôvera bude nás spojovať a nedá nám poblúdiť.

— Keď sa vrátim, ako ti mám dať vedieť? — lebo na to sme zabudli.

Rozmýšľala a prvý raz sa šťastnejšie usmiala. Úsmev spočinul na mojom koni. Stade sa vrátila znova do mojej tváre a nezmeniteľne povedala, akoby si chcela vymýšľať čím ťažšie úlohy pre mňa, a tak chcela skúšať moju lásku:

— Vrátiš sa s troma gaštanovými koňmi a na mieste, kde si ich uviažeš, tam sa stretneme. To bude znamenie.

Táto jej pevnosť, rozhodnosť a presvedčivosť ma strhúvali a bol by som hneď v tej chvíli skočil pre ňu do ohňa. Bol by som sa hneď vtedy chytil sekery a vyrúbal polovičku tejto hory. Okliesnil smreký a nazvážal do mojej mesačnej doliny. Potom narúcal kameňov a položil základy pod dom. Na kamenné základy postavil drevené steny a v dedine kúpil by som na strechu šindľa. Hneď by som sa bol pribral k tomu, ale tuná to nemalo zmyslu, lebo tento kraj bol pre nás plný nebezpečenstva. Musím odísť do svojho rodného kraja, ako to ona povedala tak múdro a tak seabedome. Teda odidem ta, a keď splním všetko, čo ona žiada, potom sa vrátim. Prisahal som si, sklonený nad ňou, že všetko dodržím a že sa vrátim s troma gaštanovými koňmi, čo bude znamením nášho stretnutia.

Keď som o všetkom pouvažoval a prisahal ešte raz na svoju česť, pustila mi golier kabáta. Jej ruky klesli k bokom ako dozreté jablká, ktoré nemajú už čo na jabloni robiť, lebo si odbavili povinnosť.

Môj kôň medzitým hriebol kopytom a obnažoval konáre borovic spod hrubej vrstvy prachu. Ako klesli Magdalénine ruky a prestali sme hovoriť, i on prestal hriebsť.

Okolo nás zavládla tichosť. Len nebadateľné šumenie vetra prechodilo cez vlašnú hĺbku hôr. Videlo sa mi, že

ani haluz sa nehýbe, a predsa podozrievavo som zdvihol hlavu a zahľadel sa smerom do húštiny za naše chrbty, lebo sa mi zdalo, že sa tam mihol akýsi tieň.

Vyskočil som a Magdaléna tiež hneď pochopila. Rozbehol som sa medzi borievky, ktoré rástli v húštine. Hoci Magdaléna kričala, aby som sa vrátil, hnal som sa nezadržateľne a po niekoľkých skokoch zastavil som sa v krí-koch. I keď svietil mesiac, medzi nimi bola tma.

Lenže aj v tme moje bystré oči zazreli, ako sa predomnou uhol mužský a ako sa mu blysla ruka. Poznal som ho hneď po nemotornom pohybe a po veľkej, tľapkavej ruke, v ktorej držal otvorený nôž. Bol to Zápotočný.

Keď som pokročil za ním, zjačal:

— Nechoď, lebo ťa zabijem!

Magdaléna vykričala a môj kôň zaerdžal.

To ho trochu zmiatlo a nevedel sa chytro spamätať. Schovával si tvár za konáre, ale už bolo neskoro, lebo som ho poznal. Preletelo mi v úchytku iba jediné hlavou, že striehol za celý ten čas a že každé slovo z nášho rozhovoru počul. Viacej som si už nestačil domyslieť, lebo už aj dvíhal ruku a mieril mi nožom do prs.

— Odhoď ho! — i ja som mu rozkázal s krikom.

Neposlúchol a rútil sa rozbesnený na mňa. Najsamprv som sa mu uhol, lebo by ma bol zasiahol. Ale potom som sa mu obratne hodil na ruku a padli sme obaja do borievok. Ako sme tam spolu zápasili, zočil som nad nami Magdalénu a zasa zachytil som Zápotočného pohľad, ktorým sa pripil na ňu. Pokúsil sa znova vymôcť sa mi. Cítil som, že keby som ho pustil, nemieril by už do mňa, ale do Magdalény.

Preto som skričal:

— Magdaléna, odíď!

Neodišla. Zohla sa ešte nižšie a vtom jej napľul Zápo-

točný do tváre, pomenujúc ju menom, aké sa dáva pobehliciam.

Zovrela krv vo mne. Vedel som o čistote a mravnosti Magdaléninej, a preto som sa hodil na neho ako besný. Najsamprv som mu vyrazil nôž z ruky a potom som ho priklakol a stisol za hrdlo.

Ledva som sa opanoval, aby som ho nezaškrtil. Ale nechcel som ho zabiť. Chcel som ho len pridusiť, aby sme mali čas utiecť a aby nás nemohol prenasledovať. A tak som to urobil.

Ostal omráčený, ale hneď sa zasa prebral.

— Čo teraz? — spýtala sa Magdaléna a jej hlas bol bez bázne.

Nemal som jej kedy odpovedať. Vysadil som ju bez slova na koňa, pojal ho za opraty a utekal som pomedzi borovice tým smerom, kde erdžal predtým kôň Zápotočného. Veď nemohol som mu ho tu nechať, aby mi na ňom letel za päťami. Vyhupol som naň a pobrali sme sa s Magdalénou cvalom na lúku pod kopec, kde sme sa idúcky sem stretli, lebo tam sme sa znova mali zísť s ostatnými pri návrate. Tak sme leteli ponad pne a raždie, že všetko praskalo, ako keby sa lámala hora. Leteli sme sťa víchor a len v duchu predstavoval som si, ako sa Zápotočný preberá, ako vstáva a ako sa tacká, keď sprobúva ísť.

Keď sme dobehli s Magdalénou na lúku pod horou a zastavili naše kone, práve vial ponad ňu tichý vietor, ktorý sa zdal pri mesačnom svetle ako postriebrený. Zaberal trávu na juhovýchod a nežne trepotal jej koncami. V tomto pohybe byliny šuchorili a zasa šumeli sťa víno pri nalievaní. Na ich listoch belela sa večerná rosa, podobná sklenenému hrachu.

Zoskočili sme z koní, lebo sme mienili tu počkať na ostatných. Ale v tej chvíli sme zočili dolu, pri rieke, našu skupinu. Teda pojedni nás predbehli a zišli pred nami z kopca, nedočkali, kým zhasnú posledné plamene ohňa.

Hneď sme si uvedomili, že by nebolo dobre, keby sme sa my dvaja sami vrátili medzi ostatných po tejto vychádzke. Uvažovali sme preto o primeranejšom spôsobe, ako sa dostať k nim.

Obaja sme rozmýšľali a hľadeli pritom na kopec, ktorý v horiacej vatre zdal sa ako ohnivý ker.

Magdaléna navrhla prvá:

— Bolo by najlepšie, Peter, keby sme sa tu rozlúčili. So Zápotočným sa i tak nesmieš viacej stretnúť. Nielen preto, že by ťa ohrozoval na živote, ale že by vyvolal hádku tu, pred toľkým svetom, a dal možnosť ľuďom vláčiť naše mená po celom okrese. Omáľali by nás, špinili, kydali na nás najkrikľavejšiu hanu. Tomu všetkému môžeme vyhnúť. Nik nebude ani vedieť, že sme boli spolu, a ja ľahšie prečkám čas, kým sa zasa stretne.

— Ak myslíš, — vravím jej, — že takto je lepšie, pod-

volím sa. Keď som si už istý, že nechceš nikomu inému patriť, len mne, nebojím sa nikoho na svete. Bol som trochu nevýbojný a zakríknutý, no takým ma robila obava, že som ťa už stratil. Ale keď viem, na čom som, vstúpila do mňa taká smelosť a odvážnosť, že by som sa nebál niest' na svojich pleciach celú zem s morom i s vrchmi.

Smiala sa tichučko, hrkútajúc pri tejto mojej reči. Pustila opraty koňa, priložila mi dlane na sluchy a tak sa mi dívala do očí.

— Verím ti, Peter, — povedala, — ale kým sa rozlúčime, chcem ešte naposledy počuť, že sa naozaj vrátiš.

— Ako že boh stojí nad nami, — povedal som rozhodne a objal som ju vrúcno.

V tomto objatí pripomenuli sme si ešte raz všetko, čo sme si sľúbili, a Magdaléna sa mi priznala, že keby ma náhoda nebola zahnila sem, ona sama by sa vybrala tohto leta do Turca. Bola by sa vybrala očistom k známym a v skutočnosti prišla by vlastne za mnou. Nemohla sa rozhodnúť pre nikoho, kým by nepoznala moje úmysly. A dobre spravila, že nezradila hlas srdca.

Vnoril som si ešte raz tvár do jej žltkavých vlasov, potom som odložil jej ruky zo svojej šije, chytil som uzdu a vyskočil na koňa.

Keď som už sedel v sedle, pribehla ešte raz, a hladiac bok zvierata, spýtala sa:

— Naozaj sa vrátiš, Peter?

— Prisahám, Magdaléna, — a pohnal som ostrohou koňa do cvalu.

O chvíľu som počul, ako prenikavo zaerdžal kôň, čo ostal s Magdalénou. V letku som sa obzrel a zachytil som, ako oba, Magdaléna i to zviera, uprene hľadeli za mnou.

Prešiel som popri vrbinách a nikto ma ani nezbadal. Len ja som zočil Jožka Greguša, jeho spoločnicu a ešte niekoľkých, ako oddychovali v údolí pri rieke.

Inak som sa tešil, že sa Greguš vrátil z hory ešte pred nami. Magdaléna sa bude mať aspoň ku komu uchýliť. Vlastne nebál som sa ani o ňu. Mala v sebe dostatok statočnosti. Trochu ma trápilo, ako sa zachová Zápotočný. Nemôžem povedať, že to bol veľmi zlý človek. Len nebol človekom pre Magdalénu. Chápal som, že vyťahol na mňa v hore nôž iba v bezmernej žiarlivosti. Vyznal som sa dobre nielen v ženách, ale aj v chlapoch.

Vypočul v kríku síce celý náš plán, ale nezdalo sa mi pravdepodobné, aby sa s tým niekomu pochválil. Bude čušať, lebo Magdalénu mal predsa len rád a iste sa pokúsi získať si ju znova podobrotky, pokladajúc príhodu so mnou iba za nerozmyslené dobrodružstvo neskúseného dievčaťa. Nemienil sa vzdať, a preto nemohol ju pošpiniť klebetami a pletkami, lebo takú by nebol voviedol do svojho domu.

Uvážil som ešte i to, či jej inakšie neublíži. Veril som, že Zápotočný nie je bitkár. To som poznal po jeho neobratnosti. Iste dnes po prvý raz chytil do rúk otvorený nôž, aby zabil človeka. A k tomu ho dohnala len slepá žiarlivosť. Inak by sa toho nikdy nedopustil. Veď Leštinci sú tichí, statoční ľudia.

Teraz som si objasnil i to, prečo si vymyslel tú vychádzku do hory. Podozrieval nás s Magdalénou a úmy-

selne zaviedol nás do prostredia, kde by sme sa nebáli odovzdať smelo našej láske. Aby nám zastrel zrak, vzal si so sebou tú krásavicu. Všetko, čo s ňou vyvádza, bola len strojenosť a pasca na nás.

Preto Zápotočný povedal, keď sme sa zišli na začiatku večera pod horou, vyhrážajúc sa Magdaléne:

— Ale mňa neoklame. Už viem, ako jej prejdem cez rozum. Už som si všetko presne prihotovil, ako ju vyskúšam.

Podobné myšlienky znepokojovali mi hlavu, ako som opustil Magdalénu. Mal som až primnoho času a nemal som sa čím iným zapodievať. Cesta bola dlhá a samota nútila ma ustavične dumať.

Totíž mal som v tomto kraji ešte jednu povinnosť. Tá ma hnala do dediny, kde som si od gazdu vypožičal koňa. Veď som mu ho musel vrátiť a pekne sa mu zaň poďakovať. Urobil mi znamenitú službu.

Ale ešte väčšmi bol som mu vďačný za čosi iné: že nepoložil kopyto na Magdaléninu tvár, keď ležala spadnutá pod ním v stajni. Za túto zvieraciu lásku potľapkal som ho a povedal nahlas niekoľko dobrých slov. Ba zišlo mi na um, že mám vo vrecku kúsok cukru. Dal som mu ho zožrať, aby som sa mu odmenil aspoň tak.

Napokon som sa i s ním rozlúčil a vrátil som ho ešte tej noci gazdovi.

A ešte tej noci odišiel som k nám, do Turca.

Dva ľudské životy som mal v moci, Magdalénin a svoj. Vedel som, že nijaký zázrak nás nevytrhne z polohenia, v akom sme sa nachodili. Bolo mi jasné od prvopočiatku, že len vlastnou húževnatosťou dosiahneme to, po čom sme túžili celým srdcom. Prvý krok mal som spraviť ja, mal som splniť sľub, ktorý som dal Magdaléne.

Po návrate do Žiliny vymienil som si teda, že už nebudem chodiť do krajov obzerať hory, ale že zostanem pracovať na pile. Veď i tam sa našla robota pre mňa. Vo voľnom čase po práci zamýšľal som si postaviť domček.

Hneď v prvú nedeľu vybral som sa do neďalekej rodnej obce. Vyhladal som pusté priestranstvo, kde kedysi stál a potom zhorel dom mojich rodičov. Pri pohľade naň sňal som klobúk a s obnaženou hlavou stúpil som ako na posvätné miesta. V pamäti ožil mi obraz, ako v plameňoch prišli o život otec i matka. Mňa zachránili dobrí ľudia, no po tom nešťastí zostal som navždy sirotou. Celý krušný život preletel mi myslou, ako som tam stál so skloneným čelom sťa nad hrobom. V dojatí, ale s pevným predsavzatím prisahal som pri hroznej smrti rodičov a pri živote Magdalény, že tento priestor premením na radosť a na džavot detí. Chcel som sa pričiniť o to zo všetkých síl, i keď som vedel, že ma čaká úmorná robota. Poobzeral som sa dookola. Pohorenisko bolo zarastené trávou, prhľavou, burinou a zahádzané kamením. Sám by som si veru

neporadil, nuž zašiel som k ujcovi a ujčinej. Boli to jediná moji blízki príbuzní v tejto obci.

— Neuveriteľná vec, že prichodíš, Peter! — vykrikol ujček, keď ma zočil, a ujčiná sa mi hodila okolo hrdla.

— Dom by som si chcel postaviť na starootcovskom, — priznávam sa hneď po zvitani.

— Veru sa ti patrí, — povedali obaja naraz a ujčinej sa vtisli ešte aj slzy do očí.

Našiel som v nich oporu. Pritúlili ma v komore, kde som sa presťahoval, a potom už stade každý deň som chodil do práce. Ujček prejavoval nevidanú horlivosť. Hneď sa pribral vymerať základy pre chalúpku. Spolu sme pozabíjali kolíky do zeme ako znaky.

Ľudia sa pristavujú pri nás a vypytujú:

— Vari sa len nevraciaš na rodičovské, Peter?

Prikyvujem s úsmevom.

Pristavujú sa aj dievčatá a žartovne, ale i túžobne vyzvedajú sa, či sa potom ožením, keď budem mať dom. Ujčiná im očami odpovedá namiesto mňa a nevie, že zbytočne zapaluje nádeje v nich. Ani pre tú najkrajšiu nevyhostil by som Magdalénu zo svojho srdca.

Ako len vládzeme, ponáhľame sa dom stavať. Ustavične ho nosím v myšli, či už preberáme pre pílu plte na Váhu, alebo nakladáme dosky do vozňov na železničnej stanici. Aby moje drobné stavisko skoršie rástlo, predlžujem si deň nocou. Čochvíľa dokončíme kopanie základov. Kým som ja bol v práci v Žiline, ujček sa snažil vždy ma niečím prekvapiť. A tak doviezol prvú fúru dreva z horičky, čo mi zostala po rodičoch, a do bývalého dvora, čo sa teraz dvoru ani nepodobal, postavil kobyliny na kresanie. Krešeme i pri mesačnom svetle.

Mládenci idú v skupine od dievčat popri nás. Jeden od nich odskočí a núka sa:

— Pomôžem ti, Peter.

Prijímam s vďačnosťou, lebo síl niet nikdy nazvyš. Musel som poriadne napínať svaly. Iste to vedeli všetci, lebo zrazu sa začalo po dedine rozprávať, že sa statočne držím a že by mi mali pomôcť. O niekoľko dní začali sa mládenci striedať. Pomohli mi vymurovať z kameňa podstavok na domci a začali sme naň klást okresané brvná.

Najradšej by som bol mal domec do zimy ako-tak pod strechou, aby do neho nepršalo a zbytočne nemokol. Ale naraz dovalilo sa na mňa to najhoršie, zápas s peniazmi. Ujček mi ponúkol niekoľko svojich grošíkov na šindeľ, veď že mu potom vrátim. Nezostávalo iné, len ešte väčšmi vypnúť síly a nejakým činom zvýšiť zárobok na píle. Púšťam sa do roboty aj cez poludňajšiu prestávku. Darma ma chlapi napomínali, aby som si oddýchol, lebo že sa pripravím o zdravie. Zavše sa vraciam z píly k domu v rodnej dedine s poslednými silami. Lenže musím vydržať, musím splniť, čo som sľúbil Magdaléne. Veď okrem domca patrí sa mi zadovážiť dve postele, stôl a aspoň dve stoličky. Ujčiná pomáha, ako len môže. Postavila v izbe krosná a tká mi koberce. Ľahšie sa jej vraj umrie s vedomím, že pomohla sirote.

I keď ťažkosti a prekážky nemajú konca-kraja, steny na chalúpke dvíhajú sa dohora, akoby chceli prevýšiť jasienok, čo sa ujal v rohu pohoreniska a bol jeho jediným strážcom cez tie všetky minulé roky. V stenách zjavujú sa prázdne priestory pre okná. Ale ja už vopred vidím, ako moja Magdaléna vyzerá ma spoza tably pomedzi ohnívej begónie, keď sa vraciam z roboty.

Ujček sa pribral spraviť pred domcom záhradku. Práve vtedy sa stalo, že večierkom, keď nikto nevidí, kladie jedno z dievčat na okno môjho domca rozkvitnutý muškát v kvetináči. Zakazuje ujčekovi, že mi to nesmie zradiť. Lenže ujčiná sa mi poponáhľala pošepnúť nezvyčajnú no-

vinu a hneď doložila, že tá by mi aj za ženu pristala. Keď na druhý deň popoludní pribíjal som latky na ohradu záhrady, to isté dievča donieslo mi v krčiazku mlieka.

— To ti naša mama posielala, — povedala.

Beriem krčiazok a vidím, ako dievča túži, aby sa dotkli naše ruky. Zaľúbene hľadí na mňa, keď pijem, a čaká, že sa podobne zahľadím na ňu. Ale za nič na svete nedalo mi rozdávať iným city, ktoré som chránil v sebe pre Magdalénu.

— A nebude vám chýbať? — spytujem sa.

— Oh, nie, Peter, — natešená hovorí, — len nech ti padne na úžitok.

— Dobré je, — ochutnávam a chválím, ale bez takých prejavov, ktoré dievča čaká.

Vidím, že od vzruchu, čo patrí do života mladých, prudko dýcha, akoby práve bola vybehla hore strmým kopcom.

— Nevládzem naraz všetko vypiť, — vravím. — Potom vám krčiazok...

Dievčaťu svietia oči v očakávaní, že sa chystám prísť k nim. Ale aby sa nerodili v nej zbytočné nádeje, ponáhľam sa dokončiť:

— ... potom vám krčiazok ujčiná donesie.

Hlboko vydýchne, smutne sa usmeje na mňa a po chvíľke odchádza. Viem, bolo to pekné a dobré dievča, ale ja som vtedy už v srdci mal Magdalénu. Bolo mi treba myslieť na ňu a na prístrešie, ktoré som pre nás oboch chystal.

Keď prišli prudké jesenné dažde a prvý mokrý sneh, naozaj domec mal už strechu. Na hrebeni strechy nad štítom pribitý je vrchovček z briezky, okrášlený farbistými papierovými stužkami. Vrchovček ovešali a doniesli mi dievčatá. Iste sa mi chceli zavďačiť v túžbe, že si niektorú z nich vyberiem.

Cez zimu ďalej bývam u ujčeka a stade chodím do prá-

ce. Zavše prvý prehŕňam sa snehom za tmy. Často zasa, keď pripieklo slnko, brodím sa v čiapkanici a v snehovej kaši po členky. A neraz, keď po odmäku nastali mrazy, meriam cestu po nebezpečnej ľadovici na zabitie. No nijaká obeť nie je mi dosť veľká pre Magdalénu.

Domec odpočíva. Okná zatĺčené doskami. Do škár všade vtíska sa sneh. Túžobne čakám jar. Dovtedy mienil som si zasa ušetriť niekoľko korún. Z pily ma vypravili do hôr, kde sme po snehových cestách spúšťali a zväžali drevo. Usiloval som sa a čakal som dobrý zárobok. Lenže sa v tom čase stalo, čo sa nemalo stať. Náhle obchody s drevom začali upadať. Vývoz do cudziny zasekol. Veľké drevárske firmy ohlasovali konkurzy jedna za druhou. Hory stáli zväčša nedotknuté, hoci boli zrelé na rúbanie. Rubári v lese, povozníci a robotníci na pilách strácali zárobky. Na hôrne kraje valila sa bieda a ľudia boli nútení odchodiť za robotou do cudziny. Tieto zlé časy dotkli sa i mňa. Zamestnávateľia skracovali pracovný čas a znižovali plácu, ba začali po čiastkach prepúšťať robotníkov.

V takomto položení mohlo sa ma chytiť zúfalstvo. Čím viacej mrcha časy doliehali na mňa, tým väčšími som myslel na Magdalénu a daný jej sľub. Povedala síce, že bude čakať aj tri roky, ale to je prídlho. Túžil som po nej, chcel som ju vidieť. Môžbyť, že to bola priveľká opatrnosť od nej, že sme sa medzitým nemali stretnúť, aby sme sa neprezradili. Nevieam. Možno, že spravila dobre, lebo poznala ľudí okolo seba. No tak či onak nebolo to položení na závidenie, prepúšťaním robotníkov na pile sa toto položení ešte zhoršilo. Postihlo to i mňa.

Neveselo prichodila jar. Darmo handrár vyhrával na pišťalke po dedine. Na mojom domci ostávali okná zatĺčené doskami, hoci už aj ľady odplávali dolu vodou a zmizol posledný sneh. Zo dňa na deň slnko svietilo ostrejšie a zo zeme začala sa vykľúvať tráva. Bolo treba

v domci spraviť dlážku, osadiť obloky a v kuchyni postaviť sporák. No do cesty sa stavala vždy tá istá a najťažšia prekážka — nebolo peňazí. Skúsil som na všakový spôsob šťastie, ale v tie časy akoby šťastie od našinca utekalo.

Keď v drevárčine nebolo výhľadu na zárobok, a ani po iných fabrikách veľmi nie, ujček s ujčinou radili mi, aby som zostal v rodnej dedine, pomáhal im pri gazdovstve a vo zvyšnom čase zarobil si u gazdov v poľnej robote. Iné som ani nemal na výber.

Ako to už býva v živote, naraz ťa vytrhne z najhoršieho niečo, čo sa ti ani prisniť nemôže. Prihodilo sa to i mne. Znezhady prišiel do Turca akýsi človek z juhu kupovať kone. Potreboval ich väčšie množstvo. Hoci som bol skupovačom dreva, naši ľudia poradili mu, že by našiel vo mne práve takého spoľahlivého skupovača koní. Veď som vraj rástol od malička v dedine pri dobytku, a v koňoch som sa vyznal znamenite už ako chlapec. Dal som sa nahovoriť a urobili sme s kupcom zmluvu. Uvedomil som si, že je to príležitosť, aká sa ľahko nenaskytne, hoci mi bolo jasné, že kupectvo je aj vrtkavá vec. No vedel som, čo chcem, a za tým som šiel nezlomne. Musel som sa poriadne pričiniť, aby sa obchod podaril. Prichodila objednávka za objednávkou. Teda náhoda alebo šťastie, hoci ani v náhody, ani v šťastie neverím. Nemal som už prázdny ani svoj vlastný mešec a netrpezlivo som čakal, aby sa skončilo skupovanie koní a mohol som dostávať domec. Za zarobené peniaze mienil som prikúpiť k zemičke, čo mi zostala ako dedičstvo po rodičoch, ešte jednu roľu, čo by sme mali pre začiatok na akú-takú obživu. Už sa mi nevidela budúcnosť taká temná, začalo sa okolo mňa rozvidnievať.

V tomto čase prichodila sa mi ešte jedna nevidaná vec. Usilovne navštevoval som trhoviská, lebo sa na ne pri-

vádzali kone zo širokého okolia, najmä po rozšírenej zvesti, že ich skupujú na juh a dobre platia. Bol práve jarmok v Žiline a na moje veľké prekvapenie predával tam gazda toho gaštanového koňa, čo mi ho bol požičal minulého leta na obchôdzku po hornej Orave. Hneď som ho zjednal a povedal som si, že musím zarobiť toľko, aby som si tohto koňa mohol nechať na mojom malom gazdovstve. Ostatné tátoše dal som na starosť pohoničom, ale tohto som sám viedol za ohlávku a prihovárал som sa mu sťa človeku. Priťahovalo ma k nemu všetko to, čo sme spolu prežili. Napokon, bol svedkom nášho sľubu, ktorý sme si dali s Magdalénou v hore. Bol som presvedčený, že všetkému rozumel, že rozumel aj našim citom a našej veľkej láske. Bol som rád, že ho znova mám tak blízko, a denne som sa s ním rozprával v stajni u ujčeka, kde som ho doviedol. Moja radosť bola nevysloviteľná. Zdalo sa mi, že je to nie náhoda, ale vari znamenie, že sa mi na tomto koni podarí priviesť Magdalénu do môjho domu.

Kupectvo s koňmi pokračovalo ďalej. Mal som splniť poslednú objednávku. Nakúpil som niekoľko vagónov koní a už boli aj na ceste dolu. Ale vtom zavreli hranice, dobytok sa nesmel prevážať, lebo sa vyskytla dobytčia choroba. Vagóny plné sa mi vrátili a kone zostali mne na ťarchu a trápenie. Najväčšmi ma to mrzelo v spojitosti s Magdalénou. No nebožekal som a nestratil ani odvahu ani chuť. Treba bolo vec rozmyslieť po chlapsky. Schodil som niekoľko veľkostatkov, cukrovarov, liehovarov a žrebčincov, ba rozpredal som kone i v drobnom gazdom po dedinách. Bola to robota do úmoru. Ale prišiel som si na svoje. Tu sa začala o mne šíriť zvesť, že som na neuverenie zbohatol. No nebola to pravda. Zo všetkého zostal mi len ten gaštanový kôň a niekoľko grošov v hotovosti. Znova som stál pred krušnou otázkou: Čo ďalej?

Pomáhal som ujčekovi v poli a pritom obrábali sme zeme aj staručkej ženičke, ktorej deti žili v meste a na pôdu nemohli myslieť pri svojom povolani. Roky sa trápila a žalovala, že život jej je na nevydržanie. Naraz dostala od detí list, aby dom a pole dala do árendy a natrvalo sa presťahovala k nim do mesta. Ujček ma prehovoril, aby som dom a pole vzal od nej nateraz len do prenájmu a ako sa budem vzťahovať, postupne ho môžem od nej kupovať. Hneď sme sa so starkou dohodli. Keď sa vysťahovala do mesta, prevzal som od nej hospodárstvo. Najväčšmi ma pritom mrzel môj nový nedokončený domec pri potoku. Ale ujčiná celkom rozumne nadhodila, že budem mať hotový pre syna, nuž som sa uspokojil.

Keď som mal veci až potiaľ v poriadku, že Magdaléna mala by pre seba kútik, kde by mohla skryť svoju dobrú dušu a mala aj čo jesť, odhodlal som sa vydať na cestu za ňou. No najprv som sa musel zdôveriť ujčekovi a ujčinej. Sedeli sme u nich za stolom a rozprávali sa. Oboch som prekvapil svojím priznaním do najvyššej miery. Vraj i v dedine by sa pre mňa dievča našlo, nemusel by som chodiť toľké svety, ale najmä Maliaričkina povaha im bola proti mysli. No keď som sa im vyznal zo svojej hlbokkej a čistej lásky, hneď som si ich získal na svoju stranu, a nemysleli už na nič iné, len ako by mi pomohli v mojom predsavzatí a dodržaní slova.

Pripomínam:

— Viem, že ani teraz mi ju nedajú podobrotky. Možno, že proti vôli rodičov budeme musieť s Magdalénou odísť z Maliarikovie domu.

Ujčiná ma posmeľuje:

— Nebude prvá ani posledná.

— Viem, že nebude, — prisviedčam, — ale radšej by som peknu cestou.

Ujček sa usmieva:

— Ako sa dá, tak treba robiť. Máte sa radi, nuž čo! Napokon zdôverujem sa im s poslednou ťažkosťou. Priznávam sa, že po Magdalénu mal by som ísť na troch gaštanových koňoch. Reku bude treba Magdaléne doniesť to najpotrebnejšie zo šatstva a bielizne. Možno, že budeme musieť odísť takými cestami, po ktorých by voz ani neprešiel. Dobre bude, keď budú naporúdzi kone. Lenže kde ich vziať, a ešte gaštanové?

— Veď v našej dedine väčšinou iba také chovajú, — ujček rozháňa chmáry. — Hociktorý gazda ti na ten deň dva požičia.

Tak sa aj stalo, a istého dňa vybral som sa do Oravy na troch gaštanových koňoch, akým nebolo v svete páru. Aspoň mne sa tak zdalo. Niesol som sa v sedle na prostrednom, na tom mojom. Bol by som ho poznal medzi tisícimi paripami a za jeho zvieraciu vernosť mohol som si dať ruky do želez.

Trvalo skoro dva roky, kým som sa na to všetko zmohol. Ale Magdaléna nemusela sa náhlit s vydajom, veď bola mladá. A ak ma naozaj mala rada, prečo by nečakala. Bol som si istý, že ju nájdem v ich dvore a že ma privíta tým nežným privretím očí. Podľa toho by som najlepšie poznal, že neprestala byť moja.

Videl som v duchu krčmu a v nej rozostavané všetky stoly ako naposledy. Videl som dvor, plný hydiny, a medzi ňou ju s meričkou obilia. Sypala zrno na kamene prajnými hrstami. Všetko okolo nej kvokalo. Všetko bolo veselé. Všetko sa túlilo k jej nohám ako k materi. Ona sa tiež usmievala, ako vo veľkom šťastí. Slnko sa jej ligotalo na tvári. Bolo začiatkom jari a poriadne pripekalo. Jej žlté vlasy žltli sa v ňom ešte väčšmi. Jej svieži úsmev prečudne sa dopĺňal tým mäkkým pohybom očí. Doteraz díval som sa na ňu len cez škáru dosák brány. Ďalej som to už nevydržal a vrátil som sa do dvora. Vypadla jej merička od prekvapenia a vysypalo sa jej všetko obilie.

Takto som si predstavoval naše stretnutie a tešil som sa celou cestou z Turca do Oravy. Teraz už nebolo prekážky, aby sa stala mojou. Nik jej nebude môcť povedať, že odišla s tulákom do sveta.

Celkom seabavedome došiel som do okresného mesta. Kde som zabľúdil pohľadom, všade ma vítali známe veci.

Zahnutá ulica s domami. Vysoké strechy s dymiacimi komínmi. Dva kostoly s vežami. Železničný násyp s koľajnicami. Stráne s pučiacimi stromami. A tu most ponad rieku do susednej dediny.

Práve som chcel zahnúť naň, keď naraz vidím, že mi prichodí do cesty ten s fúzikmi.

Zďaleka sa usmieva na mňa jasným a prívetivým úsmevom, v ktorom nebolo nič čierneho okrem jeho úzkych fúzikov.

Podáva mi ruku a pýta sa:

— Zasa v našom kraji?

Odpovedám:

— Zasa, — a tlačie mi srdce pri pomysle, že som tak blízko pri Magdaléne.

— A čo vás sem priviedlo? — vyzvedá sa ďalej.

Ukazujem mu cez most do druhej dediny.

Zaváha, významne pozrie na mňa a potom hovorí:

— Nevieam, aké tam máte povinnosti, ale ak kvôli Magdaléne, darmo sa budete ustávať.

Prižmúril som oči a tak som hľadel na neho cez úzku štrbinu mihalnic. Čo mi to tu reku vraví.

— Hej, pán môj, — pokračuje, — je to neuveriteľné, ale Magdaléna sa vydala, je tomu vyše roka.

Že som hneď v tej chvíli nespadol zo sedla! Ba zdalo sa mi, že ma chytá závrat, a preto som sa pridržel nohami o brucho koňa. Ale aj tak som si nebol istý, lebo sa ma zmocnila veľká nevláda. Sklesnuto hľadím na mladíka a pre seba celkom nečujne si opakujem:

— Teda vydala sa, — ale nemôžem to nijakovsky pochopiť.

— Veru minul rok, — znova pripomína.

— Minul rok, — opakujem si znova v mysli za ním, s pocitom, akoby mi niekto stisol hlavu do klieští.

Akoby to bola pre mňa celkom bezvýznamná vec, dodáva a hľadá na oblúky mosta:

— Za Zápotočného sa vydala.

Toto meno nemal som už odvahy opakovať. V hrdle ma čosi škrtilo a páralo, stáby som bol v tej chvíli prehltoť kosti z ryby. Jazyk sa mi vzpínal, akoby ma bol niekto nútil prežrieť plevy. Hláska som nemohol zo seba vydať, len som sa tak mlčky díval na mladíka, ktorému zosmutnela tvár. Tým chcel naznačiť, že žiali za Magdalénou.

Možno, že navonok držal som sa trochu statočnejšie. Ale v skutočnosti srdce som mal ako cent a telo mi stuhlo na ňad, hoci už nebolo slýchať o ňade, lebo všade pučali stromy a celý svet rozvíjal sa do kvetu.

— Vás to ani neprekvapuje? — čuduje sa mladík.

— Niet na tom nič zvláštneho, — hovorím mu s pretvárkou, ale div, že mi nevbegli slzy do očí.

— Tak teda, — a podáva mi ruku na rozlúčku.

— A vy kdeže? — spytujem sa, ale nie som zvedavý.

— Idem po povinnosti. Ale verte, odkedy sa Magdaléna vydala, nič ma tu neteší. Najradšej by som odišiel niekde ďaleko, aby som na ňu zabudol. Podnes ľutujem, že som sa nemodlil, aby si Zápotočný väzy dolámal. Tak nenávidím toho chlapa, že ju nasilu k sebe priputnal. Keby som mohol, ako nemôžem, dodrúžgal by som ho.

Bolo mi dlho tu pri ňom stáť a počúvať ho, keď som mal v hlave celkom iné myšlienky. Stisol som mu preto úprimne ruku a naznačil som, že sa ponáhľam.

Teraz, pravdaže, nemal som už čo robiť v dedine za mostom. Musel som ísť opačným smerom. Umienil som si, ak sa ma spýta, kde vlastne idem, že mu poviem: najsmprv do mesta, na pohár vína reku.

Ale nespýtal sa, a preto som trhol kone a hybaj cez

okresné mesto na Vyšný Kubín a stade do Leštín, kde mal Zápotočný majetok, na ktorom ona bola už gazdinou.

Nepredstavoval som si ju viacej s meričkami v rukách. I jej úsmev sa mi zahmlil. Ostalo zreteľné a čisté iba to privretie očí.

Cestou som si stále opakoval:

— Teda sa vydala za Zápotočného. Ten sľub v hore pri mesačnom svetle bol zábavkou pre ľahkoverného cudzinca, ktorému možno popliesť rozum peknými slovami. Ten sľub v hore bol pre mňa dvoma rokmi húževnatej roboty, kým pre ňu...

Ale tu som sa zastavil. Za nič na svete nemohol som nahlas vysloviť, že by sa bola spreneverila danému slovu. Svitlo mi v hlave, že ju iste donútili, ale nemusela sa dať donútiť. Zamyslel som sa i nad tým, či nevytriezvela z lásky, ktorá zhasla po mojom odchode, a nebolo jej ťažko vydať sa za bohatého gazdu, ako bol Zápotočný. Alebo mi neverila? Mne, bludárovi?

Tu som zaškripal zubami a výstražne som povedal ponad hlavy svojich troch koní:

— Magdaléna!

Mojim koňom sa zdalo, že je to rozkaz pre ne, a preto zmäteno zatriasli hrivami, lebo tomu nerozumeli.

— Áno, Magdaléna, — opakoval som si a myslel na dom, ktorý som pre ňu chystal, a na pole, ktoré som chcel pre ňu ešte kúpiť.

Nevedel som presne, prečo vlastne idem do Leštín. Nemal som tam už čo hľadať. Nemal som po čo ísť za vydatou ženou. Nechcel som sa jej pomstiť a nechcel som ju ani zväzdať. Ale čím rozumnejšie dôvody som pretriasal vo svojom mozgu, tým ďalej som zachodil.

Pomaly som sa dostal do Vyšného Kubína. Nie veľmi som poznal túto dedinu. Bol som v nej len dva razy prevziať od istého drevokupca guľatinu, čo dodával žilinskej pile. No dobre som si zapamätal dom Jožka Greguša. Stál pri hradskej poniže kostola a cintorína. Práve pred ním rozbiehali sa cesty na štyri strany. K stavaniu Jožka Greguša prichodilo sa strminou. Hoci som sedel v sedle na chrbte prostredného koňa a nemohla ma mučiť únava, zhlboka som si vydýchol, keď sme sa dostali cez vŕšok a blížili k vrátam.

Priznám sa, umienil som si porozprávať sa s Gregušom prvej, ako sa pustím do Leštín. Najlepšie by mi bol povedal, ako sa veci majú. Lenže keď som potiahol prostredného koňa za ohlávku, aby zastal, zbadal som, že dvor je prázdny. No vtom začul som cez odchýlené okno detský plač z izby. Žalostný hlások ma prenikol a už som sa hotovil ísť sa pozrieť, keď naraz cez bráničku susedného domu prešla na hradskú mladá žena a zahýnala do Gregušov. Tu som jej zvedavšie pozrel do tváre. Hanblivo stúlila mihalnice, sklonila hlavu a očistom hľadela do jedného z vedier, v ktorých niesla vodu. Ako kráčala, voda čľupkala a na hladine zrkadlili sa odlesky slnka. Moje kone nahaňovali hlavy, lebo boli smädné.

Žena ma chcela bez slova obísť, ale ja som ju znezdary prekvapil otázkou:

— Greguš je doma?

— Môjho muža hľadáte? — spýtala sa namiesto odpo-

vede a pozrela už milšie. — Nie, orie, — doložila hneď a pobrala sa s ťažkými vedrami po podstení do dvora.

Videl som, že ma nepoznala. Nemohol som jej to za-zlievať, veď stretli sme sa iba raz, vtedy pod horou, keď sme pálili svätajánske ohne. Tým väčší som bol prekvapený ja. Magdalénina priateľka sa teda vydala za Jožka Greguša. Im nikto tretí nevstúpil do cesty, nik im nekládol zábrany.

Skočil som na zem, kone uviazal o plot záhradky a pobral som sa za ňou.

— Vy ma iste nepoznávate, — prihovoral som sa jej v pitvore.

— Nie, — prisvedčila a pokúsila sa slabo usmiať ako na bývalého známeho, ktorý sa jej vytratil z pamäti.

Už som mal na jazyku svoje meno, ale v poslednej sekunde som sa zháčil. Namiesto toho povedal som.

— Najprv si vari dieťa utíšite, ako sa len rozplakalo, chúďatko.

Dotkla sa ma láskavejším pohľadom pri týchto slovách. Sám som cítil, že som ich vyslovil mäkšie, citlivo, a že nás to zblížilo. Mladá žena mi dala za pravdu, vošla do izby a vzala na ruky dieťa z drevenej kolísky. Sadla si na kuchynský prah, bez ostýchavosti obnažila si prsník a privinula neviniatko k nemu. V tej chvíli zablúdil som myslou k Magdaléne a cítil som, ako moju hruď zaplnila túžba. Ťažký, suchý glg zviezol sa mi dolu hrdlom, div, že mi ho nerozpáral. Môžbyť, Magdaléna už nikdy nebude môcť byť moja a nikdy nebude z jej prs piť moje dieťa.

Aby som odohnal zlé predstavy, prihovoral som sa Gregušovej žene.

— Syn?

— Syn, — prikývla. — Veď len pozrite, ako sa podobá Gregušovi. — Pritom mihla očami na stenu izby, kde visel ich svadobný obraz.

— Naozaj, celý otec, — prisvedčam. — Greguš má iste radosť z potomka.

— Život by dal za neho. Myslí si, že mu na svete už ani nič nechýba. Žijeme si ako holuby. A vy?

Prekvapila ma jej otázka, ale nezmiatla.

— Ja? — hovorím nasilu usmievavo, — ja som ešte slobodný. Ako vidno, predbehli ste ma.

Po tých slovách pripíja sa na mňa pohľadom a vraví:

— Počkajte... počkajte... teraz sa mi rozjasnieva v hlave. Vari som vás už kdesi videla. Počkajte... Kriste na nebi! — nečakane vykrikuje, až sa jej dieťa od strachu v rukách zmrví a začína mrnkať.

Stojím pred ňou ako z kameňa. Uvedomujem si, čo môže vyvolať moje priznanie sa. Nie, nechcem, aby ma poznala. Rozmyslel som si veci inak. Mienil som v tichosti odísť a nerobiť rozruch.

Prizerajúc sa skúmavo na mňa, žena pokračuje:

— Budú tomu dva roky, pálili sme svätajánske ohne na horách...

— Nie, nie, — protirečím jej, — iste si ma s niekým mýlite.

Trochu prichodí do rozpakov, ale potom sa ma vypytuje s ešte väčšou istotou.

— A skade poznáte Greguša?

— Kedysi som v okresnom meste vojenčil, nuž stade ho poznám, — vedome klamem, a aby som vyhol ďalšiemu vypytovaniu, nadhadzujem, že mám kone smädné, či by mi putieň nepožičala.

— Putieň u nás dosť, — ochotne prikývla.

No vstala znepokojená a znepokojene uložila dieťa do kolísky v izbe. Potom ma zavolala von a ukázala mi pod ústrešim vedrá. Ba pripomenula ešte, že na záhumní v studničke je voda pre dobytok, na pitie a varenie pre nich nosia od susedov.

Spytujem sa jej, či by som nemohol kone priviesť k studničke a tak ich napojiť.

— Čože by ste nemohli, bude menej roboty! Lenže ich budete musieť rozputnať, lebo len po jednom budú môcť prejsť cez medzierku.

Povedal som, že dobre, a už som aj vykročil cez podstienku na hradsú, kde boli o plot uviazané moje tri kone. Keď som ich voviedol do dvora, čudne sa prizrela na ne a zhíkla.

— Pre rany Kristove!

— Čože? — spytujem sa.

— Kde tie kone vediete?

Vedel som, že nesmiem povedať pravdu, nuž vykrúcam, ako sa dá.

— Na majer ich vediem, panstvu. Kúpili ich po tieto dni v Liskovej.

Aby som odviedol pozornosť od koní, vyzvedám sa, kde orie Greguš.

Ukazuje mi stráň za potokom. Práve sa obracal na úvratiach. Po celej dĺžine zeme černeli sa dva rady brázd a prostriedkom belela sa celina, kde-tu pretkaná včasnou trávou.

— Ako mám povedať mužovi, kto tu bol? — znova mi kladie nepríjemnú otázku. — Vždy sa poteší, keď na neho nezabudol dávny známy.

— Nevravte nič, — vymýšľam si na záchranu, — večierkom na spiatočnej ceste sa zastavím. Chcem ho prekvapiť.

Voľky-nevoľky pristáva a ja odchodím napojiť kone k studnici na záhumnie. Som rád, že som sa zbavil jej vyzvedania, ale naraz počujem za sebou kroky. Ona sa ponáhľa za nami a núka, že mi pomôže, ak treba.

— Dám si sám rady, — ďakujem jej.

Na šťastie práve v tej chvíli rozplakalo sa jej dieťaťko

v izbe, nuž vrátila sa k nemu. To ma zachránilo, lebo ustavične som stípal, či ma predsa len na nejaký spôsob nepodchytí a neprezradím sa. Musel som si dávať veľký pozor pred ňou.

Keď som kone napojil, nemienil som sa už zdržiavať. Náročky som si vysadol do sedla hneď pred humnom a zavolať som jej cez odchýlené okno zbohom.

Stála, sklonená nad kolískou, a prevíjala uslzené pacholiatko. Dolu bokmi kolisky viseli konce rozviazaného povojníka. Do jedného zamotávala sa nôžka dieťaťa, ako kopkalo. Pribrala sa mu ju vyslobodiť a pritom z materskej nehy bozkala synkovi päťôčku.

V tej chvíli zatúžil som vidieť Magdalénu podobne nad kolískou v mojom dome v Turci, ako sa teší z pocitu, že je to jej a moja ratolesť.

— Choďte si šťastlivo! — volá mi Gregušova žena a plaší moje myšlienky.

Akéže šťastie, keď Magdaléna patrila už inému!

No jednako pobral som sa ďalej, až som sa po hradskej dostal do leštinského chotára a potom do Leštín.

Je to milá dedina. Rozložená je v doline okolo potoka. Zďaleka vidno na vŕšku kostol medzi starými lipami. Okolo neho cintorín s roztrúsenými hrobmi. Pod vŕškom stojí široká biela fara. Z druhej strany cesty sú samé panské kaštiele. Mnohé z nich neobývané, s deravými oblokmi a s preborenou strechou. Ostatné domy sú nízke a malé, ale čisté a útulné. Z dvorov vytekajú kanáliky a stavania strážia psi.

Dedina bola tichá, lebo sa pracovalo v poli. Nemal som tu nikoho príbuzného, a preto som hľadal krčmu, aby som sa mohol v nej usalašiť. Nedávno mal som tu známeho, istého gazdu menom Zápotočný. Ale na tento čas poznali sme sa len ako nepriatelia.

V polovici dediny naozaj som objavil drevenú krčmu. Tu som sa zastavil so svojimi troma gaštanovými koňmi. Boli to najkrajšie kone, aké kedy svet videl. Náročky som si také vybral, aby sa už po nich poznalo, že som nie trhan.

Na schodíkoch som sa oprášil a vošiel dnu.

— Pánboh daj dobrý deň, — pozdravil som krčmára, kresťanského človeka.

— Pánboh daj, — ďakoval, ale nespúšťal oči z mojich krásnych zvierat a pobadal som mu v tvári čosi nepríjemné.

— Nesmú pred krčmou stáť? — vyzvedám sa hneď, aby som si bol na čistom.

— To nie, to nie, — hovorí, ale akosi bojzhlivo.

— Čo je potom vo veci? — a aby som mu dodal odvahy, kážem si naliať tri deci vína.

Nalieva neisto, obzerá si ma a tvári sa tak, akoby miestnosť navštívil miesto poriadneho občana sám diabol, preoblečený do našského.

Keď sa naprizeral, naraz len povie:

— Ba hej, hej, budete to vy. Tak mi vás opísal: vysoký, široké plecia, tvrdá tvár, husté obrvy, tmavé vlasy a tri gaštanové kone.

— Nad čím toľko špekulujete? — vravím mu.

Položil mi pohár vína na stôl a odišiel do výčapu, kde mal prihotovenú nádobu na umývanie pohárov. Vzal jeden do ruky, načrel doň vody a vytieral ho vechtíkom. Pritom stále gánil na mňa a oblokom na moje kone.

Pretože mi na otázku náročky zabudol odpovedať, pokúšam sa znova. Dobiedzam do tých čias do neho, kým sa neobmáčkí. Viem, že ľudia z hôr sú nedôverčiví, a preto hľadám vhodné cestičky k jeho jazyku a úprimnosti.

— Tak von s tým, krčmár. Rád by som vedel, kto ma tu pozná a kto ma to tak spravodlivo opísal. Z reči som vytušil, že vás moja prítomnosť prekvapila. Nerád zavíňujem ľuďom mrzutosti. Ak som nevhodný, nemusím tu byť. Zaplatím a pôjdem.

Očistom sa dvíham a vyťahujem mešec.

— Ale to nie, — a pustil vechť do vody, aby ma zadržal, — veď mám krčmu pre ľudí.

— Veď i ja si myslím, — prisviedčam mu, — ale neviem, ako by ste sa na mojom mieste cítili vy. Obzeráte si ma vytreštenými očami. Pýtam si naliať, ledva mi nalejete. Vravíte takým čudným spôsobom o mojej výške, o mojich vlasoch, o mojej tvári, a najväčšmi ma zaráža, že do toho pletiete moje kone.

— Prepáčte, — prerušuje ma, — ale v prvej chvíli sa mi zdalo, že vari skameniem.

— Od čoho?

— Je toho plná dedina. Donedávna som veril, že sú to táračky... ako vidím, je to predsa pravda.

Hoci som už šípil, o čo asi ide, robil som sa nevedomým a povedal som:

— Hovorte zreteľne, krčmár, lebo tomuto nerozumiem. Ak ste si umienili chytať a napínať ma zvedavosťou ako mača škvarkou slaniny, môže ma napokon prejsť trpezlivosť.

— Božechráň, — odhodil sa od nádoby s vodou, — ale sú to všetko háklivé veci a človek musí byť opatrný pred cudzími.

Utreľ si ruky a pokročil ku mne.

V krčme sme boli len my dvaja a nik nám nemohol prekážať v hovore. Prisadol si ku mne na lavicu, aby vari nemusel tak hlasno rozprávať. Kým začal, poobzeral sa, či niekto tretí nepočúva. Šeptal mi priamo do ucha, lebo zavše i steny vraj majú uši.

Začal mojimi gaštanovými koňmi a hneď k nim pripojil meno Zápotočného a meno Magdalény. Hoci som si mohol dať ľahko súvis vecí dokopy, predsa ma zarážalo, že práve on v takejto spojitosti hovorí o nich.

Spytujem sa ho teda, ako o tomto všetkom vie. Vraj všeličo si ľudia povrávali a on sám sa často zahútal nad týmto prípadom. Ale neprišiel mu na háčik, až raz...

— Kedy raz? A vravte chytrejšie, — kážem mu.

— Raz vkročí do krčmy sám Jano Zápotočný... — začína krčmár.

Raz vkročí do krčmy takto popoludní sám Jano Zápotočný. Rozkáže si deci pálenky, že na posmelenie. Sadne si na lavicu, ťažký ako klát, položí päšť k decovke, skor-

múteno hľadí do zeme a šúcha jednostaj hánkami dosku stola.

— Čo ti je, Janko? — vraví krčmár, lebo vie, že keď gazda odbehne popoludní od roboty a zasadne si k pálenke, nebýva to bez príčiny.

Jano bez slova zdvihol päšť a pritisol si ju na prsia. Ako predtým po doske stola, teraz drie si hánkami cez prsia. Keď sa človek na neho díva, hneď zbadá, že ho dnu čosi zožiera a že by to rád hánkami rozmliaždil. Jeho tupý pohľad prezrádza, že už dlho dusí v sebe bolesť a že ju prišiel usmrtiť pálenkou.

— Čože ťa stihlo? — krčmár sa mu prihovára, lebo by mu rád pomôcť zo zlého položenia.

Začal čosi hundrať, ale nemal v sebe ešte dost odvahy. Aby sa posmelil, rozkazuje znova:

— Ešte deci... a potom to už hádam nejako zo seba vytrasiem.

Nalial mu ešte deci, ale ten už nevyopil, lebo kým mu nalieval, pribral sa rozprávať a potom už naň zabudol.

— Viete, strýko krčmár, o Magdaléne bude reč. (Skrivili sa mu ústa sťa do plaču.) Nemôžem povedať, že by to bola zlá žena. Niet možno lepšej pod slnkom. (Zasa sa mu skrivili ústa na druhú stranu.) Ale kým som si ju vzal, pomútil jej istý človek hlavu i srdce. A teraz, keď chcem, aby myslela na mňa, myslí na neho. Keď chcem, aby milovala mňa, odvracia sa odo mňa. Keď chcem, aby bola ku mne milá a láskavá — a Magdaléna vie byť milá a láskavá — hľadí nechápavo na mňa. A ja... ja... (Položil si hlavu na kraj stola a zaplakal.)... ja to už ďalej nevydržím.

— Teda predsa je to pravda? — vraví krčmár, — ja som bol presvedčený, že to len štipľavé jazyky.

Zápotočný hodí rukou, utrie si nos i oči a prejde tenúcim pohľadom po miestnosti. Prišiel vlastne prosiť krč-

mára o službičku a nemôže sa zbaviť chabosti. Pýta si nový decík a na dúšok prevalí ho do gágora. Za ním si pýta ešte jeden, a tak to šlo, kým sa poriadne nedoťal. Takto doťatý, udržujúc ledva rovnováhu, všetko vyblabtal.

Začal tým večerom pod borovicami, kde sme si s Magdalénou slúbili vernosť do smrti. Zákerná nátura, všetko vtedy vypočul, schovaný medzi borievkami. Doteraz vraj ľutuje, že ma tým vreckovým nožom nezaklal. Bol by si odsedel niekoľko rokov v temnici, ale to by bolo ľahšie znášať ako terajší psi život. Hneď mi blyšlo v hlave, že i mne stačilo trochu lepšie vtlačiť prsty do jeho pažeráka a bol by som zbavil Magdalénu utrpenia a poníženia. Lenže neľutoval som, že som ho nechal žiť. Čo by som z toho mal, keby som usmrtil človeka a sám sa stal vrahom? Nebolo to primerané mojej povahe, lebo viem, že cesty pravdy sú inakšie, a ja som chcel kráčať po nich, po cestách spravodlivých.

Zápotočný nakoniec prosil krčmára, aby mu dal znať, keby cez dedinu prešiel človek s troma gaštanovými koňmi. To bude on, čo mu poplietol Magdalénu. To bude ten, čo jeho život spravil takým nešťastným. A on si vraj už potom s ním účty vyrovná.

— Teda takto sa veci majú, krčmár? — vravím mu, keď svoje rozprávanie skončil.

Prikyvuje hlavou a naznačuje mi akúsi obavu z toho, že mi všetko vyzradil. No uistujem ho, že sa mu nič nemôže stať. Ba naopak, budem sa mu hľadieť dobre odsľúžiť. Veď je povinnosťou kresťana byť na strane spravod-

livých. Nebude vari podporovať v jeho kúskoch toho násilníka a pijana, lebo Zápotočný stal sa odvtedy i pijanom. Ako mi krčmár vyrozprával, prichodil čoraz častejšie a častejšie, takže sa až zľakol, že spraví zo seba ožrana.

— No, a čo Magdaléna? — odhodlávam sa po chvíli opýtať, lebo na tú som vlastne väčšmi zvedavý ako na jej muža.

Pred krčmárom sa tvárim síce trpezlivo a zhovievavo, ale inak sedím ako na trňoch.

— Nuž, Magdaléna... trpký má pri ňom život. Ale od počiatku človeka v tom prípade čosi zarážalo. Vraví sa, že v tom bola akási nečistá vec. Zápotočný ju vraj násilnícky zneužil hneď po vašom odchode v deň svätého Jána, keď sa pálili na vrchoch ohne. Našiel ju na kraji lúky samu s jeho koňom, keď sa vrátil z hory po tej bitke s vami. Tam sa jej bezbrannej zmocnil. Ešte toho roku donútili ju vydať sa za neho, lebo sa jej malo narodiť dieťaťko.

„Násilnícky ju zneužil,“ opakujem si v mysli za krčmárom, „násilnícky a ešte v ten večer po mojom odchode do Turca!“

Keď som si predstavil, akej čistej a nevinnej sa zmocnil, nemohol som vydržať počúvať. Porozopínal som si všetky gombičky na kabáte, a akoby ma niečo škrtilo, uvoľnil som si jednu aj na košeli pod hrdlom.

Krčmár pokyvkuje hlavou a pokračuje:

— Nikdy som ešte takej smutnej svadby nevidel. Veď ani neplakala, len tvár mala takú, akoby ju niekto drhol povrazom. Hneď som si povedal, že sa z toho nevykľúje nič dobrého. Ako vkročila do jeho domu, nik nevidel usmiať sa ju. To Zápotočného vraj najväčšmi jeduje, že sa nerobí pred svetom k nemu vľúdnou. Že chodí ustavične, akoby ju zuby boleli. Vravím, že nenarieka, nikdy nikomu sa nepožaluje, nikdy nikomu nič zlého o ňom ne-

povie. Ale keď pozrieš na ňu, všetko vyčítaš z jej tváre, ako z biblie o Kristovom utrpení.

Takto zakončil.

Div, že sa mi srdce nepretrhlo, keď tieto slová narážali naň. A narážali naň ako kováčske kladivo na rozpálené železo. Div, že sa moje ruky nepustili do rozbíjania a lámania všetkého, čo okolo mňa stálo. Div, že som v pomätenosti nechytiteľným omylom krčmárovo hrdlo miesto hrdla Zápotočného a nestisol ho smrteľne.

Nič som nespravil vo svojom preukrutnom žiali, len som vycedil pohár do dna a bezradne mliagal som poslednú kvapku, čo mi zostala na jazyku.

Do tichosti, od ktorej mi šiel mráz po chrbte a ktorá sedela vo všetkých kútoch krčmy, vravím zadumane:

— Teda takto sa veci majú.

— Tak, — prisvedčil a pýta sa, či mi je už teraz jasné jeho prekvapenie, keď som vstúpil do krčmy.

Už teraz rozumiem, prečo nespúšťal oči z mojich koní, ktoré doteraz stoja pod oblokmi. Zahľadel som sa na ne a vtedy práve sa ma spýtal, či by ich mohol dať do stajne, aby nebudili pohoršenie. Odpovedal som mu, aby si ich dal pre mňa, kde chce. Ba zadudral som si len pod nos, nech si ich dá, kde chce, čože mi na tom záleží.

Krčmár vyšiel, a keď som ostal dnu len sám, pocítil som, ako mi skysleli sliny medzi zubami. Hoci to bolo od bolesti, namyslel som si, že to od vína. Preto som stisol trojdecový pohár v hrsti, že mi ostali z neho len črepy a po prstoch rozliala sa mi teplá krv.

Vôňa čerstvej krvi podráždila mi nozdry, a keď som videl, že krčmár už vedie moje kone do stajne, skočil som

a cez oblok som ho zastavil. Aby reku kone nechal tak, že mu zaplatím a odidem.

— A kde chcete ísť? — pýta sa.

Rozmýšľam, čo mu odpovedať.

Inak dobre som vedel, čo chcem. Chcel som si sadnúť na prostredného a tak ísť pred vráta Jana Zápotočného. Zabúchal by som a keby ma vpustil do dvora, skočil by som mu na krk a tam ho, ako dravého krahulca, zahr dúsil za to všetko, čo jej vykonal. Mojej Magdaléne. Mojej dobrej a nežnej Magdaléne. Mojej krásnej a mravnej žene.

— Tak čo s tými koňmi? — pýta sa znova.

Vedel som, že mu odpoviem, aby ich len dal do stajne. Vedel som, že zmäkнем, len čo mi príde na um ona.

A bolo tak.

— Dajte ich do stajne, — kážem mu napokon.

Kážem mu takto, lebo naraz sa vytratilí zo mňa všetky ohavnosti. Ruky, ktoré v tej chvíli chceli ešte vraždiť, naplnili sa túžbou po dotyku hladkých a bielych vecí. Oči, ktoré by sa neboli v tej chvíli zľakli smrti, naraz sa chceli dívať na život, plný ako zem zjari, plný ako klas v lete, plný ako jablôň v jeseni.

Keď sa potom vrátil, našiel ma sedieť pri kôpke črepov z rozmrveného pohára. Nič nepovedal. Pochopil, že som musel vybiť na čomsi nepokoj, čo ma huckal rozmlátiť veci okolo seba. Nechal ma sedieť a pribral sa ukladať poumývané sklenice do políc. Iste stápal, aby nevkročil práve v tento čas sem na deci aj Zápotočný. A mal pravdu, lebo keby sme sa boli tu stretli, iste by sme sa boli pochytili.

Ja som si síce robil inakšie plány, ale niekedy človeku sa nepodari zahasiť horiacu hlavu. Chcel som prosto a priamo, ako sa patrí na chlapa, ísť za Zápotočným

a s ním sa pri tichosti pokonať. Dnes, keď vedel, na čom je, iste popustí zo svojej tvrdohlavosti.

Hneď aj hovorím krčmárovi, ktorý teraz zhŕňa do umyváka vodu, nacedenú po pulte:

— Opatrite mi kone a ja pozriem do dediny.

Vytreštil na mňa oči.

— A nebojíte sa?

— Koho?

— Majte sa na pozore pred Zápotočným. Bude najlepšie, keď mu vyhnete.

— Bã ja mu chcem vojsť rovno do cesty. Sme chlapi a mali by sme sa pokonať po chlapsky.

— Nedbám... vystríhal som vás a budem mať čisté svedomie.

— Nebojte sa vy nič, — posmelil som ho, — radšej mi povedzte, kde ho nájdem.

Voľky-nevoľky opísal mi dopodrobna, kde stojí dom Zápotočného a po čom ho poznám. Je najkrajší v rade a dvor je dolu briežkom. Steny na stavaní sú biele a na sivo natreté obločné rámy. Taký že nik nemá a hneď mi padne do očí.

Zaďakoval som mu, zaplatil som hneď za víno a za rozbitý pohár, reku aby neškodoval na mne, ak by sa predsa niečo prihodilo.

Cítil som, že sa díva za mnou cez otvorený oblok. Cítil som jeho pohľad na svojej šiji, ktorá mi tvrdla, a cítil som jeho pohľad i na svojich nohách, ktorými sa mi ťažko šlo.

Kráčal som hore dedinou, ktorej nezostalo ani stopy z prešlej zimy.

Tohto roku sa jar akosi ponáhľala a vydávala zo seba sýtejšie farby i tuhšie vône. Listy sa zdali zelenšie a kvety výraznejšie. Z poľa odnášal vietor príjemný pach skyprenej zeme a z neďalekých hôr túlala sa pospolu s chôdzou človeka chuť smoly a čečiny.

Všetko toto vznecovalo moje čuvy, ako som stúpал hore Leštinami. V iných okolnostiach zväbilo by ma to vystríeť sa niekde pod medzu a oddať sa pôžitku z hýrenia sil tohto ročného času. Lenže teraz som si musel odbaviť veci omnoho dôležitejšie.

Cez dedinu sprevádzali ma najrozličnejšie hlasy, ktoré vychodili zo stavaní. Ako vidno, život nezastal pri mojom trápení. Zvyčajným tokom unášal slasti i strasti ostatných, akoby mňa ani nebolo. Nuž, hľa, človek — nepatrné semiačko v kolobehu sveta. A ja som si myslel, že všetko sa sústreďuje okolo mojej nevyvovedateľnej bolesti, že ju pociťuje každý, boľavú a rozrastenú do rozmerov ani vrchy tohto kraja, že ju ľudia pociťujú ako svoju vlastnú, že sa delia o ňu so mnou, lebo pre jedného bolo jej priveľa. A nie! Každý má vymeranú svoju cestu, každý svoj údel. Nikto si ma nevšímal, ako som sa poberal k domu Zápotočného. Sprevádzali ma len tie zvuky, vychodiace zo stavaní.

Tu som počul cupkať cepy na humne, iste sa oneskoril niektorý gazda s mlátením. Tu v jednom dvore kvičalo

prasa. Akiste chystala sa zakáľačka. Tu vyššie odrážali sa piesty od drevených stolcov a ich zvuky sa prenikavo roznášali po okolí.

Na potoku prali ženy. Zočil som ich hneď, ako som došiel na koniec zákruty. Voda povedľa nich plieskala, zurčala, cedila sa. Všetkým blčali líca a červenali sa bosé nechý na kameňoch. Videl som, že majú dobrú náladu. Samopašne sa pri robote smiali, a keď som prechodil popri nich, jedna chytro namočila kus plátennej bielizne, položila ju na stolec a z celej sily plesla po nej piestom. Voda mi vystrekla rovno do tváre. Ale nepokazil som im dobrú vôľu. Vyťahol som ručníček, poutieral som sa a bez hnevu usmial som sa na ne.

Iba jedna bola staršia, ostatné všetko samé mladice. Ako sa vraví, kypelo z nich mlieko. Vysúkané rukávy a podkasané sukne odhaľovali zdravé, pekné telá. V očiach sa im iskrila veselosť, a keď som sa pohol, žiadostivo hľadeli za mnou, i keď sa to snažili zakryť smiechom.

Hocikto na mojom mieste bol by si povedal, prečo sa umárat za Magdalénou, keď na každom kroku je ženských do vôle božej. A bola to aj pravda, miesto nej mohol som si vybrať ktorúkoľvek inú. Lenže ja som nie chlap takej povahy.

Medzi ostatnými domami konečne našiel som i dom Jana Zápotočného. Dvor bol chránený širokými vrátami, pred ktorými som sa zastavil. Obloky boli naozaj natreté na sivo a za nimi pokojne svietila izba. V nej som zazrel popri stenách dve postele, oddelené od seba. Naprostriedku bol stôl, prikrytý vyšivávaným obrusom. Okolo neho stoličky a v každom operadle vyrezané srdce po starosvet-sky. V kúte stála zelená truhla s maľovanými tulipánmi.

Mne utkvel zrak práve na tých dvoch posteliach, na ktorých spávali Jano a Magdaléna Zápotočných, a stislo sa mi srdce. Podobné dve postele mám prihotovené i ja vo svojom dome. Lenže moje sú postavené pekne a svorne povedľa seba. Spal som ešte iba na jednej. Druhá je určená pre moju ženu. Tou ženou mala byť Magdaléna a mala ma čakať v dedine pri okresnom meste s meričkami v ruke. S meričkami plnými žita a tak som si želal, aby jej tieto meričky vypadli od prekvapenia, keď ma uvidí.

Nestalo sa tak, lebo skutočnosť bola celkom iná. Preto som aj s inými pocitmi zabúchal na Zápotočného vráta. Nik sa neohlásil. Zabúchal som ešte raz. A zasa zbytočne. Zaklopal som aj na oblok, ale všetko zostalo tiché a celé stavisko sa ďalej vysušalo v jarnom slnku.

Bol som si načistom, že niet nikoho doma. Presvedčil som sa o tom ešte tak, že som sa spýtal prvého človeka, ktorý šiel hore hradskou.

Vlastne išlo ich niekoľko s čakami a motykami na pleciach. Vybrali sa naprávať cestu. Jeden ustavične za nimi zaostával, kľuckal, akoby nevládal. Toho som pristavil a spýtal som sa ho.

— Zápotočnovci...? — rozmýšľal s priloženým prstom na čele, — aha, viem už, orú od rána v Okružinách.

Vravím mu, že by som sa rád nevyhnutne so Zápotočným rozprával. Mám sa s ním pokonať v istej veci.

— Ideme tou stranou, — hovorí, — počte teda s nami, lebo vám bude dlho do večera čakať, kým sa vrátia, a vrátia sa veru iba za tmy.

— Nedbám, — a pridávam sa k nemu, lebo toto je ozaj dobrý návrh.

Tí pred nami zašli hodný kus, a preto sme sa poponáhľali. Nevie, o čom hovorili, ale bolo medzi nimi živo a prihovárali sa každému na poli, kade sme šli.

Prihovárali sa kresťanským:

— Pánboh pomáhaj!

Odpoveď znela:

— Pánboh uslyš!

Všade sa oralo, bránilo, kopalo, sialo, sadilo.

Všade bolo plno ľudí, robotných, usilovných, náhliacich sa.

Celý chotár bol ako veľké mravenisko, ktoré sa podarilo pod steplievajúcim slnkom. Krehké tvary jarných pár vláčili sa nad brázdami sťa netýkavé vlákna babieho leta.

Medzi tým všetkým poberali sme sa my. Tí napredku s čakami a motykami na pleciach, ja s tým starkým za nimi.

Vedel som, že pri chôdzi nepôjdeme nemí a že sa ma bude všeličo vyzvedať. Už vopred som si vyhutoval výhovorku, čo chcem so Zápotočným a kto som.

Naozaj, ledva som domyslel, spýtal sa ma:

— A skadeže ste?

— Ja, — a klamem z opatrnosti, ak by aj on vedel o Turčanovi a o jeho troch koňoch, čo mali byť významným pre Magdalénu, — ja som až hen z Gemera.

— Z Gemera až? — čuduje sa.

— Až, — hovorím.

— A čože tak zďaleka? Čo vás sem zahnať?

Rozmýšľal som, čo mu na túto otázku chytré odpovedať.

Tí pred nami sa zastavili a zapalovali si do fajky. Chránili si navzájom oheň dlaňami, aby ho vietor nesfúkol. Tak sme ich dobehli práve vtedy, keď som mal odpovedať na otázku starkého. Myslel som, že teraz už iste na ňu zabudne. No len čo sme sa stretli, už sa ma jeden z nich spýtal:

— A vy čože porábate v našom kraji?

— Ide za Zápotočným, — vraví miesto mňa starký.

— To ste prišli tú horu obzrieť, čo chce predať?

Neviem, že Zápotočný chce horu predať, ale keď mi takto sám pomáha, chytám sa toho a vravím akoby pravdu:

— Tak.

— Tú v Sedliskách? — mieša sa iný?

— Tú, — prisviďčam, hoci som nikdy ani len nepočul o Sedliskách.

— Tak predsa je to pravda, — povie ich postupne niekoľko.

Potom dodávajú, že to predáva tú, čo si žiadali Magdalénini rodičia ešte pred svadbou, aby na ňu prepísal. Vtedy ju prepísal ochotne, a teraz ju predáva, len aby Magdalénu o ňu pripravil.

— Ten človek už nevie, čo robí, — povedali.

Abý som sa dozvedel niečo viacej o Magdaléne, sám nadhadzujem a vypytujem sa, kto je to. Poučujú ma, že jeho žena. Vyzvedám sa očísom ešte aj také, či je drieč-na a mladá, hoci viem presne, koľko má rokov, a hoci som si presne odmeral už jej krásu. Ale to robím len preto, aby som im rozviazal jazyky a aby som pekne všetko z nich vyfahal. Odpovedajú, že bola utešená, keď prišla na gazdovstvo, ale teraz je už zopsutá. Akoby to nebola ani ona.

Zaujímam sa, či od biedy alebo od roboty, a zapalojem si aj ja, lebo mi chuť prišla od ostatných.

On je vraj taká planina, on ju tak žerie. Vysvetľujú rozhorčeno. Za mládenca sa vraj všetky dievčatá za ním šaleli, nejedna závidela Magdaléne, ale teraz už prestali, keď vidia, aký je to zver. Najhoršie, že piť začal.

— Ba neviem, čo si to s tými koňmi vzal do hlavy, — napomenul jeden, čo doteraz čušal.

— S akými koňmi? — hneď sa zaujímam.

— Jaj, to vám je dlhá história, — zjajkol môj sused, čo som ho mal po pravej ruke.

Hneď sa pustili do pletiek ako staré ženy, čo žijú len na klebetách. Síce som chápal, bolo reči plná dedina, ako mi prezradil krčmár. Nečudo, že i chlapom dobre padne omočiť si jazyky do omáčky, keď ju varili najlepšie kuchárky z dediny.

Každý niečo priložil, aby ma len dôkladne oboznámili s nevidaným prípadom.

I oni tak začali:

Pri tých svätobjánskych ohňoch sa vraj splietla s akýmsi tulákom (pichlo ma slovo *tulák*), ktorý jej slúbil, že sa vráti, keď si nadobudne dom. Ich človek ťažko dá na takéto šepety a hociktorý z nich by si bol dal krk odrezáť, že ho viac neuvidí. Lenže ona je už, chudera, taká pomáтанá, že verí i dnes a čaká. Vlastne ľudia si tak myslia, že čaká, lebo ona sa nikomu nezdôverí. Pojedni ju ľutujú, pojedni jej majú za zlé.

— Vidíš, — prerušuje ho naoko dosť skúsený, — ja vždy hovorím, že bohatstvo nie je všetko. Čo má z neho? Poslednému psovi v dedine je lepšie.

— Veru je, — prisvedčia viacerí.

Pripomínam im, že ešte stále neviem, aká je to história s tými koňmi.

Zas ten po mojej pravej ruke predbieha ostatných.

— Vracia, že ten tulák má prísť s troma gaštanovými koňmi a že kde si ich uviazne, tam sa potom stretnú.

— Ale ani tomu neverím, — skáče mu do reči iný, — kde by trhan vzal tri kone?

— Máš pravdu.

— Lahko sa natára peknému dievčaťu.

— Ba neskúsenému.

— Kde len doparoma prišiel na takú myšlienku?

— Hja! Bol to iste prefíkaný chlapík.

— Pekne si to o dome v Turci navymýšľal.

— Ba mne sa páči, ako jej do hlavy nahučal o tých troch koňoch.

— Veď takí už vedia, akými sľubmi ktorú zviest.

A takto sa zabávali.

— No, — odhodlávam sa konečne zamiešať do ich náhľadov, — ktovie, či sa ten cudzinec raz predsa nezastaví v dedine priamo pred Zápotočného vrátami.

— Aha! — vysmiali sa mi, — takých už poznáme.

Hoci som mal na jazyku ešte tisíc všelijakých slov, nemal som záujem o to, aby som ich presvedčil o opaku. Záležalo mi väčšmi na tom, aby som sa ničím neprezradil. Náročky som sa vypytoval na hory a na Zápotočného horu v Sedliskách. Videli vo mne vážneho kupca a radili mi, koľko môžem najviac za ňu dať, lebo vraj takú má cenu. Tváril som sa, že som im vďačný.

Tak sme došli pod akýsi briežok, kde sa delili cesty.

Tí s čakánmi a motykami pobrali sa jednou, starký chcel odísť druhou stranou a mňa posielali priamo cez vršok. Tak že sa dostanem rovno k Zápotočnovcom do Okružín.

A rozišli sme sa.

Rozišli sme sa, ale ja som na starkého ešte zavolať, keď sa tí ostatní stratili za kopcom.

Reku, mám trochu dohánu, ponúknem ho. Keď sa vrátil, vytiahol som balíček z vrečka a dal som mu ho, aby si napchal do fajočky. Bol to voňavý bulharský tabak, ktorý mi doniesol ten konský kupec z juhu. Starček sa mu náramne potešil.

Takto si musíš získavať ľudí, keď sa chceš od nich niečo dozvedieť. Totiž ešte stále som nepoznal celú tú históriu s koňmi, lebo chlapi ju nedokončili. Za tento balíček

tabaku človek mi narozprával toľko, že som ho podozrieval, že tieto neuveriteľné veci si vyhutuje len preto, aby sa mi zavďačil.

Povedal mi napríklad, že Zápotočný nakúpil veľa koní, a čo jeden, to nebezpečnejší. Hryzú, kopú a nechcú ťahať. I smelému chlapovi sa je ťažko k nim priblížiť. Ale Jano núti Magdalénu, aby im chodila dávať žrať a napájať ich. Celá je od nich dotlčená. Šušká sa po dedine, že jej to robí za trest, že čaká toho s tromi koňmi.

— A Magdaléna? — spytujem sa podlomeným hlasom od tejto hrôzy, ale držím sa statočne, aby som sa neprezradil.

— Znáša to pokorne a nikdy sa nikomu nepožaluje, — hovorí starček ako prežitú vec a pochutnáva si z fajčky.

— Chudina, — vykľzlo mi z úst, lebo som nemohol mlčky znieť oživenú bolesť.

Núkam gazdu, aby sme si na chvíľku sadli konča chodníka.

Sadajúc si, povedal na predošlé:

— To je, to je... chudina je naozaj veľká. To sa nena zdal Maliarik, že takto vydá dcéru. Ale mať je vraj na vine. Pachtila sa za bohatstvom, nuž teraz má.

Kým som si sadal, pokračoval:

— Najhoršie je vari s tými koňmi... Bola v šiestom mesiaci, keď jej jeden ublížil. Ostala ležať v búranici a dieťa prišlo predčasne.

„Magdaléna,“ zahorekovoval som v duchu.

— Magdaléna, — zašeptal som nakoniec toto meno aj hlasno, pričom sa mi začala krútiť hlava, takže mi nakrátko splynuli lúky s horami, nebo so zemou a všetky farby zľiali sa do jedinej.

Človek nedôverčivo pozrie na mňa a chce vedieť, čo mám spoločného s Magdalénou, ktorej meno vyslovujem

nestrežene v takej bolesti. Spytuje sa ma, či azda tiež mám Magdalénu.

— Mal som mať, — vravím a šúcham si dľaň o dľaň.

— No a?

— No a... tiež bola v šiestom mesiaci, keď ju udrel kôň do brucha a potratila.

— Umrela vám hádam pritom?

— Skoro akoby umrela.

Človek sa ma čosi nechápavo vyzvedal, ale nevládal som mu odpovedať. Oprel som si ruky o kolená a zakryl tvár dľaňami. Hoci som tvrdý chlap, vyhrkli mi z očí slzy. Ani jednu starček nespozoroval, všetky vstreballi moje dľaňe. Počul som ho len, ako si pokojne bafká z fajky. Mohol si myslieť, že si tak triem tvár a oči od únavy.

Zaštrngotal poniže nás zvonec a ja som snal ruky z tváre. Blížil sa k nám záprah s vrecami zemiakov na sadenie, okolo ktorého veselo poskakovalo žriebätko. Zahľadel som sa na túto jeho veselosť a uvedomil som si, o koľko dal jemu život menej ako mne, a predsa je samá radosť.

Keď záprah prešiel, človek nadhodil:

— Ale budeme sa musieť rozlúčiť, aby nás tu nezastihol západ slnka. Gazda nemá kedy v robotné dni na posiedky.

Uznan som mu a podali sme si ruky.

Ďakoval mi ešte raz za tabak a želel, aby mi tá moja Magdaléna doniesla nové dieťa miesto toho prvého. Žičí mi vraj, aby som dobre kúpil aj tú horu v Sedliskách, a potom ukázal hrboľatými prstami za vršok, kde sú Okružiny, a tam že nájdem Zápotočnovcov.

Už viacej ľudí som stretol na tejto púti za svojou Magdalénou, a všetci rozprávali mi len o bolesti, akoby sa dohovorili.

Najsamprv ten mladík s úzkymi fúzikmi v okresnom meste. Myslel som, že je to najhroznejšia novina, ktorú mi povedal. Za ním prišiel krčmár v Leštínách. Keď som ho vypočul, presvedčil som sa, že od tej prvej povedal mi novinu ešte strašnejšiu. Naposledy starý gazda dokrvavil ma slovami za balíček dohánu. A som naozaj zvedavý, čo sa ešte stane, kým prídem na miesto.

Šťastie vari, čím väčšia bolesť sa ma zmocňovala, tým väčšiu chuť som cítil stretnúť sa so Zápotočným. Ako som osamel, moje myšlienky stávali sa čoraz triezvejšími a znova som si rozložil pred seba celý plán. Vedel som jasne, že sa s ním biť nebudem a že, keď to bude na mne záležať, pokonám sa s ním podobrotky.

Pustil som sa cez oráčiny hore ústraním.

Spravil som len niekoľko krokov, keď naraz ma ovial tuhý zápach zeme, a tu som trochu postál. Priam ma omráčila vôňa rozvalených brázd. Bol to teplý výpar zhlboka a beľel sa ponad žirnu hlinu. Prišlo mi na um, že práve v tento čas i moje zeme v Turci, i keď ešte len prenajaté, prebúdzajú sa pod čeríeslom. Zahorel som nečakane preukrutnou láskou k nim a zdalo sa mi, že niet

krajšej roboty od sedliackej. Prvý raz v živote zamyslel som sa nad tým, prečo som sa už dávno neprestal túlať po svete a nenadobudol si gazdovstvo. Ale viem, musela prísť žena, aby prebudila vo mne lásku k hrude. Musela to byť žena ako Magdaléna, pri pohľade na ktorú cítil si všetky chuti a vône sedliackeho života.

Pri pohľade na jej ruky cítil si vôňu miesenia chleba. Pri pohľade na jej nohy tušil si vlahu rannej rosy z trávy. Pri pohľade na jej postavu javili sa ti v celej prelesti tvary rodného chotára. Pri pohľade na jej ústa miešalo sa ti materino mlieko so šťavou čerešní. Pri pohľade na jej oči zmäkol si od sily a dobroty, ako mäkne plodné pole pod tichým májovým dažďom.

Už som si bol istý, že Magdaléna a zem sú veci nerozlučiteľné. Už som si bol istý, že ako kedysi pri pohľade na Magdalénu zahorel som opravdivou láskou prvý raz k žene, tak v spojitosti s ňou pri pohľade na brázdy zahorel som opravdivou láskou k zemi.

Mal som sto chutí vysúkať si hneď tu rukávy a začať obrábať pole nepretržite do sklonku života. Bol by som sa k nemu pripil ako pijavica na žily a roky do smrti boli by mi krátke, aby som sa stačil tou prácou dosýta nasýtiť. Nemal som už v sebe ani kvapky tuláckej krvi. Tak ťa vie premeniť ušľachtilá žena.

Lenže teraz nebol čas na rozjímanie. Bránili mi v tom iné starosti.

Starček pred chvíľou povedal, aby nás tu nezastihol západ slnka. Akoby som si jeho slová vzal k srdcu, pozrel som na vršok, za ktorým orali Zápotočnovci, a pobral som sa cezeň na druhú stranu.

Zďaleka som ich už videl a ju som poznal prvú. Stála medzi brázdami a držala za uzdu koňa. Zápotočný stál za ním s dlhou haluzou v ruke. Povedľa neho bolo hodené zlomené bičisko.

Keď som ich zbadal, práve sa Jano rozohnal a udrel koňa tak, že sa celý prehol a podbrušinou dotkol sa hrúd. Neerdžal, ale vydal zo seba zvuk, podobný kvikaniu, až mi to preniklo srdce.

Orali do vršku a kôň im nechcel ísť. Bol to akiste jeden z tých, čo nechceli ťahať. Ale načo si potom do roboty berie zlého koňa? Človek by naozaj uveril, že len preto, aby mohol s ním vyčítať a aby sa musela Magdaléna dívať na muky zvierafa. Čudoval som sa, ako držala uzdu navonok pokojná, len tvár mala chmúrnú.

Akoby boli vstúpili besy do Jana, tak ťal neboráka koňa, že som videl z diaľky, ako mu navierajú po chrbte klobásy. Úbohé zviera sa triaslo a metalo na všetky strany.

Nevedel som chytré, či sa mám rozbehnúť a vytrhnúť mu haluz z ruky, alebo či sa vrátiť do dediny a udať ho pre týranie zvierat. Pot mi vystúpil na čelo, kým som sa rozhodoval, aby som sa neprenáhlil.

Ale potom, čo sa stalo, prinútilo ma bez uvažovania rozbehnúť sa k nemu na oráčinu.

Keď sa kôň ani pri najbolestnejších úderoch nepohol, lebo už bol celkom dobitý, Zápotočný prešiel k jeho hlave a luzol ho dva razy po pysku. Kôň sa vyhodil vysoko do

povetria a vytrhol Magdaléne uzdu z ruky. Zápotočný v zúrivosti zahnal sa na Magdalénu, ale odhodila sa a znova chytila s námahou remence.

— Drž ho! — zaškrečal a vtom už aj ťal, ako bez rozumu, zviera po papuli, po ušiach a očiach.

Kôň sa metal a hľadal záchranu. Hodil sa vše napravo a zas naľavo. Magdaléna ho už nevládala udržať a pustila remence. Kôň sa zahodil ponad ňu a vyvrátil z brázdy pluh. Magdaléna ostala ležať pod jeho bruchom, a stačil zásah kopytom, aby dokonala.

Vtedy som už vedel, čo mám robiť.

Aký som dlhý, pustil som sa dolu medzami. Kým som doletel, koňovi syčala na všetky strany z pysku krv. Ale Zápotočný ho ďalej mlátil a nedbal ani na to, v akom nebezpečenstve je jeho žena.

Kedykoľvek si na to spomeniem, zdá sa mi, že na tej oráčine vtedy, ako sa hovorí, stál sám Kristus, lebo bez jeho prítomnosti bolo by sa stalo niečo strašného.

Jano tak vrieskal, že ma nepočul, keď som utekal. Len keď som sa zastavil pred ním, vyvalil oči od prekvapenia. Pokladal ma vari za zjavenie, lebo ešte i potom sa zahnal na koňa. Vychytil som mu haluz a sotil som ho tak, že sa vyvalil medzi brázdy v bezvedomí. Bál som sa, že si vari zlomil väz.

Skočil som k Magdaléne a vytiahol som ju spod koňa. Až teraz sa pustil do behu a pocválal aj s pluhom celé okolie, akoby mu horela hlava. Keď ho chlapi chytili, neostalo z pluha ani pamiatky, rozdrúžgal ho a rozvláčil.

Mne, rozumie sa, prvou starostou bola Magdaléna.

Už druhý raz som ju oslobodil spod konských kopýt. Už druhý raz som ju takto držal na rukách. Nečakal som na podobné stretnutie. Ako som sa len tešil celé dva roky, že jej vypadnú meričky a že ako povodeň zaplaví jej tvár

šťastie. Ako som sa zavše pristavil medzi hrajúcimi sa deťmi a v ich výkrikoch hľadal som výkrik jej radosti. Lebo som si ho predstavoval taký čistý a úprimný, ako býva detský.

Miesto toho všetkého mal som ju bezvládnú a ohlušenú. Miesto slov na privítanie musel som sa starať, ako ju zachrániť.

Držiac ju v náručí, poobzeral som sa dookola. Hľadal som poľnú studničku alebo pramienok, kde by som nabral vody. Napokon som ho našiel pod krom liešťa a ta som ju zanesol. Položil som ju na zem, nabral do priehršťa vody a obľal som jej tvár.

Ťažko a neprítomne sa preberala. Zasa nechápala chyť-ro veci okolo seba, ako v tú mesačnú noc pod borovicami. Niekoľko ráz otvorila oči a znova ich zavrela, ale si ma nevšimla.

Možno, že si myslela, že je to naraz Jano k nej taký nežný, a nestála o jeho nežnosť. Nevedela, že Jano leží prevalený dolu brázdami. Aby som sa sám o tom presvedčil, obzrel som sa, či nám nie je reku nebezpečný.

Keď ma dlho nepoznávala, prihovril som sa jej:

— Magdaléna.

Najsamprv, akoby šla v tme za nejakým hlasom, dvíhala pomaly hlavu a potom, akoby sa spamätala, otvorila oči a pozrela mi do tváre, ktorú som mal nahnutú nad ňou.

— Peter, — povedala neisto a habkala mi po rukách a pleciach, aby sa presvedčila, či som tam skutočný.

— Áno, ja som to, Magdaléna, — uisťujem ju, — prišiel som, ako som ti sľúbil.

Pri týchto slovách zadržol sa mi hlas v hrdle a jej sa rozliali okolo mihalnic dve slzy. Viem, že nám obom bolo ťažko, ale čakal som, že ma odmení aspoň krátkym úsmevom za to, že som prišiel. Naopak. Čím ďalej, tým me-

ravejšie hľadela do mojich očí. Napokon sa zdvihla a povedala:

— Čo je s Janom? — a hľadala ho po okolí.

Hľadala Zápotočného a mne akoby bol srdce navliekol niekto na ražeň.

— Magdaléna, — povedal som jej vyčítavo, — ty sa viacej staráš o neho ako o mňa? Magdaléna...

— Som mu ženou, Peter, — naznačila zatrpknuto, — a kým som jeho, nesmiem zabudnúť... — Nedokončila, len zažmúrila oči v bolesti.

— Dival som sa, ako ťa pred chvíľou mučil, — pripomenul som, aby sa spamätala.

— I Krista ľudia mučili, a nezanevrel na ľudstvo.

— Ale ty nie si Kristus, Magdaléna, — snažil som sa ju priviesť k rozumu.

— Ja ho len nasledujem, Peter.

— Ty si celkom zošalela, — vyškľo mi z úst, keď som počul, do akej bezmocnosti upadla, a videl jej tupý pohľad dolu na brázdach, kde ležal prevalený Zápotočný.

— Odíď, Peter, lebo ťa zabije. Aspoň ty sa zachráň. Na mne už nezáleží.

Len čo to vypovedala, chcela vstať a vari zo strachu odbehnúť odo mňa, akoby sa bála môjho stretnutia so Zápotočným.

Zadržal som ju a po slabikách som jej zopakoval, že som si prišiel po ňu. Nemala už síl pochopiť to, lebo zostala meravo nezmenená.

Chcel som ju nejako prehovoriť, chcel som ju nejako prebrať.

Začal som jej napochytre rozprávať, že mám v Turci dom a že budem mať časom i vlastné pole. V izbe mám prichystané dve posteľe a že na tej jednej ešte nik nespál, lebo čaká na ňu. Pred oblokmi že nám budú kvitnúť slezové ruže a bazička. V záhrade že je dlhý rad jabloní

a dlhý rad slivák. Popri plotoch rastú višne a orechy. Na niekoľkých stromoch sú truhličky pre vtáčatá...

— Ty nepočúvaš, Magdaléna? — a zbadal som s úžasom, že všetky moje slová sú márne.

Nespúšťala oči z oráčiny, a keď som sa obrátil v smere jej pohľadu, zbadal som, že z brázd sa dvíha Jano Zápotočný a že sa tiež tak ťažko preberá. Stál kolísavo a roz-pamätával sa, kde je studnička s vodou. O chvíľu zamie-ril rovno k nám.

— Zabije ťa, — upozorňuje ma Magdaléna, — nemal si prísť, ja by som to bola do smrti už nejako vydržala.

— Môže ma i zabiť, — odhodlane hovorím, — bez teba i tak mi je nie život nič platný.

— Na druhom svete sa stretneme, — odbavuje ma, — keď nastane náš čas.

— Chcem ťa na tomto svete, Magdaléna. Chcem ťa tu a nedám sa zabiť, ak mi sľúbiš, že budeš mojou ženou, keď nájdem k tomu zákonitú cestu.

A už som aj skočil na nohy, lebo Zápotočný sa blížil. Postavil som sa pevne, rozkročmo a čakal som s vypätými prsami.

Zápotočný prešiel popri nás a zamieril priamo k studničke, akoby nás tam ani nebolo. Zohol si hlavu a oblieval ju vodou. Tiekla mu v cícerkoch po šiji a po košeli. Najviac si čapkal temeno a niekoľko ráz sa nachlípil z dlaní. Vodu dlhšie ločkal v ústach a potom ju vyplul so zvyška-mi prsti.

Už som si myslel, že sa to všetko pokojne skončí, keď vtom, ako bol zohnutý, chytil do oboch rúk kameň, ktorým bol zahataný odtok pramienka, a zdvihol ho proti mne. Stačil som ešte odskočiť od Magdalény, aby aj ju nezasiahol. Nemal som sa čím brániť a Magdaléna to vy-tušila, lebo keď sa rozohnal, aby ma ovalil, tak preni-kavo skričala, že sa ozvena ešte dlho potom niesla cez

hory. Neostávalo mi, iba sa pred ním uhýnať. Ale keď som chcel znova odskočiť, pošmykla sa mi noha, lebo zem bola ešte klzká zjari, a na všetko nešťastie prevrhol som sa dolu brehom. Zápotočný niesol kameň zdvihnutý v ru-kách a videl som zo zeme, ako mi ho mieri rovno na hlavu.

Iste by ma bol smrteľne zasiahol, ale vtedy Magdaléna volala už plným hrdlom o pomoc.

Najsamprv sa zjavil prvý človek s motykou na vršku a rozbehol sa dolu. Za ním utekalo niekoľko chlapov. Po-vychodili aj ženy, čo zbierali v hore haluzinu. Sám ne-viem, kde sa zrazu toľko ľudí nabralo, lebo predtým som v Okružinách nevidel nikoho.

Jano aj tak vyhodil kameň do mňa, ale už nemal v ru-kách istotu a netrafil ma. Kameň sa zgúľal na oráčinu a zastavil medzi brázdami.

Ja som sa chytro pozbieral, takže tí, čo ma prišli rato-vať, ani nevedeli, čo sa vlastne stalo.

Ba Jano celé toto nešťastie zvalil na koňa. Ľuďom dosť duchapritomne vysvetlil, že sa im splašil pri oraní. Mňa vraj kôň zrútil v behu, keď so ho chcel chytiť, a Magda-léna sa preľakla, že zdivené zviera niektorému ublíži.

Tým ich odbavil.

Najhoršie bolo s Magdalénou. Triasla sa ako prút. Tvár jej belela a stydla. Napokon nemohla už povedať ani slo-va, akoby jej jazyk zdrevenel.

Ženy radili odviezť ju hneď domov, aby to nemalo zlé následky.

Istý gazda sa ponúkol, že má voz s volmi na ceste. Od-niesli ju ta a stade zaviezli do dediny.

Jano sa veľmi mylil, keď si myslel, že Magdalénino volanie zakryje výhovorkou. Ešte v ten večer plná dedina bola rečí. Hovorilo sa všade, že človek, ktorý bol pri tej príhode v Okružinách, je tým bludárom, čo sľúbil Magdaléne, že si po ňu príde. Ostatné sa už ľahko domyslelo.

Najhoršie bolo, že Magdaléna ťažko ochorela.

Rozhodol som sa, že neodidem z Leštín, kým nevyzdravie. Musel som mať bezpečie a musel som počuť od nej posledné rozhodné slovo. Uznával som, že vtedy pri oraní nevedela si dať chytrou veci dokopy. V tom zmätku a prekvapení ťažko jej bolo vyniesť nad sebou rozsudok bez dôkladného uváženia. Hoci viem, že už vtedy bola tajne rozhodnutá len pre jedno, odísť naveky so mnou.

Zvesti o jej chorobe a uzdravovaní nosil mi malý, chudorľavý dedinčan do krčmy, kde som sa ubytoval. Zakaždým som mu zaplatil deci, lebo tak sme sa dohovoriť. Pretože si vypil rád, usiloval sa chodiť čím častejšie. Tak som vedel o každom Magdaléninom dychu.

Rozumie sa, neboli to zvesti radostné. Sám na vlastné oči som videl, ako niekoľko ráz viezli lekára. Povrávalo sa napospol, že Magdaléna už z toho nevyjde. Ba istého večera bola tak zle, že sme všetci v krčme sedeli skrúšeni. Nik nepil, hoci každý mal sklenku pred sebou. No najtrpkejšie bolo mne.

Ustavične som si predstavoval svoje malé gazdovstvo v Turci. Ustavične som s tým gazdovstvom spájal svoje predsavzatie, že sa vzdám blúdenia po svete a nadobud-

nem si kútik, kde by sa ona mohla uchýliť so svojimi vlastnosťami. Teraz som ho už mal, a strácal som zasa ju. Stále som mal pocit, že sa zadúšam, lebo mi nepokoj zahatával dych v hrdle.

Moje polozenie zhoršilo sa ešte tým, že do Leštín prišla Magdalénina matka hneď, ako sa dozvedela o nešťastí. Sprvoti mi len od ľudí odkazovala, aby som vzal žobrácku palicu a vrátil sa do horúceho pekla. Všetku vinu zvalovala na mňa, v jej očiach bol som najhorší človek. Ani s Magdalénou nemala zľutovania. Takého gazdu vraj by iná na rukách nosila, za najšťastnejšiu ženu by sa pokladala. Nemusí žiadať ani chleba, ani groša. Do samých hodvábov by ju vyobliekal, ale ešte aj tým mu zjedá srdce, že nosí len to oblečenie, čo si od rodičov z domu doniesla. Pije ho sťa pijavica. Akože sa nemá krv v ňom búriť!

Maliaričkine slová nepripúšťal som si veľmi k sluchu. Húdla vždy to isté. Lakomosť a ctižiadost vyostrovali sa u nej s vekom. Nemala a pri jej vlastnostiach ani nemohla mať čo len za náprstok dobrej vôle riešiť veci ľudsky. Zápotočného majetok jej nebezpečne zahmlil zrak.

Hneď pobadala, že jej reči a odkazy majú na mňa slabý účinok. Preto sama prišla za mnou. Popýtala krčmárku, aby ma priviedla z izbietky, čo som mal prenajatú.

Neodporoval som, hoci mi vopred bol jasný zmysel i výsledok nášho stretnutia.

Snažil som sa ovládať a pokojne som povedal:

— Dobrý deň.

Neodpovedala na pozdrav, len mykla plec a premerala si ma od päty po hlavu. Uvelebila sa v krčme za prostredný stôl, kde sedávali vzácnejší hostia, a hánkami prstov vyzývavo klopkala na dosku.

Stál som konča výčapu a čakal. Pritom som si všimol, že ani strach o dcéru jej nebránil, aby sa nevyobliekala do šiat, ktoré by ctili Maliaričkin dom. Na ruke mala ťažký

prsteň a v lone bielu šatôčku z jemného batistu, ktorú žmolila prstami.

— Nazdávam sa, že mi chcete niečo povedať, — vravím a pretínam ľadovú stenu, ktorú medzi nás pochopiteľne postavili udalosti.

— Chcem, — prisvedčila, ale nevlúdne, až zlostne. — Mám na to právo, som jej matka. — Vydýchla. — Nemôžem ťa ani za človeka pokladať, keď si vniesol do nášho i Janovho domu toľký rozbroj. Teraz hádam už budeš mať dušu na mieste, keď jej nebude na svete. Veď ty si ju o život pripravil. Že sa nehanbiš ukazovať sa ľuďom na oči! — Vstala a rozhodila ruky proti mne ani jastrab krídla, keď sa hádže na korisť. — Akáže hanba takému popolvárovi?! Dnes tu, zajtra tam. Netrápi ho svedomie, že mu za hriechy prst boží pri najbližšej búrke chalupu podpáli, alebo že mu za priestupky proti poriadnym ľuďom príval úrodu odnesie. Ľahko takým popolvárom — niktošom!

Smelo som pokročil od výčapu k nej, aby som zastavil jej hanobnú reč. Nikdy v živote som sa ničoho podlého nedopustil, aby ma mohla urážať takým ponižujúcim spôsobom.

— Je pravda, že nemám taký majetok ako Zápotočný, — bránil som sa, — lenže človek nie je človekom len podľa imania. To by bola pre život falošná, neprimeraná miera. Sú isté ľudské vlastnosti, ktoré majú cenu veľkého bohatstva, a na to ste zabudli. My dvaja s Magdalénou dávame prednosť týmto vlastnostiam pred leštinským chotárom. Jedine my dvaja máme právo rozhodnúť o svojej budúcnosti, lebo sa rozhodujeme dobrovoľne, bez násilnosti a čistým srdcom.

— Ach! — vykrikla Maliarička. — Lotor lotrovský, naničhodný!!! Žandarmi ťa dám vyviešť z dediny. — Obrátila sa ku krčmárke, hľadajúc u nej uznanie. — Čo je to

za človek-beštia, keď ani pri Magdaléninej smrti nevstúpi do seba?

Krčmárka sa náročky odvrátila a pokročila zavrieť okno, aby Maliaričkin krik zbytočne neupozorňoval chodcov na hradskej, že si ostrejšími hlasmi vybavujeme veci medzi sebou.

— Iný by sa už bol dávno dovtípil, ale on nie a nie sa hnúť stadeto. — Triasla sa od hnevu. — Magdaléna je Zápotočného žena, nuž neviem, načo tu vyčkávaš? — oborila sa na mňa ešte prudkejšie. — Neskoro ti prišlo na um prísť si po ňu, ty, ty — hrdo zodvihla hlavu dohora, — ty tulák-popolvár!

Neviem, ako sa jej vplietol do myšlienok ten popolvár, ale mal som naozaj s ním niečo spoločného. Každý musí uznať, bola to ťažká úloha Popolvárovi z rozprávkového sveta postínať vojsko ježibaby, premôcť troch drakov a odňať moc Železnému Mníchovi, ale omnoho ťažšie bolo mne, popolvárovi dnešných čias, vyslobodiť Magdalénu z moci jej matky a Zápotočného, lebo mne chýbal zázračný palošík. Namiesto neho mal som iba svoje svedomie, odhodlanosť a nesmiernu lásku, za ktorú bol som ochotný dať život.

No v krutej podobe zjavili sa mi veci až vtedy, keď rozlútená Maliarička odišla. Magdaléna bola oddelená odo mňa možno navždy. S poslednými silami zápasila v Zápotočného dome a ja som nemal ta prístup, sťa do zakliateho zámku. Moje položenie sa naozaj dvojnásobne zhoršilo po príchode Magdaléninej matky do Leštín. Ona spretrhala všetky moje nádeje.

Chcel som Magdalénu aspoň naposledy vidieť, ale Zápotočný to nedovolil. Mohol som sa ta dostať násilím, ale videlo sa mi nevhodným robiť výtržnosti pri jej smrti. Bol som už aj pred ich vrátami, kde ma odprevadila krčmárova žena, ale mňa nepustili dnu. Aspoň cez oblok som

chcel na ňu pozrieť, ale obloky boli bedlivo zastreté. Za tým jasne nasledovalo, že keby umrela, nedovolili by mi pozrieť ani na mŕtvu. Už ma aj také myšlienky zapokúšali, že by som podplatil hrobára, aby mi hrob v noci potajomky otvoril. V podobnom zúfalstve dopustí sa človek najnemožnejšieho.

Práve som takto uvažoval a presviedčal sa, že mi nebude dochodiť nič iného, keď vtom pribehol dedinčan. Celý bledý a ustrašený horko-ťažko vyjajkal, že už poslali po farára.

Chlapi v krčme pokývali hlavami, že sa to dalo čakať, ale ja som vyšiel za ním von s úfnosťou.

Tam som sa ho povyzvedal, či by mi farár nejako neumožnil vidieť ju, lebo práve takáto myšlienka mi osvetlila rozum.

Dedinčan ma ochotne zaviedol na faru. Chytil som sa tejto možnosti, ako sa chytá topiaci šíp.

Farára sme zastihli ešte doma.

Prijal ma veľmi láskavo, vypočul ma s pochopením a dojímavou ma povzbudzoval.

— Želiam sám za Magdalénou, — povedal, — bola to dobrá a pobožná žena.

Medzitým sa chystal a ja som ho čakal postojacky. Hoci sa náhlil, ustavične ma utešoval a priznal sa, že jemu jedinému sa Magdaléna zverila so svojim ťažkým životom.

— Bola to žena veľkej a silnej viery, — doložil.

Potom vzal zo stola modlitebnú knižku, potisol si ju o hrud' zloženými rukami, privrel oči a modlil sa:

— A nech si ju teda takú boh prijme do svojej milosti. Nech sa jej duši uľaví v jeho kráľovstve. Nech jej utrpenie zmení sa v radosť radostí tam vo večnej sláve. Nech jej dobrota nájde odplatu u Hospodina. Nech jej bázeň a pokora svieti svetlom hviezd v nebesách. Nech jej láska a čistota nájde si miesto v čistote a nepoškrvnenosti anjelov. Nech jej ľudskosť a viera prenikne naše srdcia, aby už viacej neskrývali krutosť a bezbožnosť. Amen.

Ako dokončil, pobrali sme sa hneď von, lebo sa náhlil k Magdaléne, aby mohla ešte prijať poslednú večeru Pána. Kráčal som popri ňom pevnými krokmi bývalého skupovača v nádeji, že sa mi podarí zachytiť aspoň jej posledný pohľad.

Hoci som bol vždy statočný chlap, od istého času ustavične ma prenikala väčšia a väčšia ľútosť. Nech sa nik ani nečuduje, bola to bolesť nad bolesť. Bez Magdalény

nemalo zmyslu vrátiť sa do rodného kraja. Bude zasa najlepšie, keď sa znova pustím do sveta a keď každý deň privíta ma nové mesto a nová dedina. Keď zo severu bude ma volať juh, a keď z východu ma bude volať západ. Budem tak zabúdať a budem blúdiť do sklonku života. Viem, že budem trpieť všetkými mukami sveta, ale nesiahnem si ani nožom na žily, ani povrazom na hrdlo. Chcem statočne vydržať a prejsť všetkými skúškami života. Nijaká ľarcha nebude mi dosť veľká, aby som ju bez reptania nezniesol.

Ale jedno som si z celej duše žiadal, aby Magdaléne po smrti dal boh v nebi rozsievať z meričiek požehnanie na ľudí. A aby som ju potom našiel s tými meričkami, keď príde môj čas.

Duchovný otec dôstojne vkročil do Zápotočného stavania a s takou istou dôstojnosťou zastavil sa prostred izby, kde ležala Magdaléna.

Vstúpil som spolu s ním, ale hneď som zbadal, že to vyvolalo v prítomných pohoršenie.

Miestnosť bola temer preplnená ľuďmi. Ako sa dalo očakávať, boli tam najbližší príbuzní oboch. Poznal som z nich iba Janovu sestru, ktorú som mal príležitosť vidieť nedávno s lekárom. Poznal som i Jožka Greguša z Vyšného Kubína a Magdaléniných rodičov.

Aby zabránil nedorozumeniu, farár sám ukázal na mňa a povedal:

— Dovedol som ho ja, lebo sa vám patrí necítiť nepriateľstva v tejto chvíli.

Všetci bočili odo mňa ako od zloducha. Jediní Greguš a Magdalénin otec prišli mi podať ruky.

Magdalénin otec chytil ma popod pazuchu a chcel ma zaviesť k chorej. Ale Zápotočný mu zastúpil cestu a bolo vidno, ako sa mu pod lícami vozila sánka, čo zatínal zubami.

— Nepatrí sa ti, syn môj, — hovorí otec, — robiť pobúrenie.

— Tu rozkazujem ja, — odpovedal rozhodne, — okrem zavolaných nikoho tu netreba.

Zamiešal sa i farár medzi nás, navonok síce láskavo, ale tušil som víchor, ktorý zahučal od tvrdých Zápotočných slov v jeho hrudi, a povedal:

— Je to vôľa božia.

— Toto je dom Zápotočného a tu sa bude plniť vôľa moja, a nie vôľa božia, — odsekol.

Farár zbledol pri tomto výroku a rozhorčene ho napomenul, že nedôjde požehnania.

— Mám dosť všetkého, — v hneve odvrkol, — a volali sme vás vlastne k Magdaléne.

Videl som, že farár by bol najradšej odišiel spod tejto strechy. A videl som aj to, že Magdaléninmu otcovi sa rozpálili do červena oči od žiaľu. Ja som sa tiež musel krotiť, aby ma neopustila rozvaha.

Farár si napokon sadol k Magdaléne a odbavil si povinnosť pri umierajúcej.

Vzdialili sme sa a čakali sme všetci v tichosti. Keď farár vstal od postele, znova sme sa priblížili. Šli sme skoro po prstoch.

Farár odchodiac povedal Zápotočnému:

— Nechcem ti robiť výčitky, ale ty si ju vlastne zabil.

Magdalénina matka dala sa do hlasitého plaču. Trhala si konce šatky, čo mala na hlave. Rozpínala prsty a tísila si ich v zúfalstve do úst. Greguš ju chytil a tíšil.

Nemohol som sa zbaviť pocitu, že matkino zúfalstvo ani tak nevyvoláva náhla smrť dcéry, ako skôr myšlienka, že Magdaléninou smrťou Maliarikovci stratia zaťa-boháča.

Všetci odstatní hľadeli skormútení na posteľ.

Magdaléna si zvrátila hlavu napravo, zasa naľavo. Súfala ju po hlavniciach, akoby si nemohla nájsť miesto. Naraz prudko vydýchla, vypála sa a klesla nazad do perín.

Počul som, že jej matka vykrikla, ale nedbal som o nikoho. Odtisol som Zápotočného a priskočil som k posteli.

Ležala nehybne a asi s takým úsmevom, s akým som chcel, aby ma u nich vo dvore privítala. Oči mala zavreté a bola bledá ako stena. Ruky jej odpočívajú studené

pri bokoch. Zdalo sa mi, že sa už s nami rozlúčila. Musel som si stlačiť sluchy medzi dlane, lebo sa mi šla hlava rozskočiť. Zmätený som behal zrakom po jej tvári. Napokon zastavil som sa jej na perách, a len teraz som zbadal, že ich má červenkové. Ako som ich zazrel, začali vlievať do mňa nádej, že Magdaléna neumrela a neumrie. Takto mi to vari dal život vedieť. Prihovoril sa mi tým červeným malivom na jej ústach. Vzápätí pocítil som akoby vnuknutie, akoby mi niekto dával dobrú priateľskú radu, žeby som odišiel a nerobil pohoršenie. Zápotočný beztak už kráčaľ k posteli, aby sa so mnou pokonal.

Vstal som, nebadane som si vzal klobúk a vytratil som sa do noci.

Práve som prechodil cez pitvor na pavlač po odchode zo Zápotočného izby, keď sa mi začali natiskať nové myšlienky, čo si mám ďalej počať. Nevedel som, či sa vrátiť medzi chlapov do krčmy, či sa bezúčelne túlať po dedine, alebo či si sadnúť niekde do záhrady na starý peň a tam dočkať ráno.

Nevedel som si poradiť s návalom citov v sebe. No sotva by si vedel poradiť ktokoľvek z ľudí na svete. Bolo to ťažké, nekonečné trýznenie. Najhoršie je, keď sa v takomto položení cíti človek všetkými opustený. Nemal som tam skutočného, opravdivého priateľa. Možno, že sa vám bude zdať nepriliehavé, že v najkrušnejšej chvíli spomenul som si nie na niekoho z ľudí, ale na svojho gaštanového tátošika, na svojho jediného verného druha. Videl som aj cez tmu, ako ma hľadá očami, ako by si rád pritisol teplú šiju na moju doráňanú hrud' a utišil mi v hĺbke rozbúrené srdce. Ako priťahovaný jeho očami, pobral som sa rovno z pavlače za ním. A vtom, naozaj na neuverenie, počul som zaerdžať koňa v blízkosti. Zbehol som dolu schodmi do dvora, a tu sa erdžanie zopakovalo. No teraz som už jasne rozoznal, že vychodilo zo Zápotočného stajne. Hádam sa len neodtrhol môj gaštanový a hľadájúc ma, nezablúdil medzi Janove kone? Ani som dlho neuvážoval, pobral som sa za hlasom.

Dvere na stajni boli otvorené a na stene visel lampáš. V úchytke som prebehol pohľadom po chrbtoch a hlavách zvierat. Ale nie, nebol medzi nimi môj tátošik. No

jednako vošiel som dnu, ale už prvým krokom vyvolal som medzi zvieratami zmätok. Môžbyť, že sa im zdalo, že je to Zápotočný, lebo keď som sa im prihovril, utíšili sa. To s ním tak vchodil strach všade, kde vstúpil.

Vedel som, že sú to kone planiny, čo kopú a hryzú, ale skúsil som prejsť pomedzi ne. Len jeden sa odhodil a vrazil do kola. Ostatné znášali moju prítomnosť bez bojovnosti.

Napokon našiel som tam aj toho domláteného v Okružniách. Jedno oko ma vytečené a veľkú jazvu na papuli. Po bedrách a chrbte mal šlahy a chvela sa mu srst'.

Keď som mu pozrel na uši, hneď som poznal, že je to ten, čo ho prepašoval z Poľska. Iste ho preto tak dokalil, že bol jedným z našich troch gaštanových koní. Dobil ho tak neľútostne z nenávisti k tej trojke, ktorá bola znakom nášho stretnutia s Magdalénou.

Tľapol som ho, neboráka, po stehne a pobral som sa von. Nenachodil som nikde pokoj. Obava o Magdalénu hnala ma z miesta na miesto. Hoci som veril, že mi život chce pomôcť a pomôže, lebo je spravodlivý a mocný, trápilo ma, čo bude ďalej, keď Magdaléna zostane žiť. Kde je východisko z tej preukrutne zmotanej spleti, kde sa končí reťaz prekážok a trápenia?

Ešte raz som pozrel do okien Zápotočného domu. Boli zastreté a za nimi, nedalo sa vedieť s istotou, či v tej chvíli práve ožívala alebo umierala Magdaléna. Pritom ma na nevydržanie mučila skutočnosť, že som nemal ani právo, ani moc čo len zostať blízko nej, lebo zákonite patrila inému. Hoci ma zaplavovali besy myšlienok sťa divé prívaly, jednako bolo sa treba chlapsky ovládať a s rozvahou vyčkať do nového rána. Viem, že pre všetkých v izbe bol som cudzí, dotieravý a bezočivý mužský, ale nemohol som sa vzdať Magdalény za nijakú cenu na svete v mene našej hlbokej a trvajúcej lásky, a potom

i preto, že som ju musel vyslobodiť z pekla, do ktorého ju uvrhol Jano Zápotočný.

Napokon s ťažkým výdychom pobral som sa von zo dvora.

Tmavé jarné nebo viselo nízko a smutne nado mnou. Obťažkané výparmi z dažďov, bezvládne oddychovalo po vrchoch. Ťahalo sa ukonané po chrbte oblakov, ako ja, ukonaný do nevy povedania, ťahal som sa po blatnatej ceste.

Hoci ma to stálo mnoho utrpenia, hoci som musel prejsť horami prekážok, som rád, že som vytrval a nezradil v sebe človeka. Môžbyť preto, že som sa nesprenoveril ani jednej z dobrých ľudských vlastností, odmenil ma život po zásluhe dobrým. Tej noci stal sa akoby zázrak.

Keď som bol odišiel od Magdalény, vrátil som sa do krčmárovoho bývania a tam som presedel až do rána na peľasti postele v prenajatej izbe.

Niekoľko ráz ma prišla pozrieť krčmárova žena a za každým sa ma spýtala, či niečo nepotrebujem. Po dedine sa vtedy večer rozšírilo, že Magdaléna dokonáva, nuž bála sa o mňa.

— Trochu čiernej kávy, keby ste mi mohli, — raz som jej povedal.

Len čo sa zvrtila, už som ju mal na stole.

— Už nič? — spýtala sa a súcitne sa ma dotkla očami.

— Už nič, — vravím a ďakujem jej.

— Keby vám predsa niečo bolo treba, zabúchajte len tu na túto stenu. Spíme hneď v susedstve a ja mám čujný spánok. Prídem vo chvíľočke.

— Nie je príjemné niekoho strhávať zo sna, — vravím jej, — možno, že sa aj tak obídem.

— Len vy zabúchajte, — posmelila ma ľudským a dobrotivým úsmevom, — my sme na to naučení, nám by sa ani noc nerátala. Viete, ako je to pri krčmárstve.

Cenil som si jej účasť na trpkom osude Magdaléninom, a tým i na osude mojom. Lenže to nezmenilo nepokoj

a obavy vo mne. Pozrel som na ňu aspoň vľúdnejšie.

— Ďakujem vám teda. Ale najradšej by som zaspal a o ničom nevedel.

Zasa sa tak matersky na mňa usmiala.

— Káva vás utíši, možno, že zaspíte.

Káva ostala stáť nedotknutá a ja som prebdel celú noc sediačky.

Ťažko som privítal brieždenie a ťažko sa mi zarezalo svetlo do očí, keď sa rozvidnelo. Ale rané svetlo aspoň to dobré mi donieslo, že zmiernilo v mojej mysli Magdalénin obraz. Celú noc som ju videl stuhnutú a okolo nej horieť sviece.

Bolo teda ráno.

Pohol som sa z peľasti postele a pokúsil som sa urobiť prvý krok. Nohy som mal stfpnuté a pretínala ma zima od celonočného meravého sedenia. Začal som chodiť po miestnosti, aby som sa trochu zohrial. Zvuky mojich krokov boli prvými zvukmi, ktoré som počul toho dňa.

O chvíľu potom otvorili aj výčap a tu celý dom ožil. V krčme sa striedali ľudia a ku mne doliehala ich vrava. Chcel som ísť medzi nich, ale odradila ma od toho moja tvár, ktorej som sa sám zľakol v zrkadle. Chodil som ďalej sem a ta a díval som sa oblokom na rozorané leštinské polia, poukladané v pásikoch po temene kopcov.

Medzi takýmito by spočívalo telo mojej krásnej Magdalény. Medzi takýmito rozpadlo by sa jej dobré srdce. Medzi takýmito premenila by sa v prach. Videl som ju pod príchlopom hrúd, akoby sa chcela vzoprieť a nájsť si niekde inde miesto. Povedzme, v letnom úslní na cestičke medzi obilím a ja aby som jej vyberal zamotaný klas zo žltkavých vlasov. Ale nevládze už rozhodovať o sebe, lebo smrť ju pripravila o všetku silu.

— Magdaléna... — hovorím nahlas a počúvam, ako zvuk tohto slova previevajú moje ťažké vzdychy.

Stál som zahľadený proti obloku a chrptom do dverí, keď naraz niekto otvoril, vošiel a vyrušil ma z dumania. Prudko som sa obrátil.

Krčmár s roztvorenými rukami bežal proti mne, chytil ma za plecía a kričal mi do tváre:

— Žije... Žije... Žije...

Nebolo mi treba vysvetľovať, že ide o Magdalénu. Po cit tichej radosti prenikol mi myseľ, ale v tej istej chvíli som pobadal, ako sa kolíšem od vysilenia.

Za krčmárom vošla dnu aj jeho žena a utierala si zásterou slzy.

— Čo plačeš? — spýtal sa jej. — Tešiť sa máš.

— Veď, — slabikovala vzlykajúc, — to ja od radosti.

Abý som mohol celkom uveriť v tento zázrak, vyzvedám sa:

— Kto vám to vlastne povedal, že Magdaléna žije?

Vtedy som sa dozvedel, že s touto zvestou pribehol dedinčan, čo robil službu vlastne mne. Hoci to sem teraz ani nepatrilo, nemohol som sa na neho hnevať, vraj taký bol naradovaný, že si hneď rozkázal na môj účet liter pálenky a častuje každého, kto vkročí do krčmy. Chápem, že v každom človeku sa prejavuje radosť iným spôsobom. Keby si bol rozkázal v tej chvíli celý sud, nemal by som nič proti tomu. Veď život Magdalénin stál mi za celý svet.

V náhlivosti som sa umyl, učesal a s klobúkom v ruke vybral som sa bez meškania do dediny.

Všetci si istotne mysleli, že idem k Zápotočnému, ale šiel som inde. Šiel som k duchovnému na faru, keď sa ukázalo, že je ochotný poradiť a pomôcť. A inak nemal som toho veľa na výber.

— Vitajte, — už zďaleka na mňa volal a šiel mi na proti.

— Dobré ráno, duchovný otče, — pozdravil som sa.

— Čo mi nesiete, syn môj? — a stisol mi ruku.

Povedal som, že veľmi potešujúcu novinu.

— A to? — spýtal sa.

Ako zadychčaný, ponáhľal som sa vydať ju zo seba.

— Magdaléna žije.

Pri týchto slovách naširoko rozsvietili sa farárovi oči, vydýchol blažene a skoro ma oblapil. Ale potom mu znova oči zhasli, tvár zväžnela, a túto náhlu zmenu nemohol som nijako pochopiť. Vysvetlil mi ju prvou vetou, ktorú povedal.

— Vlastne bolo by jej lepšie bývalo mŕtvej, hoci viem, že tým vám zaviňujem zármutok, — priznával sa.

— Práve preto som prišiel, — hovorím mu, — aby ste vy, ako duchovná osoba, poradili a rozhodli, čo by sa malo robiť.

— A o čo vlastne ide? — dal mi otázku.

— Nie je možné, aby sa Magdalénin krutý život opakoval, a preto sa ponúkam, ak som príčinou jej utrpenia, že i za cenu najvyšších svojich bolestí vykonám všetko, aby Magdaléna mohla žiť, ako si zaslúži. Odhodlal som sa na to cez poslednú noc.

Farár sa zamyslel, poukladal si svoje knihy na stole a potom sa zahľadel na mňa. Skúmal ma pohľadom a va-

ri chcel vedieť, či som naozaj taký statočný chlap, aby som zniesol to, čo mi teraz navrhne.

Bol som naozaj odhodlaný urobiť všetko pre Magdalénu. Keď som si predstavil doterajšie jej trápenie, bol by som sa dal zabiť hneď na mieste, ak by som ju tým vykúpil. Väčšiu obeť nemohol nik odo mňa žiadať a nebál som sa ani tej. Bol som teda pripravený.

Farár hovorí:

— Je jediné východisko, aké by sa páčilo bohu. Zavoláme Zápotočného a vy mu tu na svoju česť a svedomie vyhlásite, že odídete z tohto kraja a že sa už nikdy do neho nevrátite... a teda, že sa navždy zriekate Magdalény.

Nemusím spomínať, že mi pri týchto jeho slovách bolo tak, akoby zatínal do mňa sekeru, alebo akoby mi po kúskoch odstrihoval mäso z tela. Dalo mi hodne roboty, kým som sa premohol a spamätal.

Na mne nesmelo záležať. Veď išlo o Magdalénu.

Pozrel som konečne s odhodlaním duchovnému do očí.

— No, syn môj? — a čakal odpoveď.

Odpovedal som mu s triaškou v srdci:

— Nech sa stane. Nech je Magdaléna vykúpená a nech jej šťastie je také veľké, aké veľké bude moje utrpenie bez nej.

Duchovný otec dojatý podal mi ruku a stisol mi ju na znak toho, že je spokojný s mojím chlpským výrokom.

Hneď poslal kostolníka po Zápotočného.

Tu postavil som si ja podmienku: že Zápotočný musí sľúbiť, že Magdaléne už nikdy viacej neublíži a že bude s ňou žiť, ako sa patrí na človeka.

Ledva sme sa o tomto dohovorili, vrátil sa kostolník, ale sám.

Gazda Jano Zápotočný odkázal, že do jeho domácnosti

nikoho nič, a že Magdaléna bude mať taký život, aký si zaslúži.

Duchovnému otcovi prehĺbili sa vrásky medzi obrvami. Zachmúril sa mu zrak a zaťali pery. Trvalo chvíľu, kým začal hovoriť. Krútil hlavou, že Jano je už celkom stratený človek. Jeho nebohí rodičia zhrozili by sa vraj, keby ho takého videli.

— Chcel som dobre, — hovorí mi, — a vám ďakujem, že ste mi dôverovali. Nezabudnem to.

Chvíľu sme ešte spolu sedeli, ale potom nás vyrušili cirkevníci, ktorí prišli s krstom. Novonarodený občan leštinský pustil sa do plaču krstnej materi na rukách a tu sme sa zdvihli.

Farár ma prosil, aby som ešte neodchodil do Turca. Ak mi vraj len trochu čas dovolí, aby som počkal. Dúfal, že Zápotočný vstúpi do seba a že sa bude môcť s ním rozumne pohovárať. Ak nie s ním, tak si dá zavolať jeho sestru, ktorá má tu tiež veľké gazdovstvo po rodičoch, a popýta ju, aby brata obmäkčila. Bola to dobrá a šľachetná osôbka, povahove pravý opak Jana Zápotočného.

Odišiel som teda z fary, ale zostal som v Leštinách.

Magdaléna sa pomaly zotavovala.

Sám som vyhľadal v okresnom meste lekára, ktorý ju liečil, a prosil som ho, aby si dal záležať na jej zdraví.

Pri tejto príležitosti stretol som mladíka s fúzikmi. Veľmi ma prekvapilo, keď mi rozprával o celej veci tak zreteľne, akoby bol býval v Leštinách a priamo v dome Zápotočného. Priznal sa, že k nim do domu chodí istá ženička a že pridá vždy aj niekoľko slov o Magdaléne.

— Veď ženy rady klebetia, — zasmial sa.

Prikyvoval som mu a počúval ho ďalej.

— Vidíte, — pokračuje, — a tak neprestajne viem všetko o nej. Najnovšie i o vás.

Zasmial sa a dávajúc svojmu smiechu zvláštne zafarbenie, pozrel mi šibalsky do očí.

Ani sa ho nevyptujem, čo o mne vie, hovorí sám a dosť ochotne.

— Robili ste sa, akoby nič, — vyčíta mi, — a naraz sa ruvete s Janom v Okružinách. (Významne žmurká na mňa.) Ale aj dnes sa ešte oddá pre ňu ruvať. Povedzte, je ešte stále taká krásna? Ale čudujem sa vám, že ju pokúšate, keď je vydatá. Viem, nepriznali ste sa, mali ste ju už od detstva rád. Musíte byť tvrdohlavý chlap, keď to tak dlho vydržíte. So mnou je to síce podobne, ale len preto, že žijem tak blízko nej. Ozaj, aby som vám nezapovedal. Koncom mesiaca odchodím až na maďarské hranice. Magdaléne odovzdajte pozdrav. Škoda, že ju ten katan dostal. Keby si nebol dával taký pozor, iste by

som mu bol črevá vysnoval. Viete, že Magdalénu najprv zneuctil, aby ju donútil vydať sa za neho? Podlo a násilne sa jej zmocnil. Plúca sa mi driapali, keď som sa to dozvedel. Dobre si to vyšpekuloval. Pravdaže, potom nemala iného východiska, len stať sa gazdinou na jeho majetku, aby zakryla hanbu. A keď bola v šiestom mesiaci, potom ju pošle medzi splašené kone. Viete, že dieťaťko sa predčasne narodilo? Aký oplan!

— Viem, — dosvedčujem a chytá sa aj mňa jeho rozhorčenie.

— Oplan je to nefudský, — až sa trasie v hneve, — poškvрниť takú krásu!

Zamyslí sa trocha a stíchne. Hľadá po námestí okresného mesta, medzi dláždením ktorého zrkadlia sa kalúžky vody. Ako prestupoval, zavadil o skalu a hral sa s ňou koncom topánky. Vyčítal som hneď, že akosi skrotol a že jeho bývalá bojovnosť nie je už na predošlej výške. I to som zbadal, že jeho vtip stratil ostrosť, hoci aj teraz sa ešte rozohnil a zažartoval si.

— Vám čosi je, — vyrušujem ho z dumania.

— Uhádli ste, — vyježí oči proti mne.

— Môžem vedieť, čo vás vlastne trápi?

— Všeličo, — dostal som vyhýbavú odpoveď.

— Hádám si zaslúžim, aby ste mi dôverovali.

— Nie veľmi, — ukladá slová obozretne, — ale ak nasilu chcete, poviem vám i to.

— Len povedzte.

Priznal sa bez ďalšej váhavosti, že teraz ho mrzím ja. Nejde mu vraj do hlavy, že som sa tak vedel pretvarovať a vlastne že v celej príhode hrám hlavnú úlohu. Ešte i na moste, keď sme sa pred niekoľkými dňami stretli, robil som sa vraj, akoby ma to nezaujímalo. A potom sa vykľul čert z vreca. Nemá síce tušenia, čo zamýšľam, ale s jedným si je načisto: jeho snaha stratila už význam.

— Aká snaha? — zaujímam sa.

— Chcel som pomôcť Magdaléne ... a teraz som už i tu zbytočný.

Chcel pomôcť Magdaléne, ale nepredpokladal, že má v srdci mňa. Touto skutočnosťou je celkom odbavený. Priznal sa, hoci mi predtým tvrdil, že mne by ju dožičil, teraz sa vraj presvedčil, že je to inakšie a že sa mylil. Na Zápotočného sa vraj len jedoval, ale na mňa žiarli.

Uistil som ho, že ani tým nie je tak ľahko, na ktorých žiarli a na ktorých sa hnevá. Možno, že trpia dvojnásobne. I Zápotočný že sa zožiera a trpí ako v pekle.

— Tomu to doprajem, lotrovi, — vydýchol si s uľahčením a prihladil si fúziky, — aby ho síra ohnivá páčila!

Napomínam ho, aby tak nevyklínal. Lenže táto moja rada ho ešte väčšmi rozrušila.

— Viete, čo jej včera urobil? — srši, ale s istou uhladenosťou mestského pánika, — vlastne vy bývate v Leštínách, budete to istotne vedieť.

Uistil som ho, že som odišiel z domu včasráno a nemám o ničom ani tušenia.

— Tak teda dobre, — a začal rozprávať.

Leštinianka, čo k nim chodí, hovorila, že sa Magdaléna už natoľko pozbierala, že vyjde na dvor, pred dom a do záhrady. Hoci ani teraz nepovie krivé slovo o svojom mužovi, ľudia akosi všetko vedia. Čiesi nevolané uši vypočuli, ako sa žalovala farárovi, že sa nemôže hnúť, lebo Jano v každom jej pohybe vidí zlý úmysel. Dúfala, že sa azda polepší po tom jej umieraní. Ale znova začal vyčínať s koňmi. Zvieratá poznajú už aj jeho dych a zďaleka sa trasú pred ním. Nemôže sa už ani on sám priblížiť k nim. Práve tejto noci sa odtrhol ten, čo ho domlátil v Okružinách, a utiekol. Nočný strážnik ho chytil a doviedol nazad. Zápotočný podozrieva Magdalénu, že ho odviazala a že to má byť dohovorené znamenie s tým tulákom.

— Odpusťte, — ospravedlňuje sa, — že som vás pomenoval tulákom, ale Zápotočný sa tak vraj vyjadril.

— Nestojí za odpytovanie, — hovorím úmyselne vľúdne, — ja sa neurazím pre takú maličkosť, len aby sa mi horšie nestalo.

Usmial sa nútene a pretrel si tenké fúziky, ktoré sa držali nad vyšnou perou ako šidielko.

Tu začal náš hovor viaznuť, lebo sme si vari nemali už čo povedať. Inak tento mladík mi spravil náhodou veľkú službu svojimi niekoľkými slovami, a to už druhý raz. Malo pre mňa zvláštnu dôležitosť, že som sa dozvedel, čo sa tejto noci stalo.

Z vďačnosti stisol som potom zo štyri razy mladíkovi ruku pri rozlúčke a želal som mu, aby sa mu všetko zacelelo na novom pôsobisku blízko maďarských hraníc.

Teda stará história s koňmi pokračuje.

Je jasné, že Zápotočný je už taký zažratý do svojich nerestí, že ho z nich nevytrhne ani láska, ani hrozba. Ale to znamená, že treba znova bdiť nad Magdalénou a nad jej životom.

Ponáhľal som sa z okresného mesta a umienil som si, že sa ani na krok nevzdialim z Leštín a budem striežť v jej blízkosti. Umienil som si tiež, že okrem farára hneď navštívim sestru Zápotočného, o ktorej som počul to najlepšie od ľudí. Janovým výčinom musí sa spraviť raz koniec. Nemožno nechať Magdalénu v tomto zúfalom polžení. Ak už nie inakšie, treba sa porozprávať s jej rodičmi, aby si ju vzali domov. Veril som, že sa duchovnému otcovi iste podarí tento posledný pokus s pomocou Zápotočného sestry.

Prešlo niekoľko dní.

Na stene v krčme visel kalendár s veľkými čiernymi číslicami. Díval som sa naň a počítal som na prstoch, ako dlho som vlastne už preč z Turca. Pri zvuku pondusových hodín uvedomoval som si, že čaká na moje ruky prenajaté malé gazdovstvo a že sa mi bude treba vrátiť.

Krčmárova žena utierala obloky, zacedené dažďom.

Krčmár sa vybral vsypať ovsu mojím trom koňom, ktoré vari tiež netrpezlivo čakali odchod. Boli ako uväznené stále v stajni. Síce niekoľko ráz sme ich vykefovali a pustili na dvor, aby sa prebehli, ale viem, že neboli spokojné bez roboty.

Tohto dňa bol v okresnom meste jarmok.

Len čo žena poutierala obloky a pozavierala ich, vhrnulo sa viacej chlapov do krčmy. Sám som jej pomáhal roznášať poháre, kým sa krčmár vrátil. Šli z jarmoku a stavili sa prečistiť si niečím hrdlo. Posadali poza stoly a rozložili si batôžky s merindou, ktorú ešte nestrovi. Krčma sa rozvoňala klobáskami a dobrým údeným mäsom.

— Podte ochutnať z nášho, — zavolať ma jeden a poznal som ho hneď, že je to z tých, čo šli vtedy cestu naprávať, keď som šiel za Zápotočnovcami do Okružín.

Odkrojil som si kúsok klobásky, aby som ich nezohrdil.

— Veď si i chleba, — vynukuje ma.

Odkrojil som si i chleba.

— Dobrý je, — chvália všetci, — veď je to zo žita z našich zemí.

A všetci, ako na rozkaz, chvália si dobrú oravskú zem. Viem, že sa nedá prirovnať k turčianskej, ale nech majú radosť. Ba na potechu sám som doložil, že sa mi páči ich chotár. Keby som reku nemal v Turci gazdovstvo, hneď by som sa tu usadil.

— Vy máte gazdovstvo? — čuduje sa jeden, druhý i tretí.

— Pravdaže mám, ako hociktorý z vás.

Sledoval som, ako sa po tých slovách menil výzor ich tváří. Hneď sa otvorenejšie a prívetivejšie dali so mnou do zhovárky, keď som sa im predstavil ako gazda, a keď mohli neveriť tým táračkám o tuláctve. Teraz som len zreteľne pochopil, o čo je podľa ich mienky menejcennejšia tulácka duša od duše sedliackej.

Ja som vlastne nebol nijaký tulák. Skupoval som len drevo a za ním som musel chodiť po krajine. Ale od tých čias, ako som sa rozhodol pre iný život, pre život sedliacký, najradšej by som si bol zastal na úvrati svojich zemí a čakal tam dovtedy, kým by mi miazgu a kosti neprevial ten vietor, čo previeva na poliach úrodu, a kým by ma celkom neprenikol pach zeme, aby nik viac už nepoznal vo mne bludára. Tak som si žiadal, aby každý vo mne videl gazdu, čo tisíc rokov už rozvaluje a pritľapkáva dobrú sedliacku zem.

Keď sme sa už dosýta narozprávali o svojich chotároch, pre zmenu vytiahol jeden z kapsy kvetavú šatku, aby sa pochválil, akú kúpil svojej žene. Tisol mi ju, aby som si ju dobre obzrel a povedal, či aj v Turci nosia také krásne.

Práve som sa načiahol za ňou, keď sme počuli v dedine krik.

Ja som v ten čas bol ako na ihlách. Stačil malý šuchot, už som zbystril sluch.

I teraz vravím chlapom:

— Von je akási haravara. Počujete?

Jeden z nich sa zasmial a hodil rukou:

— To je u nás taký zvyk, že dievčatá oblievajú mláďencov, keď idú z oračky. Iste sa niektorému z vedra dostalo. Mal si dávať pozor.

— Veru, ženské pletky, — pridal druhý.

Ale niekoľko sa nás zobralo a vyšli sme pred krčmu. Stadeto sme videli utekať sestru Jana Zápotočného, ktorá pre božie zmilovanie a pre rany Kristove volala o pomoc.

Rozbehol som sa k nej, lebo ma znepokojilo čudné tuisenie. Ostatní kráčali za mnou.

— Čo sa robí? — pýtam sa jej.

— Len poďte, prosím vás, — a zalamuje rukami.

Náhli sme sa všetci hore dedinou. Nevedeli sme, kde nás vedie. Len keď sme dochodili k Zápotočného domu, oviol nás mocný zápach zo spálenej srsti alebo konských kopýt. Z jeho dvora vychodil štrngot reťazí, buchot nôh a kvikanie koňa.

Pustili sme sa do behu.

Zápotočný mal prostred dvora postaveného koňa. Bol to ten z Okružín, s vytečeným okom a prerazeným pyskom. Magdaléna ho držala na retiazke bledá a so zmorenou tvárou. Bola veľmi slabá a vôbec nemala sily, lebo kôň jej vláčil sem a ta ruku i s retiazkou. Zápotočný ju varí priamo z postele vytiahol, aby ju moril utrpením zvierat. Keď si človek k tomu pridal slová mladíka s fúzikmi, že kôň sa nedávno v noci odtrhol a Jano že podozrieva Magdalénu zo zlého úmyslu, všetko mu bolo jasné.

Zápotočný vypaľoval ohnivým kutáčom na bok brucha koňovi slovo: *tulák*.

Kutáč si zohrieval pod kotlom, ktorý bol postavený neďaleko studne a v ktorom sa varievalo krmivo sviniam. Teraz treštal a praštal v ňom oheň. Keď bol kutáč rozpálený do krvava a koniec až do biela, vytiahol ho a kopnutím zavrel dvercia na peci. Niesol ho omotaný v handre ku koňovi.

Janovi tiekol znoj dolu čelom i sluchami. Oči mal vytreštené a okolo úst množstvo hlbokých vrások. Jeho výzor presviedčal, že tieto výčiny pochodia zo stavu, keď trvalá bolesť prechodí do šialenstva.

Práve sme dobehli pred vráta, keď niesol ohnivý kutáč rovno ku koňovi, ktorý sa už vopred plašil a chvel. Najsamprv zastal s ním nad vypálenými písmenami, prezeral si ich, miestami zoškvaené až do mäsa. Bol vari s ním spokojný, lebo potom sa pobral s kutáčom ku hlave koňa.

Prvý som schmatol kľučku vrát, ale na najväčšie zdesenie som zbadal, že sú zamknuté.

— Zabehnem domov po sekeru, — počul som za sebou.

To bude dobre, lebo musíme prerúbať dosky. Vylámať sa nedali, lebo ich držalo mocné železné kovanie. Ba ktosi navrhol roztrčať obloky na dome a tak sa dostať dnu. Ja som sa pokúsil vydriapať sa na striešku vrát a tak sa prehodiť do dvora.

— Majte rozum, — stiahol ma ktosi nazad, — neubránite sa mu sám, ešte vás zabije.

— Bude najlepšie počkať na sekeru, — doložil druhý.

Medzitým počet zvedavcov sa zväčšoval a obstali predok domu. Cez hučiaci zástup prenikal trasľavý plač Janovej sestry.

Zápotočný začal dvíhať ruku s kutáčom. Nebol som si istý, či mieri na Magdalénu alebo na zviera. Ale vtedy som už bol odhodlaný na všetko.

Ten so sekerou ešte vždy nedobehol a ja som už nevydržal čakať. Vylomil som rám obloka, skočil do izby a stade do dvora. Práve som preskakoval prah na pitvore, keď Jano odrazu pritisol rozpálený kutáč na druhé, zdravé oko koňa.

Kôň sa vyhodil v bolesti do výšky a tak skvičal, že ma prenikol des od hlavy po päty. Vtedy som tiež počul prvé úderý sekerou na vráta. Hlupáci, mali poskakať oblokom za mnou, ale v tom rozrušení potratili rozum.

Kôň sa vytrhol Magdaléne a zahodil sa prednými nohami ako do skoku. Zápotočný sa mu už nestačil uhnúť a zrazený kopytami zvieraťa padol na zem.

Preskočil som ako divý z pavlače do dvora, ale už bolo neskoro, už som nemohol nič zachrániť.

Kôň pripravený o zrak nevedel, kde sa vrhnúť. Hodil sa znova dozadu a splašený krikom ľudí pred vrátami sa potom rozletel. Nevidomý, zaryl kopytami do prs Zápotočnému a podkovou mu búšil do pravej sluchy. Cvalom sa rozohnal cez dvor do záhrady. Narazil na kamenný múr a tak sa dokaličil, že ho museli na mieste zastreliť.

Hoci Magdaléna horekovala, schytil som tentoraz najsamprv Zápotočného. Keď som ho dvíhal, ostal mi na rukách ako cepy, a hneď som vedel, že je s ním koniec. Ani sa len nepohol a z rany na tvári mu tiekla krv, takže mu zaplavila oči.

Neskoršie, pri lekárskom vyšetrení sa zistilo, že mal prelomené dve rebrá a tretie puknuté. Úder do hlavy bol smrteľný. Jano hneď na mieste ostal mŕtvý.

Položil som ho znova na zem, keď som videl, že vypustil dušu a že mu už niet pomoci.

Niektorí z chlapov prepchávali sa už vyrúbanou dierou. Ale ja som si požičal potom sekeru, odrazil som zámku z vrát i dveriec a pustil som ich tade dnu.

Vari pol dediny sa sem zbehlo. Ako mrákava stál zá-

stup na ceste. Cezeň predierala sa Janova sestra, kvíliac zúfalo nad nešťastným bratom.

I mne ho bolo trochu ľúto. Ale veď či som sa nechcel s ním pokonať? Viacej som nemohol spraviť ako to, že som sa odhodlal navždy zrieknuť Magdalény pre pokoj a jej šťastie. Ale veď ako mohla byť šťastná bezo mňa? Bolo vari v poriadku, že Zápotočný neprišiel vtedy na faru. A verím, že neprišiel preto, lebo život mal s nami celkom iné plány.

Na tretí deň Zápotočného pochovali.

Stál som medzi zástupom, hľadiac na truhlu a na Magdalénu. Keď som videl, ako jej slzy úprimne a zhlboka stekajú po tvári, bol som v pokušení myslieť si, že žiali nad smrťou toho tyrana. Mohol som sa domnievať, že Magdaléna predsa len milovala svojho muža. Prvý raz sa mi s určitosťou zdalo, že som naozaj votrelec.

Ale nemilovala ho. Presvedčil som sa o tom neskoršie. Plakala nad ním len ako nad nešťastníkom, s ostatnými ľuďmi. A plakala nad sebou a nad svojím trúchlivým životom.

— Veď už to tak nebude, — povedal som jej chláholivo a jemne, keď sme ju ešte toho večera navštívili v jej dome s farárom a Janovou sestrou.

Pobadal som po týchto mojich slovách, že si už nevedela krásne a dobré predstaviť. Že sa jej zdala cudzia moja reč. Že celkom zabudla na dotyk a objatie mojich rúk. Že nežnosť jej bola ako pohyb mierneho vetra, ktorý necíti drsná tvár. Že hovor o šťastí a pokoji brala na ľahkú váhu. Cítil som, že ju len trápime našimi slovami.

— Nie si azda rada, — hovorí Janova sestra, — nie si rada, že sme ťa prišli potešiť, Magdaléna?

Ostala zmätená a nevedela, čo chytro povedať.

— Chcem, Magdaléna, — vpriadam sa i ja do hovo-

ru, — chcem, aby si rozhodla dobrovoľne o svojej budúcnosti, keď si zasa slobodná.

— Nerozumiem, čo vlastne odo mňa chcete, — konečne povedala.

Nachýlil som sa bližšie k nej ponad stôl, okolo ktorého sme sedeli. Viem, že tu by nepomohli dlhé úvody, a preto som hneď začal od prostriedku:

— Prišiel som po teba do tohto kraja, lebo ty si chcela, aby som prišiel. Všetko som splnil, čo som ti sľúbil, len teraz neviem, či si odhodlaná splniť svoj sľub aj ty.

— Som žena Zápotočného, — odbavila ma s trpkým prízvukom na slovách.

— Viem, — prisviďčam jej pokojne, ako som len schopný, — viem, že si bola ženou Zápotočného, ale to mi neprekáža.

— Zmocnil sa ma slobodnej a mali sme mať dieťaťko, — nadhadzuje mi náročky veci, ktorými by ma odradila.

— I to viem, Magdaléna, — priznávam sa úprimne, — a nerozumiem, prečo by som ťa mal preto zavrhnúť.

— Lebo som ti povedala, — vykrikla, — že ťa budem čakať čistá a nepoškvrnená... ale nemohla som, Peter, — rozplakala sa, — nemohla som, lebo ma donútili.

— Všetko viem, Magdaléna, a netreba sa ti pre nič ospravedľňovať.

Vysvetlil som jej potom ešte, že nebudeme hľadiť na to, čo bolo, ale budeme sa starať o to, čo teraz príde.

A príde zmiernivé a plné šťastie, ktoré onedlho vyklíči zo zasiatého žita na poliach v Turci. Vyklíči aj z pšenice, ktorá sa bude klátiť vo vetre na dlhých lánoch. Vypučí i v listoch a kvetoch ovocných stromov, ktorých je plná záhrada. Vypučí v nás samých a zaplní nás ako rozvodnená rieka svoje okolie. A hoci sme silní, nebudeme sa môcť brániť, lebo to bude silnejšie od nás. Ľudia sa to

naučili volať šťastím, ale my, Magdaléna moja, my to budeme volať životom.

Takto som jej to povedal, ale nie preto, že sú slová, ktoré vedia tak krásne hovoriť a zvädzať ženy, ako to ona spomenula pred vyše pol druhu rokom v mesačnej doline, uložená na vlašnom a mäkkom machu. Nie preto, ale že som to tak cítil a že som bol na to všetko pripravený.

Pobadal som, že sa predsa len dala trochu obmäkčiť. Pomáhala ju chlácholiť i Janova sestra.

Čo sme my dvaja nezvládli, zdolal duchovný otec, ktorý sa doteraz nemiešal medzi nás, ale chodil po izbe a očistom obzeral si na stenách obrazy. Len keď som ja dokončil, vrátil sa k nám a pomohol mi nadobro získať Magdalénu.

Už nebola taká zakríknutá a jej pohyby oteplievali. Ba napokon rozložil sa jej slabý úsmev okolo úst a ten jej naraz dodal predošlej krásy a oddanosti.

Keď sa to tak vezme, Magdaléna v skutočnosti nemala okrem mňa nikoho, kto by ju bol pochopil. Matka väčšmi ľutovala Zápotočného ako svoju dcéru. Do pohrebu objí-mala truhlu s mŕtvym, a keď ho pochovali, vyplakávala na jeho hrobe. Náreku nebolo konca-kraja. Najväčšmi sa obávala toho, že Magdaléna nebude chcieť zostať na ma-jetku Zápotočného v Leštínách. Dohovárala jej a vyvolala prudkú hádku. Maliarik so svojou miernou povahou ne-mal moci utíšiť svoju ženu. Nepomohla nijaká rozvaha, nijaká rada, nijaké chlácholenie.

Napokon Maliarik poslal po Jožka Greguša do Vyšné-ho Kubína v nádeji, že sa mu chlapskými slovami podarí priviesť k rozumu všetkých. Nebol som pri tom, neviem, ako sa dopodrobna všetko odohralo. Vyčkával som s tro-ma gaštanovými koňmi u krčmára. Nenachodil som si nikde miesto a strpal som, aby Magdalénu nepreviedli. Ani v Jožkovi Gregušovi nemal som nijakú záruku. Veď už na začiatku celej tejto histórie bol si na čistom, že Magda-léna nosí v srdci len mňa, a predsa sa dal ohúriť Zápotoč-ného bohatstvom pri pytačkách. I keď si ťažkal na Janovu surovú povahu a odsudzoval jeho zlé vlastnosti, predsa mu väčšmi lahodilo, že sa Magdaléna dostane na veľký majetok, a nie, aby našla naozajstné šťastie pri mne.

No veľmi ma prekvapilo, keď sa Jožko Greguš tentoraz vraj zastal mňa a povedal Maliaričke:

— Chcel by som oľutovať svoju vinu a napraviť ju. Ako som prvý raz v zaslepenosti pomáhal vám proti Mag-

daléne, teraz sa pridávam na stranu Magdalény a staviam sa proti vám, lebo sa mi otvorili oči dokorán.

Lenže Magdalénina matka neústupčivo nástojila na svo-jom a nesúhlasila s našim počínaním. Nechcela dovoliť Magdaléne, aby sa za mňa vydala, a preto sme sa zoso-bášili pri dvoch svedkoch proti jej vôli. Po tomto veľkom utrpení patrili sme si už navždy, ale nechcel som Magda-lénu voviesť do svojho domu, kým by sa nestala mojou zákonitou ženou. Nemali sme iné východisko, nuž nevy-čkali sme ani čas smútku.

V Leštínách ostali sme len krátko, kým sa spravil po-riadok s majetkom.

Magdaléna sa zriekla dedičstva v prospech sestry býva-lého svojho muža. Žiadala si len, aby dva najlepšie kone dali Jožkovi Gregušovi z Vyšného Kubína. Toto bolo jej jediné želanie.

Keď sme skončili všetky povinnosti, vybrali sme sa ko-nečne do Turca.

Aby sme vyhli nepríjemným výstupom s Magdaléninou matkou pri odchode, rozhodli sme sa, že prejdeme v noci cez vrchy na našich troch gaštanových koňoch, ktoré ča-kali v krčmárovej stajni. Ráno potom by sme boli na mieste.

Rozlúčili sme sa len s farárom, krčmárom a sestrou Zá-potočného, s ktorou sme sa dohovorili, že všetky potreb-né Magdalénine veci pošle nám do Turca železnicou. Hlavné je, aby sme my už boli tam.

Vybrali sme sa na Vyšný Kubín a stade sme odbočili do vrchov a potom smerom na Veličnú. Zo Zábřeže do Veličnej sme sa dali previesť kompou.

Ako som už hovoril, šli sme v noci.

Tma tejto noci bola presýtená tuhou jarnou vlhokou. Zem pod kopytami našich troch gaštanových koní sa parila a kyprela. Oblaky viseli na hviezdach a prisávali sa k nebu ako decko k prsníku matere. Hory voňali čečinou, lebo sú tam samé čečtinové, a zdali sa zdvihnuté vysoko proti obzoru.

Preniknutý zázrakom tejto tichej noci a tejto našej cesty, naraz som pochopil, prečo je všetko okolo nás také krásne, len čo sme osameli.

Bola to naša prvá noc. Bola to naša svadobná noc. A tie zvieratá, ktoré nás niesli, akoby to boli tušili, obchádzali kamene, aby netĺkli do nich a nerušili pokoj okolo nás. Bol som im za to vďačný.

Ale aj inak mali pre mňa nesmiernu cenu.

To je aj ich zásluha, že si teraz vediem Magdalénu do svojho domu. To je aj ich zásluha, že teraz Magdaléna sedí so mnou na chrbte prostredného a ja už smelo a bez obáv môžem jej povedať: moja žena. Pevne a smelo držím jednou rukou uzdu a druhou prechodím po Magdaléninom pleci až ku končekom prstov na ruke. Rád by som prešiel až ku končekom palcov na jej nohách a stade až na temeno jej hlavy. Rád by som sa dotkol jej čela, jej úst a jej očí. Rád by som sa znova uistil, že to všetko je už teraz moje.

Lenže Magdaléna po toľkej únave zaspala mi v náručí a ja ju nechcem budiť. Som rád, že si odpočinie a že pri mne našla utíšenie po tých všetkých ťažkých dňoch a nociach.

A nič si už viac nežiadam, len aby to, čo nás spojilo, zostalo medzi nami neporušené navždy.

TRI GAŠTANOVÉ KONE A ICH DNEŠNÉ VYZNENIE

O Troch gaštanových koňoch, tomto vynikajúcom diele Margity Figuli, bolo napísané mnoho, a predsa máme dojem, že pri každom novom čítaní nám toto dielo poskytuje vždy nový zážitok.

Odpoveď na otázku prečo je to tak, je taká zložitá, ako každé skúmanie a uvedomelé čítanie literatúry. Preto sa pokúsime odpovedať čo najjednoduchšie.

V jadre Troch gaštanových koní je boj o určité poňatie lásky. Na jednej strane je tu láska predstavená ako strhujúca bytostná sila, ako vášeň a náruživosť, ktorá vedie človeka až k zločinu, na druhej strane je podaná ako sila etická, ako sebaaprekonanie. Láska tvorí podklad príbehu, kde na jednej strane stojí náruživý Zápotočný, na druhej strane rozprávač príbehu Peter, ktorý proti vlastnej a cudzej náruživosti postavil osobné presvedčenie, že aj vo vášni sa treba premôcť, treba ísť „nad seba“, lebo len tak uvoľníme skutočnú tvorivú silu lásky.

Na prvý pohľad by takéto rozdelenie na zlé a dobré mohlo dnešnému čitateľovi pripadať priveľmi jednoduché, keby celý príbeh neniesla ešte jedna idea, podľa ktorej za protikladmi dobra a zla sa skrýva riešenie rovnice ľudského života — harmónia. Autorka zámerne zdôrazňuje protikladné poňatie lásky, lebo vie, že za ním je hlbšia rovina úvah o nej, život, chápaný ako harmonizujúca sila.

Autorka teda docenila obe stránky lásky, jej živelnosť i jej mravne pretváracu silu, a to preto, že jej filozofia